

TARTU ÜLIKOOL  
USUTEADUSKOND  
SÜSTEMAATILISE TEOLOOGIA ÕPPETOOL

Orenti Kampus

UKU MASINGU PÜHAST VAIMUST  
„JUTLUS TEKSTILE JH. 17,11-17 JA MÕTTEID SELLE TEKSTI ÜLE” NÄITEL

Magistritöö

Juhendajad:

dots dr habil Urmas Nõmmik  
õp prof dr Thomas-Andreas Pöder

Tartu 2017

Oh ilus püha Jumal!<sup>1</sup>

---

1 Uku **Masing**, „Eestipärasest ristiusust” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 253.

## SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. JUTLUSE ISELOOMUST.....	10
2. RIIGIUSK.....	16
3. MILANO EDIKTIST.....	18
4. KATOLIKU KIRIKUST .....	21
5. KIRIKU VÕIMUST.....	21
6. LEIN.....	23
7. KOMPROMISSID.....	24
8. SÜDAMETUNNISTUS.....	26
9. VÕIMATUS.....	29
10. PÄRITUD PATUST.....	31
11. NIMEKRISTLUSEST.....	33
12. MAAILMAST.....	34
13. MAAILMA VIHKAMISEST.....	36
14. KRISTLUSEST.....	38
15. VÄHESED.....	39
16. MAAILMA-KRISTLUSEST.....	43
17. VÕITLEMISEST.....	44
18. PÜHA VAIMU INIMENE.....	58
KOKKUVÕTE.....	70
ALLIKAD JA KIRJANDUS.....	74
SUMMARY: UKU MASING ON THE HOLY SPIRIT BASED ON „A SERMON ON JOHN 17:11-17 AND SOME THOUGHTS ON THIS TEXT“.....	83
LISA 1. JUTLUSE TEKST.....	87
LISA 2. KIRI MASINGULE.....	101

## SISSEJUHATUS

**Teema valikust.** Käesolevat tööd võib käsitada jätkuna 2010 kaitstud bakalaureusetööle „Kas Jahve on käsuandja Jumal? Uku Masingu tekstide põhjal”. Põhimõtteliselt kirjutan samast asjast, aga teisest aspektist. Antud töö teema esiletulek on olnud täiesti isikuline, kõik algab sellest, kuidas inimene nähtavat ja nähtamatut endale seletab. Mulle näib tänase kristliku kiriku olukord sellisena, et edasiminekuks on ainult üks võimalus – olla nagu Masingu seletatud Vana Testamendi (edaspidi: VT) prohvetid: jumalinimesed või inimjumalad. Prohvetiks aga teeb inimese Püha Vaim. Miks just Uku Masingu seletatud prohvetid? Lihtsalt sellepärast, et midagi toredamat pole ma prohvetitest lugenud kui Masingu lugudest. Kuid põhiline põhjus on mu armastus Püha Vaimu vastu, ja seotus Temaga – tunnen end objektiks Talle. Ja pole midagi toredamat kui kirjutada oma armsamast. Esiteks siis huvitab mind Püha Vaim. Teiseks – Uku Masingu sõnum. Kolmandaks tänane kristliku kiriku seis minu pilgus.

Püha Vaim uurimisteemana kiriklikus kontekstis asetub süstemaatilise teoloogia valdkonda. Et uurimus on seotud Uku Masinguga, siis otsapidi ka Vana Testamendi teadusesse. Aga et Püha Vaim iseenesest ei paigutu ühegi inimliku kategooria alla, siis on antud uurimistöö oma olemuselt eelkõige uurimus Masingust, mis tähendab, et see võiks kuuluda ka religiooniantropoloogia ehk religiooniuuringu valdkonda.

**Töö eesmärgist ja uurimisülesandest.** Eesmärgiks on kirjeldada Uku Masingut ühe spetsiifilise mõiste, Püha Vaimu kaudu ja näidata, *kuidas* Masing räägib Pühast Vaimust ka siis, kui see tema tekstist otseselt ei ilmne. Uurimisülesandeks on analüüsida ühte Masingu teksti lähtudes püstitatud eesmärkidest.

**Uurimismetoodikast.** Oma uurimuses püüan Masingu *ühte teksti* analüüsida ja lahti kirjutada Masingu *teiste tekstide* põhjal. Viited teistele autoritele on seetõttu sekundaarsed, kuid mitte vähem olulised. Meetod on laenatud pühakirjaseletuste

metoodika vallast – piibli parim seletaja on piibel ise.<sup>2</sup> Uurimisalune Masingu tekst on kui baastekst, mis on varustatud paralleelsete nõ kirjakohtadega, st samade mõtete või mõttekäikudega Masingu teistest tekstidest. Võibolla mõne seletuse kohta võidakse öelda, et tekst või mõte on kontekstist välja rebitud. Arvan end suutvat näidata, et see ei ole nii. Kuid et see ei ole mu uurimuse eesmärk, siis ei sisalda töö vastava kriitika ennetamist ning jääb kaitsmise momenti. Masingu antud jutluse analüüsiks tema teiste tekstidega on kasutatud tekstianalüüsimeetodit. Esmalt on vaadatud, mida Masing veel ütleb selle kohta, mis esineb analüüsitava tekstis. Iga uus tekst sisaldab alati rohkemat ja niimoodi kujuneb omamoodi võrgustik, kus kõik on kõigega seotud – inimene on tervik. Tegelikult saaks peaaegu lõputult kirjutada üha uusi seoseid leides. Selge on, et iga uurija leiab tekstist oma seosed. Ja samad tekstid kõnetavad inimest erinevatel momentidel erinevalt. Muidugi, teksti on võimalik võtta surnud tekstina, millele lugeja annab elu, kuid minu jaoks on Masingu jutlus elav (iseenesest). Tekst ei saa elavaks minus, st mina ei anna tekstile tähendust, vaid teeb elavaks minu. Mitte mina ei loe Masingut, vaid Masing loeb mind. Nagu pühakirjagi puhul: pühakiri loeb inimest. Küllap seetõttu taotleb iga eksegeet, et ei toimuks eisegeesi, mis tahtmatult või tahtlikult on alati olemas, sest lugeja on iseenda maailma vang. Antud uurimus on Masingu ühe teksti eksegees, kuid samas ka eisegees. Paralleelkirjakohad Masingu jutluse-tekstile on uuritav tekst ise ette andnud. Jutluses olevad teemad, mõtted ja mõisted esinevad läbi kogu Masingu loomingut. Lisaks ütleb jutluse kontekst, milliseid teisi Masingu mõtteid esile tuua. Lõpptulemusena on sündinud nn teaduslik jutustus Masingust. Vastavalt uurimistöö teemapüstitusele ei ole eesmärgiks Masingu ühe teksti analüüs-eksegees ise, vaid joonistada eksegeesi abil välja Masingu käsitus Pühast Vaimust. Miks selline meetod soovitud lõpplahenduse saavutamiseks? Esiteks: Masingu Püha Vaim – üldse Püha Vaim – on käsitlematu-kirjeldamatu. See tähendab, et ei saa kõneleda Jumala Vaimust ontoloogiliselt, vaid saab kirjeldada Tema toimimist või seda, mida selleks peetakse. Seetõttu ei sisalda uurimus näiteks eraldi peatükki Pühast Vaimust. Kogu analüüs on viitamised analüüsi

2 Vt nt Toomas **Paul**, „Sissejuhatus” – *Uus Testament ja psalmid ehk Vana Testamendi laulud*. Tõlk Toomas Paul ja Uku Masing (Tallinn: Olion, 1989), 13.

kaudu Pühale Vaimule Masingu võtmes-käsitluses. Töö iga peatükk kordab ja kinnistab eelnevat lisades kihiti nüansse. Teiseks: väljend-mõiste “Püha Vaim” või “Jumala Vaim” ütleb ise kõik ega vaja kommentaari. Ka Masingul ei ole eraldi peatükki Pühast Vaimust, ometi räägib ta ainult Temast ja viitab Temale. Masingu käsitlus *rūah jhwh*-st on vihje Jumala Vaimule Vana Testamendi võtmes.

**Probleemi senisest uuritusest.** Antud uurimuse kontekstis võib öelda, et Uku Masingu Püha Vaimu on uurinud igaüks, kes midagi Masingust on kirjutanud – igaüks oma vaatenurgast erinevate rõhuasetustega. Et sõna “vaim” on eesti keeles öeldav ka sõnaga “meel”, siis saab öelda, et iga uurija on midagi kirjutanud Masingu meelest. Masingu „Püha Meel” on näiteks müstiline<sup>3</sup> – Lauri Sommer, „Uku Masingu käsikirja „Saadik Magellani pilvest” (1959-1963) vaimne, ajalis-ruumiline ja elulooline taust” (2003); religioonifilosoofiline<sup>4</sup> – Arne Hiob, „Uku Masingu religioonifilosoofia põhijooned” (2000); postmodernismi ületav postmodernistlik-filosoofiline<sup>5</sup> – Sven Vabar, „Uurimus Uku Masingu tõest” (2007) ja „Masingu kuristik. Subjektiivne sissejuhatus Masingusse, mis on ühtlasi objektiivne väljajuhatus” (2010); usklik ja kristlik<sup>6</sup> – Evald Saag (et Saag kirjutas väga vähe, siis tema käsitlusega saab tutvuda eelkõige temaga tehtud intervjuudest

---

3 Näitkes on Sommeri magistritöö üheks peatükiks „Eluolu ja mystiku lektoritöö”. Uuritavat Masingu luulekogu nimetab Sommer mystiliseks kogemustekogumiks, mystiliseks teoseks. Vt Lauri **Sommer**, *Uku Masingu käsikirja „Saadik Magellani pilvest” (1959-1963) vaimne, ajalis-ruumiline ja elulooline taust* (Tartu: käsikirjaline magistritöö Siluani raamatukogus, 2003) 11, 89.

4 Juba Hiobi doktoritöö pealkiri ütleb, kuhu Masingu meel kuulub. Või osa sellest? Hiob taotles oma tööga käsitleda Masingut tervikuna. Tähendab, kogu Masingu meel on paigutatav religioonifilosoofia sisse. Vt Arne **Hiob**, *Uku Masingu religioonifilosoofia põhijooned* (Tartu: käsikirjaline doktoritöö Siluani raamatukogus, 2000), 7.

5 Vabar leiab, et Masingu meel sarnaneb teataval tasandil postmodernistlikele süsteemidele, kuid Tõe seisukohast on see petlik. Ja totaalse tühistava paradoksi kontekstis Masingu meel oma „postmodernistliku mõjuga” ületab kõiki postmoderniste niivõrd, et lõppeks muutub küsimus Masingust kui postmodernistist tähtsusetuks. Vt Sven **Vabar**, *Uurimus Uku Masingu tõest* (Tartu: käsikirjaline magistritöö Siluani raamatukogus, 2007), 22, 23, 24, 29; Sven **Vabar**, „Masingu kuristik. Subjektiivne sissejuhatus Masingusse, mis on ühtlasi objektiivne väljajuhatus” – *Inimesepoeg valgel laeval. Uku Masing 100*. Koost Arne Merilai (Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikool, 2010), 349.

6 Nt: „Ja suurmehel oli pääle ande ja töö veel midagi, ja kõigepäält – usk. Suurmees usaldab Jumalat.” (Evald **Saag**, „Jutlus” – *Eesti Evangeelne Luterlik Kirik* (Tallinn: EELK Konsistooriumi väljaanne, 1989), 40. Või: „Masingu usk oli rahulikult ristiusk.” (Evald **Saag**, „Intervjuu Eino talu õuel 2.05.1999” – *Uku Masingu maastikud 4. Tõuseb tume puu täis kollaseid tiibu. Valik filmitriloogia lähtematerjale. Tekstipuu* (2008).)

(1999) ja lisaks näitkes tema jutlusest Uku Masingu päeval 1989. aastal); vanateamentlik<sup>7</sup> – Urmas Nõmmik, „Uku Masingust vanateamentlasena” (2006) ning „Uku Masing ja Vana Testamendi inimesed” (2010); teoloogiliselt kristlik<sup>8</sup> – Thomas-Andreas Pöder, „Uku Masing, religioonid ja kristlik teoloogia” (2010); autistlik<sup>9</sup> – Amar Annus, „Diagnoosita savant: Uurimus autismispektrist ja Uku Masingust” (2015) või „Autistliku narratiivi iseärasusi” (2017); haaramatu<sup>10</sup> – Toomas Paul (nii paistavad mulle Pauli kirjutised Masingust, alates „Juhatus Uku Masingu juurde” (1989) ja „Uku Masingu usust” (1992)) etc. Igas Masingust kirjutatud tööst saab ta juurde killukese temast kirjutanu näost, rohkem või vähem (paralleel Jeesuse uurimisega?). Tõstaksin esile Evald Saagi ja Toomas Pauli üllitisi, kes Masingust kirjutajana on olnud lähedases suhtluses Masinguga. Nad ei lähtu ainult tekstist, vaid ka üksteisega kohtumiste kogemustest – nad on näinud teda.

Väga olulised on Urmas Nõmmiku käsitlused Masingust kui vanateamentlasest, sest see mõiste viitab otseselt Masingu seotusele Jumala Vaimuga<sup>11</sup>. Masingut kõige otsesemalt ja jõulisemalt on sidunud Jumala Vaimuga Jaan Tooming (näiteks „Ühele geniaalsele hulkurile mõeldes” (2015)). Tooming, samuti Masinguga silmast silma kohtunu, ütleb julgelt, et Masing on Jumala

---

7 Nt: „Sest vaatamata nimetatud laiale ampluaale saab ja tuleb Masingut klassifitseerida eelkõige vanateamentlaseks ja semitistikks.” (Urmas **Nõmmik**, „Uku Masingust vanateamentlasena” – *Eesti teoloogilise mõtlemise ajaloo*. Sissejuhatavaid märkusi ja apokrüüfe (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006), 98.

8 Masing on teoloog, kes näeb võõras, nt budismis, kristlusele viljastavat võimalust, sest kristlust iseloomustab avatus, mida Masing põhjendab kristoloogiliselt. (Thomas-Andreas **Pöder**, „Uku Masing, religioonid ja kristlik teoloogia” – *Usuteaduslik Ajakiri*, 1/2010 (60), 82, 94, 101.

9 Annus esitab hüpoteesi, et Masing oli autismispektri seisundiga isik. Ta on püüdnud seda siiani tõestada kahe uurimusega. Ta on tõestanud iseendale ja teistele, et Masingu vaim oli kokku ühendatud veidi teisel viisil kui tavaliselt, näiteks oli Masingu mõtlemine autismispektris isikule tüüpiliselt suuresti visuaalset laadi. Vt: Amar **Annus**, „Diagnoosita savant. Uurimus autismispektrist ja Uku Masingust” – *Akadeemia*, nr. 1, 2015, 113; nr. 2, 2015, 259. Amar **Annus**, „Autistliku narratiivi iseärasusi” – *Akadeemia*, nr. 4, 2017, 667.

10 Näiteks olgu Pauli toodud näide Masingu usu avarusest, mis häiris kirikuvürste, vt Toomas **Paul**, „Uku Masingu usust” – *Akadeemia*, nr 7, 1992, 1396-1397. „Inimesed ei ela samas maailmas.” (Toomas **Paul**, „Juhatus Uku Masingu juurde” – *Akadeemia*, nr. 5, 1989, 1006.)

11 Masingu jaoks on VT ainukeseks oluliseks asjaks Jumala Vaim. Seda kinnitab mu arust ka Nõmmiku tõdemus, et Masing „oli ja jäi selleks, kes Loojal laseb rääkida või ise Loojast räägib”. (Urmas **Nõmmik**, „Uku Masing ja Vana Testamendi inimesed” – *Põlvest põlve. Pühendusteos Uku Masingu 100. sünniaastapäeva puhul*. Koost Hando Runnel ja Urmas Nõmmik (Tartu: Ilmamaa, 2010), 210.

läkitatu ja Masingus elas Jumal.<sup>12</sup> Püha Vaimu elamisest Masingus rääkis ka Evald Saag.

**Tähtsamatest allikatest.** Vastavalt töö iseloomule lähtun Uku Masingu tekstidest. Teiste autorite kirjutisi olen kasutanud selleks, et ilmestada Masingu mõtteid. Allikatest võiks esile tõsta näiteks järgmised: „Vana Testamendi prohvetlusest”, milles Masing peensusteni analüüsib mõistet *rūah jhwh*; „Eestlase usulisi eeldusi”, milles Masing esitab omapoolse nägemuse sellest, milline on eestipärane ristiusk; „Anatoti prohvet”, milles Masing kirjeldab Vana Testamendi prohvetit; „Kristluse ülesandeid”, milles Masing ütleb, et tema kaasaegne kristlik seltskond pole üldsegi mitte kristlik; „Mõtlemisest ja tuleviku inimesest”, milles Masing jätkab eelnevat teemat, asetades selle mõtlemise tasandile. Olulisteks allikateks on Masingu kirjad, noore Masingu „Uskuda, elada” ja vana „Usalda ennast”, sest nendest on leida Masingu enesekohaseid ütteid.

**Töö koostamise raskustest.** Teksti kirjutamisel järgisin alguses oma põhiideed, et analüüsin Masingu iga lauset lähtudes nende järgnevusest jutluses. Töö käigus avastasin, et selliselt ei mahuks mu ettevõtmine ette antud mahu sisse. Seega olin sunnitud tegema valiku ja mitte lõpuni minema oma ideega. Peatükid 2-17 järgivad üsna täpselt jutluse käiku algusest kuni teatud punktini. Peatükk 18 on kokkuvõtvalt see, mis algse idee kohaselt oleks jaotunud mitme peatüki vahel. Algmõtte kohaselt oleksin ka iga Masingu end kordavat mõtet eraldi analüüsinud, sest nii, nagu Masing lisab oma kordustes midagi juurde, nii oleks ka minupoelses analüüsis olnud.

Eraldi raskus ilmnes töö liigendamisel peatükkideks ja peatükkide pealkirjastamisel: peatükid on tinglikud, eraldi üldisest tekstist neid võtta ei tohiks, nad saavad oma mõtte tervikus.

Põhiline raskus on seisnenud tundes, et ma ei ole suuteline ütlema-

---

12 „Me võime lõpmatult ammutada temast, kuid põhja ei näe, sest nagu Jumal on öeldamatu absoluut, nii ka see, kelles elas Jumal, on öeldamatu. /.../ Saadikuid on alati taga kiusatud aegade jooksul, mil nad on külastanud Maad. Nii ka Uku Masingut.” (Jaan **Tooming**, „Ühele geniaalsele hulkurile mõeldes” – *Kirik ja Teoloogia*, 13. november, 2015. <http://kjt.ee/2015/11/uhele-geniaalsele-hulkurile-moeldes/>, 09.05.2017.



kirjutama ei sisuliselt ega vormiliselt Masingu Pühast Vaimust. Sellega maadlemine on olnud üks rängemaid. Uurimise käigus sai selgeks, et Masingu Püha Vaim ei ole teoreetiline suurus, vaid elav, mida on õigem ainult elada ja mitte kuulutada. Et mitte olla teoreetiliselt targutav, selleks oli vaja nii mõndagi läbi elada. Et mitte olla valetaja ehk end võõraste sulgedega ehtija, selleks oli vaja, et laused-mõtted, mis üldse saaksid teksti, oleksid läbi elatud-tunnetatud. Kokkuvõtteks peab ütleva, et see uurimus on suurema töö või idee (kinnisidee?) üks osa, mitte eesmärk omaette.

**Töö struktuurist.** Töö koosneb 18 peatükist. Kõik peatükid, välja arvatud esimene, on tinglikud. Igas peatükis on analüüsitud ühte Masingu lauset-mõtet, mis järgnevad teineteisele jutluses. Iseenesest ei ole oluline, et need analüüsilõigud oleksid peatükid, aga lugemise või viitamise hõlbustamiseks nad seda on. Peatükid järgnevad üksteisele jooksvalt, mitte ei alga uuel leheküljelt. See sarnaneb piibli kommentaariga, kus lausele või lõigule järgneb eksegees. Lugemisel on oluline, et eelnevalt oleks läbi loetud Masingu jutlus ja hoidma seda käepärast.

Esimeses peatükis ma esitan ühe võimaliku iseloomustuse jutlusele, seon selle Masingu käsitlemisega eestipärasest ristiusust.

Viimases peatükis kirjeldan kontsentreeritumalt Jumala Vaimu inimest. Kordan seda, mis on laiali eelnevas analüüsis ja lisan mõne uue nüansi või pildi.

Eraldi on vaja siin puudutada mõne sõnaga 17. peatükki võitlusest. See on töö kõige mahukam. Masingu jutluses näib see mulle ühe oluliseima mõttena. Võitlusetus on Püha Vaimu inimese ehk lunastunu, keda iseloomustavad väljendid „maailmas, aga mitte maailmast” ja „rahu, mis on üle mõistuse”, seisund. Seda seisundit olen püüdnud välja tuua tänase kristliku kiriku nelja „võitlusteksti” taustal.

Kokkuvõttes esitan analüüsi järeldused, järgides Masingu jutluse sisu.

## 1. Jutluse iseloomust

Masing kirjutas vaatlusaluse jutluse 19-aastasena 1929. aastal. Viis kuud varem valmib üliõpilastöö „Kas nõuab Deuteronomium kultuse tingimatut tsentralisatsiooni või legaliseerib ta kultuskoht ka väljaspool Jeruusalemma?” (1928). Aasta hiljem esitab Masing referaadi „Deemonlik Jumal” (1930), ilmub „Pessimismi põhjustavad nähted” (1930) ja valmib „Kõikide eksijate hingede pühaks” (1930). Neli aastat hiljem „Hüpoteetilist eesti keele psühholoogiast” (1933) ja „Jutlus Ülikooli aastapäevaks 1. XII 1933”. Viis aastat hiljem avaldub „Anatoti prohvet” (1934) ja „Eestlase usulisi eeldusi ja nende tähendus teoloogiale” (1934). Nii on Masingu jutlus üks tema varajasemaid üllitisi. Tänapäevaks trükitud ilmunuist on veelgi varajasema dateeringuga luuletus „Notturmo” (1923), „Roheliste radade raamat” (1926-1934) ja „Jiptahi tütar” (1928). Nendest on näha, millist liini pidi ja kuhu Masingu mõte liigub nähtavamalt või varjatumalt. Ma iseloomustaksin seda – inimese muutumine, lunastumine, vabanemine, pääsemine, teiseks saamine. Kristlikus kontekstis on see otseselt seotud Püha Vaimuga. Masing oli lugenud 1920. aastal eesti keeles ilmunud H. G. Wellsi romaani „Sabatähe aastal”: „Kymneaastaselt lugesin WELLSi „Sabatähe aastal” ega ole tänini [1964 – O.K.] kohanud inimest, kes oleks lugenud seda raamatut. Kui mõni ehk leidub, siis sellele ta pole mõjunud nõnda nagu olevaga rahulolematule mulle. /.../ Olen surmani roheline udu vang ja ootan lausa uut hommikut maailmas, milles kõik on teisenenud seepärast ainult, et inimene on muundunud.”<sup>13</sup> Võtan selle julguse ja seostan selle roheline udu Jumala Vaimuga, kellesse või keda Masing uskus-usaldas.

Vaatlen Masingu jutlust eestipärase (nagu Masing seda mõistab) ristiusu kontekstis. Minu arust just sellest koorub välja just selline jutlus, ja mitte teistsugune. On ilmne, et tol perioodil uuris ja proovis Masing sõnastada seda,

---

13 Uku **Masing**, „Rohelise udu vang” – *Katsed nimetada saart. Artikleid fantastikast*. Koost Sven Vabar ja Jaak Tomberg. Etüüde nüüdiskultuurist 4 (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2013), 39. Vt ka Uku **Masing**; Toomas **Paul**, *Usalda ennast*. Koost Mari-Liis Tammiste (Tartu: Ilmamaa, 2015), 457.

milline võiks olla eestipärane kristlus<sup>14</sup>. Selle tulemused väljenduvad eelkõige juba eespool mainitud tekstides „Hüpoteetilist eesti keele psühholoogiast”<sup>15</sup>, „Eestlase usulisi eeldusi ja nende tähendus teoloogiale” ja 1938. aastal ilmunud „Eestipärasest ristiusust”. Tekstide valmimine ei sünni üleöö ja nõuavad iseendasse süüvimist ja teiste tekstide uurimist<sup>16</sup>, st nõuavad aega. Jutluses väljendub Masingu usk, Masingu kristlus, mille üheks tunnuseks on Masingu arusaam eestlase usust: „[M]e ei saa uskuda, et ilmutus oleks lõplik ja leiduks ainult Piiblis, teda on alati: igal ajal ja kõigis paigus.”<sup>17</sup>

Masingu jutluses esitatud tõelise kristluse ja tõelise kristlase, lunastunud inimese karakteristikad on väga sarnased sellele, mida Masing esitleb eestipärase ristiusuna. Masing väidab jutluses, et tõelisi kristlasi on vähe, nagu ka eestlasi, kes evivad eestipärasest usku. „On ainult mõned õiged kristlased /.../ mõned vähesed ainult /.../ on kadunud /.../ mõningate õigete inimeste juurde[.]”<sup>18</sup> Võrdle: „Eestipärasest usku /.../ võib leida vaid üksikute juures. Väheste juures enam-vähem puhtal kujul.”<sup>19</sup> Jutlus on suunatud eelkõige kristlastele, nii nagu apostel Paulusegi kirjad kogudustele, st kristlastele. Antud kontekstis jutlustab Masing eelkõige eestlastest kristlastele. Nii nagu on vähe tõelisi õigeid kristlasi, nii on väga vähe tõelisi eestlastest vagasid. Niimoodi tuleb esile mõlemas teemas vastandus enamus *versus* vähemus. Kantakse küll kristlase nime, kuid sisu ehk usku ei ole.<sup>20</sup> On ainult rolli täitmine ehk „teaateri tegemine”.<sup>21</sup>

---

14 Toomas **Paul**, „Uku Masingu usust” – *Akadeemia*, 7 (1992), 1400.

15 Nt: „Rikkumata eestlane ei usu kunagi eetika süsteeme, mis Läänes aga endastmõistetavad. Inimene pole ju maailma keskpunkt, vaid just niisama palju väärt kui linnud ja puud.” – Uku **Masing**, „Hüpoteetilist eesti keele psühholoogiast” – *Vaatusi Maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 59.

16 „Paljude väidete kohta mul pole üldse tõestuseks kedagi tsiteerida, need on tuletatud kõnelusist inimeste ja iseendaga[.]” – Uku **Masing**, „Eestlase usulisi eeldusi ja nende tähendus teoloogiale” – *Vaatusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 99.

17 Masing, *Eestipärasest ristiusust*, 259. „[M]e ei saa tunnistada Jumala ilmutust ainult ühele rahvale /.../ see oleks surmahoop meie anarhistlikule demokraatsusele.” (*Ibid.*)

18 Uku **Masing**, „Jutlus tekstile Jh. 17,11-17 ja mõtteid selle teksti üle” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa (Tartu: Ilmamaa, 2005), 31, 37, 39.

19 Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 100.

20 Mille tulemuseks on viimaks, et „[r]ahvas võõrdub viimaks täiesti kirikust, sest ta ei saa säält leiba, vaid ohakaid.” – Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 114.

21 Vrd: „Terve ühiskond etendab näidendit /.../ nii nagu ikka sünnib viisakas seltskonnas.” – Uku **Masing**, „Anatoti prohvet” – *Vaatusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 84. Vrd: „[M]a pole kunagi tunnud kohustust täita oma lubadusi, mis

Masing toob esile, et eestipärase vagaduse iseloomuks on ekstaatilisus. Selle üheks loomuomaduseks on „inimese „mina” piiride avardamine”, mis tähendab, et inimene „näeb igapäevaste nähete ja asjade südamesse, mõistab ära, mis nad on /.../ iga põõsas ja rohuliblegi on äkki oluline. Ja seda olulisust ta ei saa sõnastada teisiti, kui asetades seni tuntud esemed uude ühendusse. Ta on näinud neid mõneks viivuks nagu välgu valgel erilistena ja silmahakkavatena ja tundnud, et just sellistena nad on seda, mida peaksid olema igapäises eluski”<sup>22</sup>. Sellesse konteksti asetub ja on väga sarnane Masingu kirjeldus enda läbielatud nägemiskogemusest: „Küllap juhtus 1933/34 (detsembris/jaanuaris), kui ei juhtunud kaks aastat varem, et mul oli rahulikku ja ärksat jõudeaega silmitseda üsna vagases ilmas hõredat lumesadu: kuidas helbed takerdusid suure pärna samblikus tüve külge või heitusid tagasi, vajusid madalamale või maha. Taipasin siis, et ma enne üldse pole N ä i n u d lund, lumesadu, puutüve ega midagi muud maailmas, ning sellest hetkest pääle võin kõike näha tõeliselt ja ütelda sõnadega, mis pole saadud teiste käest ega kuulu näidendiossa.”<sup>23</sup> Looduse lähedus ja olulisus, lausa ülimuslikkus ilmneb ka jutluses: „Ja kuidas avaldub see olemine maailmas, aga mitte maailmast? /.../ [A]rmastuses iga pisemagi asjakese, iga väikese linna ja lillekese vastu[.] /.../ [K]õik need pimedusse eksinud riigid ei ole ühtekokku sugugi kõrgemal kui põõsas lilli, nad on isegi alamal. /.../ [Ü]kski pimedusse eksinud riik ei ole sugugi rohkem vajalik kui salk kuuski; nad on õieti palju vähem vajalikud, sest need on Jumal otsekohe teinud, riigid on aga inimeste kätetöö.”<sup>24</sup> Ekstaatilisuses on eestlast ja Masingut ümbritsev Jumala *ktisis*, loodus, muutunud – Jumal on rohulible kaudu tulnud inimese juurde ja seetõttu on see

---

ma maskina maskele olen annud, ainult siis kui kumbalgi pool seisab inimene.” – Uku **Masing**, *Uskuda, elada*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2006), 143. Või: „Ei ole tühjemaid inimesi, sest nad ei taha olla, mis nad on, teatert teha rahvale nõuab oskust ja jääb ikka teatriks.” (*Ibid.*, 161.)

22 Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 101.

23 Uku **Masing**, „Kuidas ma luuletan” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 377. See Masingu nägemiskogemus sarnaneb sellega, mida metropoliit Stefanus kirjutab Jumala loodud asjade olemuse taipamisest: „Ainult pühakud, osaduses Jumalaga, saavad täiusliku teadmise loodud asjadest, sest neis sisaldub maailm kui „Jumala paik” ja nad asetavad selle Armastuse valgusesse.” (Tallinna ja kogu Eesti metropoliit **Stefanus**, „Ktisioloogia” – *Usk ja elu*, nr. 1 (2006), 16.) Masing esineb siin kui Inimene, kes annab nimed Jumala loodud asjadele (1Ms 2,20) ehk seletab lahti nende *logosed*.

24 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 33, 44.

saanud talle maailmatähtsaks, muutunud Jumala Sõnaks<sup>25</sup>. Mõistet „ekstaas” kasutab Masing VT prohvetite kirjeldamisel, nt: „Minu meelest on VTi prohveti, iga prohveti ja nõia elamuse oluliseks tunnuseks ja põhjaks, et see on e k s t a a t i l i n e. Teisiti: prohveti teeb prohvetiks see, et ta on võimeline viibima ekstaasis ehk loves.”<sup>26</sup> Vaga ehk kristlik eestlane on sarnane VT prohvetile<sup>27</sup>, kelle üle, sisse, peale tuleb Jumala vägi, Jumala sõna või vaim<sup>28</sup>. Võrdle jutluses oleva tõelise kristlase kirjeldusega: „Ta /.../ tunneb Jumala tahet enda pää üle ja Püha Vaimu vaikset tööd /.../ ta kannab eneses Kristuse usku ja Püha Vaimu väge.”<sup>29</sup> See eespool Masingu nimetatud Jumala Sõna on seotav Masingu käsitlusega *dāḅar jhwh*-st, näiteks: „„Jahve ilmutab oma väe prohvetis, s.t. prohvetile endale”. Teisisõnu tunneb prohvet end vaimus samal hetkel või aeglase protsessi tulemusena olevat võimelise taipama Jahve väge. See on vaevalt sekundi murdosa kestev valgustuse tunne, mille käigus inimene mõistab midagi nii selgelt ja läbinisti, et ta teab seda ning ei usu ühtki teist võimalust selle mõistmiseks. /.../ Mõnikord võib valgustus tulla väljastpoolt, eriti siis, kui inimene intuiitiivselt taipab mingi asja või sündmuse tähendust.”<sup>30</sup> Vagale eestlasele, ekstaatikule, saab põõsas, lill, kuusk, lind, pärn või lumesadu Jumala Sõnaks või nähtuseks, mille kaudu avaldub Jumala Sõna.

Teine eestlase ekstaatilisest maailmasuhtumisest olenev loomumadus on sõbralikkus kõige oleva ja kaasinimeste vastu<sup>31</sup>. Võrdle lunastunud, tõelise kristlase iseloomustusega jutlusest: „[T]a tunneb end kõigile inimestele ligi, ei tunne vahet enda ja kellegi muu, oma või võõra rassi inimese vahel[.]”<sup>32</sup>

25 Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 101. Vrd: „Mina usun kõige enam siis kui ma näen mõnd ilusat pilve, päikest lehis, või tuult ilusa naise juustes.” – Masing, *Uskuda, elada*, 159.

26 Uku **Masing**, *Vana Testamendi prohvetlusest* (Tallinn: Käsikirjaline väljaanne Usuteaduse Instituudi raamatukogus, 1989), 42.

27 Vrd nt: „Prohvetid kõik võivad ohata Moosesega: „Kes annaks, et (= Oh, et) kogu Jahve rahvas (oleksid) prohvetid, et annaks Jahve oma vaimu nende pääle” (Nu 11,29).” – Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 39.

28 „[D]āḅar jahwē (Jahve „sõna”), *jad jahwē* (Jahve „käsi”) ja *rūah jahwē* (Jahve „vaim”) on ainult nimetused yhe nähte jaoks, mida inimene ei saa iial öelda päris täpselt.” – Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 49.

29 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 44, 45.

30 Uku **Masing**, „Jahve sõna” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa (Tartu: Ilmamaa, 2005), 183-184.

31 Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 106.

32 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 44.

Eestipärase ristiusu iseloomustuseks ütleb Masing, et eestlane pole üldse loodud võitlema, vaid seisma, ning seepärast on asjatu jutlustada sõda patu vastu, ja lisab, et selle järgi keegi ei saa käia ega tahagi<sup>33</sup>. Tõelise eestlasena Masing jutlustab eestlastele: „Meie ei pea võitlema! See kõlab küll imelikult, sest kas pole tõsise kristlase elu terveni võitlus iseendaga ja selle kurja vastu, mis maailmas on? /.../ Me ei tohi võidelda, olgugi et me seda ikka ja alati armastame teha ja seda kristlikuks peame. Öeldakse, et tõsise kristlase elu olevat ainult võitlus vana Aadamaga[.]”<sup>34</sup> Võrdle: „Nutmise, pattudega võitlemise jne. üleküllus tuleb panna Lääne arvele.”<sup>35</sup> Ja: „[M]aailmaparandamiskavad pole igatahes eestipärased, vaid tüüpilised pensioneeritud saksa ohvitseridele, kes iga paari aasta tagant juhtidele saadavad uue ja ainuõige kava.”<sup>36</sup> Või: „Kindel on see, et pole eestipärane oletada, et meeltparandanul oleks säilinud veel mingi „vana inimene” jne., kes teeb veel pattu ja sunnib selleks, et seda teeb juba „uus” meeltparandanud inimene.”<sup>37</sup> Pöördunu, meelt parandanud eestlasest kristlane ei võitle ega paranda, sest „[m]ida enam inimene on „õige”, seda vähem ta teistele tuletab meelde nende eetilisi ja usulisi puudusi, sest ta läheduses need iseendast kaovad, ta ei saagi neid panna tähele”<sup>38</sup> Võrdle jutluses vaimusaanuga: „Aga ometi ei tee ta midagi, see kõik hõõgub ja särab tast välja, nii et ta isegi ei tea ja ei aima, ja inimesed tunnevad, et Jumala vaim nende ligi on tulnud[.]”<sup>39</sup> Masingu lunastunud inimese iseloomustus sarnaneb lunastunud eestlase iseloomustusega: „Õndsus /.../ on otsekohe siis saavutatud, kui inimene oma „mina” eraldamise muust maailmast jätab maha ja ühtub teda ümbritsevaga, mis elab Jumala korras, käib Jumala teed. Et saavutada see ühtumine, pole vaja võidelda, pole vaja hävitada „mina” ega püüda seda, vaid tuleb „mina” piiratud ja ta esemete ning nähete sisalduvust ignoreerida, deklareerida, et piirid pole kitsad. Ning jõu seda teha saab inimene Jeesuselt, kes ainsana inimesena pole evinud piiratud „mina”, vaid siin maailmas

33 Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 108.

34 Masing, *Juthus tekstile Jh. 17,11-17*, 32, 41, 42.

35 Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 111.

36 *Ibid.*, 113. Vrd nt Masing, *Uskuda, elada*, 148: „[M]ul pole maailma ega inimeste „paranduse” (kurat, aina vaid „parandused”) tuju[.]”

37 Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 111. Vrd: „Olen surnud, maha maetud ja üles tõusnud. Võib olla, et ma teen kurjagi, aga seda teeb ülestõusnu.” (Masing, *Uskuda, elada*, 251.)

38 Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 109.

39 Masing, *Juthus tekstile Jh. 17,11-17*, 45.

olnud mikrokosmos sõna tõsisel mõttes. Kui inimene on nii korras, siis ta saab õndsuse kui *gratia extra erogationem*, see tuleb iseendast.”<sup>40</sup> Võrdle jutluses olevaga: „Mis on siis vaja teha meil, et Jumal annaks meile selle rahu, mis jumalariigi toob maa pääle. Me ei saagi midagi muud teha, kui uskuda, meil pole midagi muud Jumalale anda, kui ainult usk. Ja mida peame me uskuma? Peame usaldama kõik Jumala kätte, sest mis Jumal teeb, on ikka häa.”<sup>41</sup> Masingu üleskutse võitlusetusele ja seisma nagu püramiid<sup>42</sup> on seotud Masingu eestlase eluga, mis on „igavene nüüd”: „Kuna meil pole tulevikku, endist ega alles olematut, siis meie pöördumine võib olla ainult n.-ö. Inimese pinevuskoeffitsiendi kasv, võime laieneda ja tiheneda, aga mitte muuta oma olemust[.]”<sup>43</sup> Jutluses Masing eeldab, et lunastumine on võimalik juba praegu, siinses elus usu kaudu, st tähendab ju, et endine, olev ja tulev saavad „igaveseks nüüks”. Ei võidelda endisega, praegusega ega pürgita tulevikku.

Masingu meelest on eestlasele vaja eestipärast usku, kui eestlase „mina” piirid avarduvad Jeesusega sarnaseks niivõrd, et inimene tunneb end elavat Jumala maailmas. Et seda saavutada on vaja teoloogideks, õpetajateks ja vaimulikeks VT sarnaseid prohveteid, mitte propse Läände mineval laeval<sup>44</sup>, et Jumala Sõna ei jääks sõnadeks, vaid saaks Sõnaks<sup>45</sup>. Siit tulenevalt võib seda jutlust pidavat

---

40 Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 110. Vrd: „Eestlane on igal puhul kontaktis välismaailmaga, teda ei lahuta sellest muu kui ta „mina” membraanitaoline piir, mis katkeb siis, kui ta sisemus äkki on korras. See pole jõupingutus, vaid tuleb iseendast.” (*Ibid.*, 103.) Elamine kooskõlas Jumala looduga on eestlase õndsus, mis kristliku õpetuse järgi tuleb inimesse usu kaudu. Korras olemine ehk õndsus tuleb usu kaudu, ilma inimesepoolse muu tegutsemiseta. Kui eestlane on saanud enese korda, siis sel hetkel „tuleb Kristus maailma, siis on kõik inimesed üks, tuleb vaikne rahulik elu, kus igaüks teeb, mis häa on, ja ei tunne enam muresid, sest ta teab, et Jumal tema eest hoolitseb häa ja kurjaga[.]” (Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 45.) Sellist elamist võib nimetada Masingu kohaselt elumõnuks, sest inimesel endal on mõnus – „Sest meie vana „mõnu” ei tähendanud mitte mugavat äraolemist, vaid oli õige toimimisoskus.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 87; samas seoses vt *ibid.*, 120-121.)

41 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 34.

42 *Ibid.*, 42.

43 Masing, *Eestipärasest ristiusust*, 259. Vrd: „Ja viimasel ajal ma ei luba enam midagi, sest see on kuidagi vastu olemusele kinnitada midagi tulevikuks, võin ainult seda öelda, et olen *semper idem*, mida ma praegu pole seda ma pole ka edaspidi. Tulevikku ei ole, – vähemalt eestlasele mitte, vaid idealistlikule filosoofiale ja sakslasile.” – Masing, *Uskuda, elada*, 143.

44 Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 116.

45 *Ibid.*, 114. Et Jumala eneseilmutus saaks selliseks, mida võiks kirjeldada, nagu Masing kirjeldab mõistet *dəbar jhwh*: „See ei olnud häälikute kogum, mille Jumal pani prohveti suhu või ilmutas talle, see oli vägi, mis väljus Jahvest[.]” (Masing, *Jahve sõna*, 163.) Ta on elluäratav ja prohvetluse vägi (*ibid.*, 185.).

Masingut pidada julgelt prohvetiks<sup>46</sup>, mitte ainult üldise kristluse mõttes, vaid eestlasena eestlastele kohalikus mõttes nii, nagu VT prohvetid olid eelkõige saadetud Jumala poolt välja valitud rahva kallale.

## 2. Riigiusk

„Konstantin kuulutas ristiusu riigiusuks.”<sup>47</sup>

Siin saab õigustatult küsida, kas Konstantinus Suur kuulutas<sup>48</sup> ristiusu riigiusuks või ristiusk riigiusu ehk *selle maailma* ristiusuks<sup>49</sup>? Masingu vastus jutluses on ühene – kristlik kirik tunnistas *selle maailma* kristlikuks. Ka paljudes teistes kohtades Masingu tekstides leiab sama mõtet. Näiteks kirjas Toomas Paulile Masing ütleb: „Konstantiini aegu loobuti sõdimiskeelustki ja see oli ots.”<sup>50</sup>

Konstantinus tundub Masingule olevat kui sümbol sellele teole ja kui irvitus<sup>51</sup> kristliku kiriku üle, kelle jaoks suur Konstantinus on pühak, keda nt

---

46 Urmas Nõmmik, „Eessõna” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa (Tartu: Ilmamaa, 2005), 11.

47 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 29.

48 „Kui kristlus kuulutati riigiusundiks (313) (ainsaks usundiks Justinianus (529)), ta õigupoolest alistati ja alistus /.../ „vulgaar” filosoofiale ja yсна kiiresti ilmalikustus.” (Uku Masing, „Yheksale pyhale mõeldes” – *Akadeemia*, nr. 10 (1992), 2220.) See „vulgaar” filosoofia oli sisuliselt seesama, mis 20. saj. eksistentsialism ja praktiliselt enamasti „ameerika elulaad” (*ibid.*, 2219.).

49 Mille üheks tunnuseks on, et „kristlus = riitused + mõned palved + mõned yldtunnustatud fraasid.” (*Ibid.*, 2221.) Või, nagu iseloomustab üks õigeusu vaimulikest, et diakon on liturgiline ehe ja papp on nagu kodumasin, kes oskab rituaali (Toomas Erikson, *Tartu Postimees*, 26. veebruar 2016, 5.).

50 Masing, *Usalda ennast*, 12. Masingu kohaselt siis kirik loobus, mitte ei sunnitud. Oluline on siin märkida, et jutluse kirjutas Masing 19-aastaselt ja selle kirja kirjutas ta 52-aastaselt. See tähendab, et jutluses esitatud ei olnud ainult noore inimese tulusus, vaid midagi, mida Masing tahtis või pidi ütleva üha uuesti ja uuesti. Ja see omakorda on oluline seoses prohvetlusega Masingu käsitluses – Jumal kordab oma sõnumit oma läkitatute kaudu seni, kuni rahvas võtab kuulda või hukkab. Arvestades konteksti tuleb siin rahva asemele panna kristlik kirik.

51 Vrd nt Masingu ütlevusega Jeesuse kohta: „Vana leping ise oli Jeesusele sama tähtsusetu, nagu ta on meile praegu, näiteks ümberlõikamine [tänapäeva mõistes ristimine, mida küll peetakse oluliseks n-õ Uues Lepingus, kuid lunastumise seisukohalt on ta tähtsusetu, sest ristimine iseenesest ei lunasta kedagi, mida näitab see, et ristimisel inimene ei muutu uueks, vaid lisandub see, et peale ristimist saab inimene enda kohta öelda, et alates sellest patustab ristitud inimene – O.K.], sabat [ristitud inimene saab endale uue n-õ endapiinamisvahendi – sina pead pühapäeva pühitsema või laupäeva – O.K.], veresõmakeeld [see keeld kehtib näiteks õigeusu kirikus ja Jehoova tunnistajatel – O.K.] jne. Väga sageli ta naeris seda vana ja rikkus kehtivat korda tõesti meelega nagu üleannetu poisike.” – Uku Masing, „Lunastusest” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 185.



õigeusu kirikus kutsutakse austavalt 13. apostliks<sup>52</sup>. Masing otsekui naudinguga nimetab jutluses Konstantinus Suurt kõige kristlikumaks keisriks<sup>53</sup> ning mõned leheküljed hiljem „kõige kristlikumaks ja kõige sünkretistlikumaks suurmõrtsukaks”<sup>54</sup>. See viimane mõistete kombinatsioon näitab üsna ilmekalt, mida Masing arvab nii Konstantinusest kui ka kristlikust kirikust, kes ta pühakuks on kuulutanud. Teisal nimetab Masing Konstantinus Suurt lausa antikristuseks<sup>55</sup> ja seob pinnalise materialistlik-ateistliku mõtlemisega<sup>56</sup>.

Masingu (ironiline) mõttekäik Konstantinus Suure kui pühaku üle näib siin olevat omal kohal, sest pühakuks teeb-kuulutab inimese Püha Vaim kui kristliku kiriku Looja<sup>57</sup> läbi sellesama kiriku<sup>58</sup> – pühak on see, kes sõna otseses mõttes jagab Jumalaga Tema pühadust, nagu õpetab õigeusu katekismus<sup>59</sup>. Siin on see punkt või konflikt või opositsioon, mille üle arutles Masing seoses VT prohvetlusega. Masingu VT prohvet kui Jumala Vaimu kandja astub vastu kristliku kiriku pühakule kui Püha Vaimu kandjale ja mõistab hukka tolle riigiusundi või riigiusundiks muudetud ristiusu (või vastupidi) tema põhimõtete, tõekspidamiste, väidete ja (väikekoodanliku) moraaliga<sup>60</sup>, pidades seda aseusundiks<sup>61</sup>. Kristliku kiriku ja Konstantinuse koostöö tulemuseks on midagi

52 Vt nt *The Book of Saints: A Dictionary of Servants of God canonized by the Catholic Church*. Compiled by the Benedictine monks of St Augustine's Abbey, Ramsgate (1989), 136. Vt ka *Õige-usu Palwe-raamat*. (Riia: Müller, 1888), 96. Oluline on siin märkida, et pühakuks on ta maailmas vähemalt umbes 1,7 miljardile inimesele.

53 Masing, *Juthus tekstile Jh. 17,11-17*, 31.

54 *Ibid.*, 37.

55 Uku **Masing**, „Kristluse ülesandeid” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 346. Kui nüüd lähtuda tekstis esitatud küsimuse vastusest, siis saab ilmseks pilt, mida Masing tahab esitada – antikristus ei ole mitte ainult pühakuks kuulutatud keiser, vaid kogu kristlik kirik, kes ta pühakuks kuulutas ja pühakuna austab. See on jeremiaanlik Masing – „Ta on armutu kriitik, täis põlgust ning ironiat /.../ riigi ja kiriku vaenlane /.../ sest ta tunnustab ainult Jumalat.” (Masing, *Anatoti prohvet*, 98.) Ja on seetõttu rahva ehk kristliku kiriku jaoks Jumala vastane (*Ibid.*, 78).

56 Uku **Masing**, „Mõtlemisest ja tuleviku inimesest” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 388. Ja see on ju üsna loogiline, et antikristlus sisaldab neid mõlemat?

57 Vt nt *Doktor Martin Luther. Väike katekismus ja usuõpetus*. Koost ja toim Markku Särelä. Tõlk Annus Raud. (Tallinn: Suomen Tunnustuksellinen Luterilainen Kirkko, EELK Konsistooriumi kirjastuse ja informatsiooni osakond, 1992), 164.

58 Vt nt **Stefanus**, Tallinna ja kogu Eesti metropoliit, „Eessõna” – *Pühad inimesed – meie eestpalujad*. Koost Jüri Ilves. (Tartu: Eesti Õigeusu Noorte Liit, 2007), 3.

59 *Õigeusu alused. Sissejuhatus õigeusu kiriku õpetusse* (Tallinn: Püha Issidori Õigeusu Kirjastusselts, 2009), 26.

60 Vt nt Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 8.

61 Vt nt Uku **Masing**, „Religiooni kutluuriloos” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas

sarnast<sup>62</sup>, mida kirjeldab Masing kunagise Jeruusalemma ülempreestri Joohanani loodud caldarwinistliku väikekoodanliku kapitalistliku siinpoolse pseudoreligiooni<sup>63</sup> kohta. Üks kõige lihtsamini märgatav ühisosa on neil see, et mõlemad, võib-olla pidades ennast Jumala ilmutuse tipuks või krooniks või täiuseks ehk saurusteks<sup>64</sup>, on välja töötanud üha täpsemaid seadusesätteid<sup>65</sup> või õigeid dogmasid (õige usk)<sup>66</sup>, sünnitades niimoodi rohkelt hereesiaid<sup>67</sup>.

### 3. Milano ediktist

*„Ei ole teada aastat, millal see sündis ega päeva, ega pole ka kindel, et Konstantin üldse Milano edikti on andnud.”<sup>68</sup>*

Ka siin saab õigustatult küsida „kas?”. Edikti väljastamise päeva ei ole tõesti märgitud ei õigeusu ega katoliku kiriku kalendrisse. Arvestades sündmuse

---

Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 249-257.

62 See sarnasus ilmneb jutluse tekstist. Näib, et Masingu puhul võib tõmmata liini: Joohanan-Konstantin-Calvin-Darwin, sest need on üks ja seesama. Vt nt Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 14, 21, 79, 101. Võib öelda, et neid kõiki iseloomustab Masingu järgi vaen Jumala Vaimu vastu (nt *ibid.*, 83, 84.). Johanani ja Calvinide ideoloogia kohta vt ka – Uku Masing, „Kaks lugu usust” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 1995), 289. Ja Darwini kohta, kes seda õigustas „teaduslikult”, nt Uku Masing, „Eetikast” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 1995), 245.

63 Vt nt Uku Masing, „Vana Testamendi evangeelium” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 227.

64 Vt nt Uku Masing, „Usklik Toomas” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 236.

65 Vrd nt Masing, *Vana Testamendi evangeelium*, 227: „[S]ee pseudoreligioon /.../ riiklikult /.../ tunnustatud /.../ ei jäänud ideoloogidele enam muud üle kui välja töötada üha täpsemaid sätteid.” Näiteks õigeusu ja katoliku kirikus on väga täpsed (ja keerulised) teoloogilis-juriidilised juhtnöörid ehk kaanonid ja moraaliteoloogia koos kirjutamata seadustega (nt nõue, et õigeusu preestril peab olema tingimata habe). Lisaks on olnud mulle üsna jahmatav lugeda Masingu kirjeldust Joohanani pseudoreligiooni kohta, sest see sarnaneb üllatavalt palju näiteks õigeusu kiriku kui institutsiooni kirjeldusele. Vt ka nt Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 83, kus esineb mõte, et Jahve sarnanes Joohanani aegu üha rohkem tooraga.

66 „„Rõõmu” sõnum degradeerus enamvähem normaalseks, stoikute laadi moraliõpetuseks või riidudeks dogmade kallal[.]” (Masing, *Yhekasle pyhale mõeldes*, 2220.) – „Maailma patt on igal pool meie ümber ja sees [vrd: Püha Vaim on prohveti ümber ja sees. – O.K.] /.../ Euroopa kultuuri lõpp-päevad pole enam kaugel, oleme skeptitsismi ja stoitsismi aegade lävel, lõpp on ligi[.]” (Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 40.) – „Kogu kultuuri yldtase oli pidevate sõdade kestel (u. 250-275) väga langenud – ja kristlaste juhtkonnagi seas.” (Masing, *Yhekasle pyhale mõeldes*, 2220.)

67 „Lootus vabadusele [aga Poeg on meid vabastanud! – O.K.] hävitada teiste inimeste vabadust on õrn ja haiglane lapsepõlvemälestus, abitute ning jõuetute inimeste reageering.” – Uku Masing, „Elpida echomen” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 150.)

68 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 29.

olulisust kristlikule kirikule näib ootuspärasena, kui selle meenutamiseks oleks iga-aastane kirikupüha. Masing toob jutluses välja, et kristlik kirik oli enamuses mandunud ehk usu kaotanud Konstantinuse ajaks<sup>69</sup>. See tähendab, et oldi mугanenud *selle maailmaga* ja taheti rahus edasi eksisteerida, oli kadunud tulisus ehk usk, mis sünnitas mätreid, enamus ei tahtnud enam surra Kristuse pärast. Põhjuseks võis olla varanduslik kasv, positsioon. Kirik oli institutsionaliseerunud koos sellega kaasnevate nähtudega (võimuvõitlus, korrupsioon)<sup>70</sup>, ja taheti säilitada olemasolevat<sup>71</sup>. Sellises olukorras ei pöördunud mitte Konstantinus kristliku kiriku juurde, vaid vastupidi. Aga et siiski oli veel alles midagi omaloodud kristlikust südametunnistusest, seda tegu püüti varjata, ja seetõttu polegi kirikul selle puhul iga-aastast kirikupüha.

Mõtet edasi arendades, võiks küsida, miks Püha Vaim kristliku kiriku näol pöördus „*selle maailma isanda*” poole endale eluõiguse saamiseks? Vastuse sellele võiks leida näiteks Eric R. Dodds'i arutlusest<sup>72</sup> Püha Vaimuga seondult. Dodds'i sõnul oli piiskoppide jaoks vastuvõetamatu, et Püha Vaim võib ise endale valida inimese, kelle üle Ta tuleb ja endale prohvetiks teeb<sup>73</sup> Jumala tahte kuulutamiseks, sest see erines<sup>74</sup> sellest, mida õigeks ja vaimseks<sup>75</sup> peeti<sup>76</sup>. Püha Vaim ei tohtinud

69 „Ja tõepoolest on usu kaotus üsna vara alanud /.../ viimane samm on see olnud, mida sageli nii taevasse on tõstetud[.]” (Masing, *Jutus tekstile Jh 17,11-17*, 36.)

70 Vrd nt: „Vastsed tõusikud riigibyrokratias kuritarvitasid kristlust rikastumiseks „paganate” arvel. /.../ Kristluse levinemine peaaegu lõppes.” (Masing, *Yheksale pyhale mõeldes*, 2220.)

71 Vrd nt Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 39.

72 Eric R. **Dodds**, *Paganad ja kristlased ängistuse ajastul*. Tõlk Marju Lepajõe (Tartu: Varrak, 2003), 52.

73 Vrd Masing, *Vana Testamendi evangeelium*, 227.

74 Vrd: „Prohvetite *rūah jahwē* on aga pigemini ebakonventsionaalne ja seega juba kurjale ässitav tung inimeses, sest konventsionaalne on „jumalik”.” (Masing, *Vana Testamendi evangeelium*, 100.)

75 Kui tõuseb esile prohvet ehk siis Jumala Vaim, siis on ta alati ja paratamatult kõige kehtiva vastu. – Vt nt Uku **Masing**, „William Blake” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 22. Prohvetid ei tõuse mitte kunagi selleks, et olemasolevat kinnitada või toorat (piiblit, talmudit, sunnat, kiriku traditsiooni) seletada. William Blake'i Masingu käsitluses võib pidada prohvetiks, samuti ka nt Jiddu Krishnamurtit, keda Masing pidas omaseks (Uku **Masing**, „Sri Aurobindo” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 95.). Krishnamurti on sama raske, ränk ja järsk kui Masing ja Blake, olles samasugune vaimu eest „võitleja”. Nad ei anna mitte mingusugust eluõigustust olemasolevale kristlikule kirikule, nagu Masingu Anatoti prohvet või Kierkegaard (Masing, *Anatoti prohvet*, 98.).

76 Vrd Uku **Masing**, „Eksiilijärgse Juuda ajaloost” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 201.

enam tegutseda isepäiselt, vaid ainult piiskopi või piiskoppide kogu kaudu.<sup>77</sup> Teisti öelduna, Püha Vaim asendati piiskopiga või piiskoppide koguga.<sup>78</sup> Dodds ütleb, et prohvetlus läks põranda alla. See tähendab prohvetid keelustati või pagendati või hukati piiskoppide korraldusel nii, nagu Masingu käsitluses kunagi Joohanan toimis Juuda prohvetitega<sup>79</sup>. Joohanan tappis nad kõik, kristlikud piiskopid võisid olla ju humaansamad. Sellega on ka seletatav, miks kristlikus kirikus ei ole prohveteid sääraselt, nagu see ilmneb apostel Pauluse kirjadest. Aga prohvetlus on ju ikkagi Uue Testamendi (edaspidi: UT) järgi Püha Vaimu and, kuhu kadus see?<sup>80</sup> Prohvetite kadumises ei ole süüdi mitte see, et inimesed ei oleks olnud valmis olema Jumalale prohvetiks, vaid kiriku seadustik määras ära, kuidas Püha Vaim võib käituda. Püha Vaimu asemele asus seadusesäte.<sup>81</sup> Masingu sõnul algas kogu protsess juba 1. sajandist, Jeruusalemma algkogudusest.<sup>82</sup> Ja Püha Vaim läkski põranda alla, sest põranda peal Teda ei sallitud kõrgemal tasemel. Siit näib, et Püha Vaim ei pöördunud *selle maailma* isanda poole endale eluõiguse saamiseks, vaid *selle maailma* isand pöördus iseenda poole iseendale eluõiguse saamiseks. Püha Vaim oli selleks ajaks kirikust pagendatud.<sup>83</sup>

Siinne arutluskäik saab võimalikuks Masingu väitest, et Kyrose edikt (Esr 1,2-4) oli võltsing.<sup>84</sup> Nimetatud dokument andis eluõiguse Joohanani tegutsemisele ja tema pseudoreligioonile.<sup>85</sup> Selline Masingu käsitlus Kyrose

77 „Sest Püha Vaim ja meie oleme arvanud heaks.” (Ap 15,28) Minu arust on see Püha Vaimu pilkamine ja Püha Vaimu pilkamiseks väljamõeldud. Mis asja on Püha Vaimul näiteks veresöömisega?

78 Vrd Masing, *Eksiilijärgse Juuda ajaloost*, 210. Prohvetid ei olnud enam vajalikud, sest Joohanan on „Jahve pale” ehk Jahve reaalses maailmas.

79 Masing, *Eksiilijärgse Juuda ajaloost*, 209; *Vana Testamendi evangeelium*, 225.

80 Näiteks õigeusu kirikus on põrandaalune Püha Vaim leidnud endale väljundi vanakeste ja Kristuse pärast meeletute näol. Vt nt Kallistos **Ware**, *Õigeusu tee*. Tõlk Mattias Palli (Tallinn: EAÕK kirjastustoimkond, 2001), 95-99.

81 Vrd nt: „Õpetajaina ei tule prohvetid enam arvesse ajast, mil käsuõpetus hakkab väljuma Siionist ja Joohananist.” (Masing, *Eksiilijärgse Juuda ajaloost*, 210.) Või: Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 83.

82 Kellel on või kellel võib olla Püha Vaim või õige Püha Vaim, selle kohta vt nt Masing, *Usklik Toomas*, 238.

83 „Jehoova vaim on lahkunud Taani maalt.” (Uku **Masing**, „Gudea ja Hoosea” – *Luule V*. Koost Eha Masing ja Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2004), 77; „Saadik Magellani pilvest” – *Luule VI*. Koost Eha Masing ja Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2005), 164.)

84 Vrd Urmas **Nõmmik**, „Uku Masingust vanatestamentlasena” – *Eesti teoloogilise mõtlemise ajaloost. Sissejuhatavaid märkusi ja apokrüüfe*. Koost Riho Altnurme (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006), 106.

85 Masing, *Eksiilijärgse Juuda ajaloost*, 197-198. Vt võrdluseks ka Uku **Masing**, „Prohvetluse

ediktist seab tahtmatult või tahtlikult teise valgusse ka Milano edikti. Ja võiks ütelda, et selle koostas kristlik kirik, mitte Konstantinus.

#### 4. Katoliku kirik

*„Ja kõige imelikum on, et katoliku kirik, kes ju kõiksugu päevi tunneb, seda ei tea.”<sup>86</sup>*

Et Masing ei pruugi siin silmas pidada ainult rooma-katoliku kirikut, vaid ka kreeka-katoliku (õigeusu) kirikut, annab aimu näiteks üks tema kirjakohtadest, kus ta räägib katoliku kirikust mitmuses.<sup>87</sup> Aga võib-olla annab see koht mõista, et jutluses Masing peab silmas ainult rooma-katoliku kirikut. Samas on püha Konstantinus eelkõige kristliku idakiriku pühak Ida-Rooma pealinnaga Konstantinoopol.<sup>88</sup> Jutluse seisukohalt võib terminit „katoliku kirik” võtta ka kui kogu kristlikku kirikut terves maailmas, aga eelkõige muidugi valgete inimeste ehk Euroopa kultuuri kandjate juures.

#### 5. Kiriku võimust

*„Et see suur päev on unustatud, kus taevani ülistatud Konstantin, kes kirikule raha, vilja ja maid andis, niisuguse sammu tegi?”<sup>89</sup>*

„Taevani ülistatud Konstantin” ehk Püha Vaimuni ülistatu ehk pühak.<sup>90</sup> Seda ei soovi Masing jutluse lugejal mitte kordagi lasta unustada. Pean siin vajalikuks

---

saatus V sajandil” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa (Tartu: Ilmamaa, 2005), 311.

86 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 29.

87 Uku **Masing**, „Tooma evangeeliumist” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa (Tartu: Ilmamaa, 2005), 344.

88 Masingu võtmes – püha Joohanan pealinnaga Jerusalemm. Pühaku püha linn „Konstantinoopol tuli valmis ehitada rekordilise ajaga, selle naaberlinnad aga rüüstati, tehti elanikest tühjaks ja jäeti nälga.” (Norman **Davies**, *Euroopa ajalugu*. Tõlk Rein Turu (Tallinn: Varrak, 2014), 210.)

89 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 29.

90 Näiteks õigeusu teoloogia kohaselt võiks öelda ka, et Taabori, Kristuse kirkastumise mäe peale ülendatud, sest Kristuse kui tõelise inimese kirkastumine on pühakute olemasolu alus ja kinnitus – pühaks ehk Püha Vaimuga täidetuks ei saa mitte ainult inimese nähtamatu osa (hing/süda), vaid ka keha ja kehakatted. Ja seetõttu on olemas osakesed (nt pealuu, sääreлуу, kogu luustik) pühakute ihudest ehk reliikviad, mida austades austatakse Püha Vaimu kui kõige pühaduse lähet. Vt ka nt *Katoliku kiriku katekismuse kompendium* (2008), 206.

uuesti korrata seda, mida eelnevas olen kirjutanud: pühak ehk Püha Vaimu kandja (ja Püha Vaimu kantav<sup>91</sup>), Püha Vaimu elav/hingav<sup>92</sup> püha Konstantinus on Masingu tekstis antikristus ehk Kristuse vastane/asemik ehk Püha Vaimu vastane/vihkaja nagu Joohanan, kes prohvetite tapjana pilkas Jumala Vaimu tuuleks<sup>93</sup>.

Võiks öelda, et Konstantinus Suur on kirikupoliitiline pühak nii, nagu Neeva Aleksander<sup>94</sup>. Kui nad seda on, siis saab öelda, et Püha Vaim on tõmmatud inimestevahelisse võimuvõitlusse, mida kiriku siseselt nimetatakse ka usuvõitluseks ehk usu puhtuse hoidmiseks. Sellesse lõime võib asetada Dodds'i järelduse: „Oli paratamatu, et lõpuks sai montanism lüüa.” Ja viitab John Wesley'le, kelle jaoks Montanus oli üheks pühamaks meheks 2. sajandil.<sup>95</sup>

„Raha, vili ja maa” ei ole midagi muud kui maapealne (vaimulik) võim, võim riigis (inimeste üle).<sup>96</sup> Välisest<sup>97</sup> ehk institutsioonilisest Kristuse kirikust, Püha Vaimu kojast, sai Rooma keisrile alluv võimkond, kes kohustus täitma imperaatori seadusi.<sup>98</sup> On ju üsna loomulik, et sellises situatsioonis tehakse n-ö vastuteeneid. Üheks selliseks võiks pidada nt Arles'i kirikukogu (314), mis

---

91 Selle kohta vt Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 126-127. Inimene rõivastub Püha Vaimuga ja Püha Vaim rõivastub inimesega – inimene kannab endas Püha Vaimu ja Püha Vaim kannab inimest – need mõlemad on korraga.

92 Vt nt Stefanus, *Eessõna*, 4.

93 Vt nt Masing, *Vana Testamendi evangeelium*, 228. Või: Masing, *Prohvetluse saatus V sajandil*, 283.

94 Vt nt Eduard **Tinn**, *Lääne tsivilisatsioonist ja Euroopa tupikseisust* (Tartu: Tammerraamat, 2013), 256-257.

95 Dodds, *Paganad ja kristlased ängistuse ajastul*, 52. Aga Wesley kui metotismi rajaja ei kuulu püha Konstantinuse kirikusse, seega võib ta arvata, mida tahab.

96 Näiteks õigeusu kirikus kutsutakse piiskoppe valitsejateks ehk despootideks, mitte aga ministriteks ehk teenijateks. Vrd Mk 10, 42-45. Masingu jaoks oli piiskop pigem aednik, kelle kohus on Jumalale kasvatada inimestest uus paradiis (Uku **Masing**, „Piiskop” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 231.). Rooma paavsti kutsutakse küll Jumala teenijate teenijaks, kuid ma arvan, et see on ajalooliselt pilkenimi. Või lihtsalt vaimne ülbus Jumala ees – vaata, kui alandlik ma olen, ma olen orjade ori, teen ja olen rohkem, kui Jeesus nõudis, tähendab, ületan Jeesust vagaduselt. Aga Jeesus ei olnud kellegi vaga ega alandlik ega kuulekas, nagu ütleb Masing William Blake'i kaudu (Masing, *William Blake*, 28.). Aga kuulekus ja alandlikkus on näiteks õigeusu kiriku elu üheks põhialuseks õpetusega, et ilma nende olemisoluta ei saa inimene täiuslikuks. Ja seetõttu peab inimene olema kuulekas oma vaimulikule isale/emale, oma koguduse preetritele, oma piiskopile, sest just sellise õndsuskorra olevat Jeesus Pühas Vaimus seadnud.

97 Vaatamata sellele, et Kristuse kirik on nähtamatu, on ometi tal nähtavad tunnused, vt nt Luther, *Väike katekismus ja usuõpetus*, 167.

98 Vt nt Ver von **Falkenhausen**, „Piiskop” – *Bütsantsi inimene*. Koost Guglielmo Cavallo. Tõlk Margus Ott (Avita, 2002), 216-228.

sätestas, et Püha Vaimu kojad ehk kristlased tohivad nüüdsest tappa inimesi ehk osaleda nn õiglasest sõjas ning kristlased, kes keeldusid armeeteenistusest, eemaldati armulauaosadusest<sup>99</sup> ehk Pühast Vaimust (või võimalusest osa saada Pühast Vaimust)<sup>100</sup>. Enne võimuse saamist oli kirikus täpselt vastupidi.<sup>101</sup>

Seoses võimu ja selle kasutamisega kirjutab Masing, et inimene on alles siis inimene, kui ta ei kasuta talle pakutud võimu ning peab seda tühiseks.<sup>102</sup> Kui see mõte kanda Kristuse kirikule üle, siis võiks Masing öelda, et kirik oleks jäänud (võib-olla) Kristuse omaks ehk Püha Vaimu kojaks, kui ta poleks vastu võtnud antikrist Konstantini pakkumist<sup>103</sup>. Ja (välisest) kirikust sai kuratlik<sup>104</sup> institutsioon, kes moonutamata(!) õpetab Jumala sõna ja jagab (kuratlikke?) sakramente<sup>105</sup>.

## 6. Lein

„See päev peaks olema suuremaks leinaks kui Kristuse surmapäev.”<sup>106</sup>

Tänaseid päevi võiksime nimetada UT päevadeks, sest veel uuemat ei ole. Õigem oleks siiski nimetada neid UT järgseteks ja (tõelise) kristluse järgseteks. Ja

---

99 Vt nt Riho Saard, *Kristluse ajalugu selle algusest tänapäevani* (Argo, 2013), 73. Nüüdsest alates ei ole Püha Vaimu kristliku kiriku seadusesätte järgi mitte ainult Elu Vaim, vaid ka Surma Vaim. Vrd Masingu lausega: „Konstantiini aegu loobuti sõdimiskeelustki ja see oli ots.” (Masing, *Usalda ennast*, 12.) See ongi kristluse lõpp, kui Pühast Vaimust kui Elust saab Surm. Sama mõtet väljendab ka Sofroni Sahharov, kes ütles, et tänapäevases maailmas puudub Püha Vaimu arm tänu kahele maailmasõjale. – Sophrony **Sakharov**, *Words of Life*. Trans by Sister Magdalen (Stavropegic Monastery of St. John the Baptist, 1998), 15.

100 Siin võiks väita, et ma liialdan, kuid mu arust see pole nii. See ilmneb nt õigeusu kiriku liturgia tekstist seoses armulauaga, milles palutakse Pühast Vaimust osasaamist Kristuse Ihu ja Vere vastuvõtmise läbi, vt *Teenistusraamat* (Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik, 2014), 124.

101 Vt nt Arthur **Võõbus**, „Kristlik teadvus ja eetos vanas kirikus enne Constantinust” – *Kummargil käsikirjade kohal*. Koost Amar Annus (Tartu: Ilmamaa, 2009), 68-70.

102 Uku **Masing**, „Uskumisest” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 1995), 222.

103 Masing, *Kristluse ülesandeid*, 346. Ehk ruumilist mõtlemist vahetanud pinnalisuse vastu. – Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 388.

104 Masing, *Kaks lugu usust*, 289. Kuradi ja kuratliku kohta vt ka nt Masing, *William Blake*, 31. Masing kirjutab, et Blake'i jaoks oli kurat mõistus ehk diskursiivne mõtlemine. Saab öelda, et ka Masingu, kes ei uskunud isikulist kuradit, jaoks. Masingu keeles võiks see olla tervemõistus/tervemõistuslikkus, mille vastu ta kirjutas algusest lõpuni. Nii pole kurat mingi mütolooiline kuri ingel, vaid inimese diskursiivne mõtlemine, millest Jeesus inimesed on päästnud.

105 *Väike katekismus ja usuõpetus*, 167.

106 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 29.

leinaajaks. Kristluse, ristiusu surmast ei kirjutanud Masing mitte ainult seoses püha Konstantinusega. Masingul on sellega seotud ka nt saatanlik Johann Calvin<sup>107</sup>, kellega ühinevad kõik kuradisse uskujad<sup>108</sup>, „kelle sihiks on aidata Jumalat patuste ning paganate hävitamisel”<sup>109</sup>. Sellega on seotud Masingu järgi ka Qumrāni sekti inimesed seloodid/esseenid<sup>110</sup>, kelle ta seob Joohananiga. Nad ei sallinud teisitimõtlejaid ning nende ideoloogia kohaselt olid nad lõpuaja sõdalased koos Jumalaga nottimaks maha kõiki teisitimõtlejaid.<sup>111</sup> Masing ei arvaks Jumala kui röövlipääliku<sup>112</sup> ideoloogiast vaba olevat ka näiteks õigeusu kiriku, kes on palvetanud ja võib-olla palvetab siiani kõigi paganate hävitamise ja nende riikide kristlastele allutamise pärast<sup>113</sup>.

Et puhas ja tõsine ristiusk on surnud, siis asendub see kirikuvälisega – Masing toob selle näiteks Bernard Shaw, kelle raamat *Back to Metusalem* on ainus pääsuseletus tänapäeva inimkonnale<sup>114</sup>.

## 7. Kompromissid

„Sest kõik, mis meil praegu on, on vaid kompromissid maailma ja riigiga.”<sup>115</sup>

Jutluse aluseks olevas kristlikus pühakirja tekstis on kristlast iseloomustav põhjanev Jeesuse, Püha Vaimu Poja<sup>116</sup> lause: „Nemad ei ole maailmast, otseku

107 Masing, *Kaks lugu usust*, 289.

108 Nt luterlik kirik (*Väike katekismus ja usuõpetus*, 125.), katoliku kirik (*Katoliku kiriku katekismuse kompendium*, 174.) ja õigeusu kirik (*Õigeusu alused*, 41, 120.).

109 Masing, *Kaks lugu usust*, 289-290. Ilmselge on ju see, et hävitamise all ei mõelda ainult füüsilist lõpetamist.

110 Vt võrdluseks Nõmmik, *Eessõna*, 12-13.

111 Uku **Masing**, „Qumrāni inimesed ja Vana Testament” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa (Tartu: Ilmamaa, 2005), 386, 387, 388.

112 Masing, *Kaks lugu usust*, 289.

113 ”Meie palume Sind, oh kõigewägewam Issand, et Sa kõik paganate usku ärakautaksid ja nende riigid ärahäwitaksid ning risti rahwa kätte annaksid[.]” (*Kiriku palwed Issandale Jumalale mitmesuguste koguduse, riigi ja iga inimese elu juhtumiste aial* (Riia, 1890), 39.)

114 Masing, *Kaks lugu usust*, 293. Loogika on siis selline: Püha Vaimu tapjad on püüdnud Püha Vaimu tappa, kuid et Ta on surematu (Masing, *Vana Testamendi evangeelium*, 228.), siis on Ta läinud mujale ja sünnitab enesele poegi ja tütreid teisal. Siit tuleneb moraal, et kui kristlik kirik ei suuda enam olla oma ülesannete kõrgusel täitmaks oma ülesannet, siis tuleb luua uus päästmiseühing (Uku **Masing**, „Kiriku ülesanne kultuurimandumisel” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 366.).

115 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 29-30.

116 „Joosep, Taaveti poeg, ära karda oma naist Maarjat enese juurde võtta, sest laps, keda ta kannab, on Pühast Vaimust.” (Mt 1, 20; Lk 1, 35) Või lihtsalt Jumala Vaim, kes lihastub



minagi ei ole maailmast” (Jh 17,16). Jumala Vaimu läkitatu, prohvet Jeremija, ei tohi teha oma kõnes kompromisse. See tähendab, et ta ei tohi olla arg<sup>117</sup> ja peab olema nagu kunagine ja praegune kristlik märter oma tapjate<sup>118</sup> ees. Või nagu Jeesus, „kes irtivas, ja tõesti irtivas<sup>119</sup>, seda härrade suurepärasest maailmakorda, „armuliste härrade” nagu ta ütles”<sup>120</sup>. Kristlik kirik aga ei ole kuulda võtnud Masingu manitsust oma pojale, ja on teinud lepingu kuradiga.<sup>121</sup>

Kompromisside otsimine algas Masingu järgi juba algkoguduses. Esmalt ühenduses variseride ja selootidega seoses küsimusega Jeesuse jumalikkusest<sup>122</sup> ning seoses kreeka-rooma kultuuriga, näiteks naise positsiooni üle ühiskonnas<sup>123</sup>. Kompromissialdist hoiakut võiks pidada kristliku kiriku elujõulisuse näitajaks, kuid inimmaailmas pole sellest hoolimata midagi muutunud: endiselt tapab (kristlik) inimene (kristlikku) inimest<sup>124</sup>, endiselt õigustatakse patuseid institutsioone, mis on ajast enne Jeesust<sup>125</sup>, tegeletakse *selle maailma* mõistmisega, vabandamisega ja lahti seletamisega selle asemel, et olla tõesti kristlik, mis tähendab *selle maailma* põlgamist või ignoreerimist<sup>126</sup>.

---

kelleks tahab, pojaks või tütreks (Uku **Masing**, *Budismist* (Tartu: Ilmamaa, 1995), 47.) ja on lihastunud, kelleks tahab, Buddhaks või Lao-ziks või Jeesuseks (*Ibid.*, 48.) – see pole kellegi inimese asi ega ütelda, sest Jumala Vaimu koordinaadistikud on inimestele käsitletamatud (Masing, *Vana Testamendi evangeelium*, 219.). Nii, nagu ütleb kristlik pühakirgi: „Püha Vaim avas oma üsa.” (*Saalomoni oodid*, 19:4.)

117 Masing, *Anatoti prohvet*, 76.

118 Masing, *Anatoti prohvet*, 78. Aga ei tapeta ainult füüsiliselt. Kristlikult psühholoogilise tapmise avastas näiteks maailma-kristlus ehk kompromiss-kristlus (Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 31.).

119 „Minu kombel seda maailma muiates ja vaadates tuleva pilvi / lõhnavad kullerkupud[.]” (Masing, *Saadik Magellani pilvest*, 135.)

120 Masing, *Budismist*, 234.

121 Uku **Masing**, „Kompromissidest” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 1995), 356.

122 Masing, *Usklik Toomas*, 234-235.

123 Masing, *Budismist*, 230-231.

124 Masing, *Piiskop*, 232.

125 Masing, *Kristluse ülesandeid*, 350.

126 Uku **Masing**, „Confessio amantis” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 82. *Selle maailma* lahtiseletamine ei lõpeta seda. Krishnamurti, samasugune patsifist, nagu Masing, arutles: „Me näeme, et sõja lahtiseletamine ei lõpeta sõda, lugematu hulk ajaloolasi, teolooge ja usutegelasi on seletanud sõda ja sõdade tekkimist, ent sõjad kestavad edasi[.]” (Jiddu **Krishnamurti**, *Üks ja ainus vabadus*. Tõlk Pille Runtal (Tallinn: Pilgrim, 2009), 139.)

## 8. Südametunnistus

„Ja sellest veel vähe: me püüame sõna, mis on tõde, pöörata, et meil võiks rahu olla südametunnistuse ees.”<sup>127</sup>

Masing märgib arutledes sõna *rūah* üle, et selle sisu on läbi VT püütud mitmeti muuta eesmärgiga eemaldada sellest ekstaatilisus ning prohvetlikkus, ja ütleb, et paljude terminite sisud on läbi mõtte ajaloo sisustatud vastupidiseks. Masing toob üheks näiteks termini „südametunnistus” ja ütleb selle kohta, et see on ainult teatava klassi mõtlemise produkt<sup>128</sup>. Tavakäsitluse järgi on Jumal südametunnistuse kui „vaimuliku” asja pannud inimesse, kuid Masing leiab, et samas unustatakse, et see „vaimulik” asi on läbi ajaloo õigustanud igasugu ülekohtu, nt orjapidamist<sup>129</sup> ja nõidade<sup>130</sup> põletamist.<sup>131</sup>

Mis ja milline on see südametunnistus, mille rahustamisele Masing jutluses viitab?<sup>132</sup> Kui ta on puhas või must, siis mille suhtes? Kas ta on katoliiklik või protestantlik? Või osutab ta iga üksiku inimese isiklikule südametunnistusele? Kui iga teatav klass<sup>133</sup> ehitab enesele omase südametunnistuse, siis saab seda teha ka iga üksik inimene iseendale<sup>134</sup>. Aga kas üksik inimene<sup>135</sup> on iial nii vaba klassist, et tal saaks olla ainult temale iseomane südametunnistus? Ja kui Masing eitab südametunnistust, siis mille järgi või alusel ta ise elas? Kas ei elanud ta mitte nii, nagu VT prohvetid, Jumala Vaimu alusel ja järgi?<sup>136</sup> Kas selleks, et Püha

---

127 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 30.

128 Vt ka Masing, *Usalda ennast*, 24.

129 Aga „Jumal on ju loonud kõik inimesed vendadeks paradiisiaias” (Masing, *Budismist*, 57.), kuid orjapidamine on meile niivõrd verre imbunud, et meil „peab olema veel väekam Ori” (Masing, „Yheksale pyhale mõeldes” – *Akadeemia*, nr. 11 (1992), 2461.) meie ristiinimeselikus vabaduses Jumalas.

130 „Nende meelest – kel polnud enam selget kujutlust prohveti olemusest – oli prohvetisõna loits ja prohvet ise liik nõidu.” (Masing, *Prohvetluse saatus V sajandil*, 313.)

131 Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 107-108. Vt ka Masing, *Usalda ennast*, 25.

132 „[E]t meil võiks rahu olla südametunnistuse ees[.]” (Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 30.)

133 Masing rääkis viiest vanglast (Masing, *Budismist*, 232). Kuuendaks peaks lisama iga inimene religiooni, millesse ta usub/kuulub.

134 Masingu esitletud viies vangla ehk tervemõistuslik „mina” (*ibid.*).

135 Vrd nt: „Ma arvan, et on olemas erinevus inimese ja üksikisiku vahel. Isik on paikne olemisliik, mis elab teataval maal, kuulub teatavasse kultuuri, ühiskonda ja usku. Inimolend ei ole paikne olemisliik, ta on kõikjal.” (Jiddu **Krishnamurti**, *Vabanemine teadaolevast*. Tõlk Jaanus Sarapuu (Tallinn: Pilgrim, 2008), 15.)

136 Kas pole sellega seotud ka Masingu viidatud kveekerite „sisemine valgus”? Vt Masing, *Usalda ennast*, 24.

Vaimu eneses rahustada, peab tõe sõna väänama<sup>137</sup>?

Ühiskonnas valitseb alati teatud üleüldine (kristlik) südametunnistus, ja Masing leiab, et just seda üleüldist (kristlikku) südametunnistust püütakse rahustada sõna väänamisega<sup>138</sup>.

Kui pidada adekvaatseks, mida Masing südametunnistuse kohta ütleb – südametunnistus on teatava klassi (nt EELK) produkt, siis järeldub sellest, et rahu otsitakse ebajumala ees, milleks selles näites on kohalik luterlik südametunnistus<sup>139</sup>. Põhjuseks on Masingu nimetatud kompromiss *selle maailmaga*, millega kaasneb *kosmose* ehk olemasoleva pidamine jumalikuks Jumala loominguks<sup>140</sup>. Inimese loodud *kosmose*, ühiskonna (kristliku) korra, praeguse ja eelnevate pidamist Jumala tahetuks, sest Jeesus ei tulnud ju käsku lõpetama, vaid täitma ehk jätkama endist. Seetõttu on jumalik paratamatus, et oleme oma *kosmose* korraldamisega just selles punktis ja ei kuskil mujal.<sup>141</sup>

Isegi kui usume, et südametunnistus on Jumala hääl meie sees, siis ikkagi ei püüa me rahustada Jumala häält, sest Jumala hääl ei vaja rahustamist, ta ise on rahu. Ja kui tunneme seda n-ö südametunnistuse piina, siis ei piina meid mitte Jumal või Püha Vaim meie sees, vaid ebajumal. Sõna väänatakse ebajumala rahustamiseks, normatiivseks peetava kristliku südametunnistuse rahustamiseks. Kui ütleme, et südametunnistus on Jumala Hääl, siis sellega me tunnistame, et südametunnistus ei saa olla iial määrdundud. Kui ütleme, et südametunnistus on

---

137 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 30.

138 Ehk Kristuse võltsimisega, vt nt Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 79. Kristusest kui uue maailma loojast on tehtud vana maailma hoidja-säilitaja, vt nt *Usalda ennast*, 12 või *Kristluse ülesandeid*, 348 või Uku **Masing**, „Kosmosest ja ktisisest” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 1995), 328.

139 Vt nt Urmas **Viilma**, *Jutus Eesti Vabariigi 99. aastapäeva jumalateenistusel*. (<http://www.eelk.ee/et/kirik/meie-vaimulikud/piiskopid/peapiiskop-urmas-viilma/jutlused-ja-koned/>, 06.05.2017)

140 Masing, *Kosmosest ja ktisisest*, 327-328. Kas pole see mitte põhjuseks sellele, et nt õigeusu kirikus palvetatakse igapäevaselt oma kodumaa/riigi, selle valitsuse/võimude ja sõja-/kaitseväge eest (vt nt *Teenistusraamat*, 18, 59, 121.)? Andmata endale aru, et niimoodi hoitakse üleval, õhutatakse ja suurendatakse konflikti mina ja mitte-mina vahel. Selle asemel, et luua oma palvetega üksolemist, nagu Jeesus ja Tema Isa on üks (Jh 17, 11). – Prohvet Maltsvet on „selle vastu, et keisri eest palutakse kirikus /.../ ja ei suuda taluda, et kirikupalves öeldakse „anna meile võitjad sõjaväed”, sest vaenlased tegevat seda samuti, olla õige paluda selle asemel, et „Jumal meid hoiaks armulikult sõja ja vere äravalamise eest”[.]” (Uku **Masing**, „Prohvet Maltsvet” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 144.

141 Vt nt Masing, *Kosmosest ja ktisisest*, 329.

Jumala Hää inimese sees, siis ütleme sellega, et südametunnistus ei saa meid iial manitseda ega piinata, sest Jumal ei ole toora<sup>142</sup>, ja Jumala hääled<sup>143</sup>, prohvetid, ei ole toora andjad ega seletajad<sup>144</sup>, vaid lindpriid<sup>145</sup> igas mõttes ehk inimesed Jumala valitsuse all, mis ei ole enam valitsus<sup>146</sup>. Aga praeguse kristliku klassi jaoks on Ta – prohvetite seisukohalt – käsuõpetus, sest Jeesus ei ole tema jaoks midagi ega kedagi muud kui uue ja parandatud eetose ehk toora tooja praegusesse kosmosesse.<sup>147</sup> Ta pole loonud uut<sup>148</sup>, vaid lisanud ainult midagi vanasse. Seega on rumalus<sup>149</sup> see, mida püütakse rahustada ehk elus hoida tulevikuks vana jätkamise kaudu, võiks Masingu vaimus öelda. Rumaluse kui olemasoleva (vana) ilustamine (ülistamine) jumalikuks ehk tulevikuliseks<sup>150</sup> ehk igaveseks on aga patt Püha Vaimu vastu<sup>151</sup>. Seda tähendab „südametunnistuse rahustamist” Kristuse võltsimise läbi.

---

142 Masing, *Anatoti prohvet*, 78.

143 Aga Jumala hääleks võib olla iga inimene vastavalt Moosese unistusele (4Ms 11, 29) ja Jumala töotusele (Jl 3,1). Vt selle kohta nt Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 120-121. Isegi inimese tahe seda olla, on tegemine, mis võimatustab selleks olemise/saamise. Kuid ikkagi on see võimalik. Alustuseks on uskumine selle võimalikkusesse (*credo quia absurdum*), aga ka see peab kaduma, sest isegi uskumine selle võimalikkusesse on tegemine, mis võimatustab. Ja uskmatus, mis samuti on tegemine. Seisundis/olemises, mis on kuidagi kirjeldatav ka Jacopone da Todi väljendiga *del inferno non temere, ne del cielo speme avere* (Uku **Masing**, „Agnostitsisti leiba” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 1995), 310-311)), on see ühtäkki olemas. Seisund/hetk, mil Jumalat otsides hülgad Jumala, uskudes oled uskmatu – ja tulemuseks on demonliku Jumala demonlik inimene, kes on pime valgus, valge pimedus, kuri hää ja hää kuri ehk väljaspool hääd ja kurja (ehk ilma igasuguse toorata ehk ilma igasuguse autoriteedita – isegi Jumal pole selleks, iseendast rääkimata – inimene on saanud teeks ja tõeks ja eluks (mitte teel kulgejaks, mitte töö kuulutajaks, mitte elu eeskujuks) ehk Jumalaga üheks) ehk lindprii ehk ümmargune null. (Uku **Masing**, „Demonlik Jumal” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 1995), 11.)

144 Masing, *Anatoti prohvet*, 73, 77.

145 *Ibid.*, 67.

146 Masing, *Kristluse ülesandeid*, 354.

147 Masing, *Budismist*, 48. Uku **Masing**, „Rm. 7,14-8,2 seletus” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa (Tartu: Ilmamaa, 2005), 443.

148 Pole lunastanud inimest ja seetõttu kehtib siiani inimeseks olemise alusena *non posse non peccare* ehk õige ja mitte-õige samal ajal. Ja see kehtib inimese kohta seni, kuni ta sellesse usub. Seni, kuni inimene ei usu lunastuse võimalikkusesse ehk võimatu võimalikkusesse.

149 Uku **Masing**, „Religioon kultuuriloos” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 249.

150 Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 88-89.

151 Vt Masing, *Eetikast*, 244.

## 9. Võimatus

„Ja see on kõige suurem võltsimine, ehk me ütleme, et kõik Jeesuse sõnad on eshatoloogiliselt mõeldud.”<sup>152</sup>

Et seda ideoloogiat säilitada, on välja koorunud õpetus inimesest kui *simul iustus et peccator*, mis oma sisult on *non posse non peccare*, millega eitatakse nii Jeesuse jumalikkust kui lunastust<sup>153</sup> kas selleks, et üks „kristlik, mehine ja valgustatud”<sup>154</sup> „kokkuhoidlik ärimees saaks käia sital alati selsamal kohal”<sup>155</sup> või „elada päevast päeva nagu Kain ja tema pojad”<sup>156</sup>. Katoliku kirikud oma pühakute ideoloogiaga võimaldavad vähemalt teoreetiliselt inimese lunastumist, kuid praktiliselt välistavad selle, sest Püha Vaimu tulek inimese peale ja sisse on vajalik ainult selleks, et rakendada oma vaba tahet käsusõnade täitmiseks.<sup>157</sup> See on ikkagi sama, mida Masing õpetas Jooanani pseudoreligiooni kohta, milles toora asendas Jahvet.<sup>158</sup> Sama kinnitab ja õpetab ka näiteks konservatiivseks luterluseks nimetatu Harald Põllu läbi. Tema Masingu õpetatud prohvetlust ja seega lunastust välistavad seisukohad on siinkohal oluline esitada: „Nii on Jumala sõna<sup>159</sup> ilmutamine lõppenud. Kui me nüüd veel *prohvetlikult räägime*, siis räägime ainult Püha Vaimu väes järele seda, mida ammutame prohvetite ja apostlite kirjadest. Tänapäeval annab Jumal oma Vaimu läbi ikka ainult selgemini aru saada sellest ning süüvida ja süveneda sellesse, mis kord on Kirja pandud. /.../ Kui keegi praegusel ajal uute ilmutustega esile astub, mille ta ütleb olevat saanud Jumala Vaimu läbi, ilma Piibli sõnata /.../ siis võime kindlaima teadmise ja suurima julgusega öelda: need on valeprohvetid.”<sup>160</sup> Uue Testamendi aegne „prohveti viisil

---

152 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 30.

153 Vt nt Masing, *Kristluse ülesandeid*, 347.

154 Masing, *Prohvetluse saatus V sajandil*, 300.

155 Masing, *Eetikast*, 245. Ehk: „Söö eelnevate sitta / ja hinga rumalust /peeretust/, / kuid luiska läände, itta / maailma arengust.” (Uku **Masing**, „Armastusest” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 1995), 105.)

156 Masing, *Kristluse ülesandeid*, 347. Vrd: „Midagi maailmas pole muutunud kahe tuhande aastaga, kristlased tapavad üksteist nagu siis ja hooplevad samuti oma vendade ja õdede ees.” (Masing, *Piiskop*, 232.)

157 Vt nt Ware, *Õigeusu tee*, 100.

158 Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 83. Või ülempreester kui „Jahve pale” (= piiskop kui Kristuse asemik õigeusu teoloogias?) – Masing, *Eksiilijärgse Juuda ajaloost*, 210.

159 Vrd Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 49, 51, 53, 56, 57, 59, 61, 63, 67.

160 Vrd: „Prohvet on kõige kahjulikum olend inimestele ja prohvetite jutud on lubamatud. /.../

rääkimine” /.../ ei ole ennemuistsete prohvetite kombel rääkimine, kellele Jumal ikka uusi ilmutusi ja nägemusi andis, vaid see on *õige Kirja seletamine*[.]”<sup>161</sup> Selline veendumus on mu arust võimalik ainult tänu uskumisele jumalusse *sola scriptura*. Milleks sellisesse usundisse on veel vaja Kristust?<sup>162</sup>

Seega on siis kristliku elu mõtteks ja sihiks õige pühakirja seletamine ning käsusõnade täitmine, aga et inimene pole lunastunud (päris)patust, siis kõik kirjapandud Jumala sõnad saavad täidetud alles kunagi tulevikus Kristuse teisel tulemisel<sup>163</sup>.

Aga et on olemas olnud inimesest kurioosum nimega Jeesus, ja Masingu järgi veel teisigi nagu Bauddha ja Lao-zi,<sup>164</sup> kes tõelise inimesena kristliku õpetuse järgi siiski suutis täita igat käsusõna, siis peab Ta olema Jumal. Aga see, mis on võimalik Jumalale, pole võimalik pärispatusele inimesele. Taoline mõtteviis annab teatud vabaduse ja õigustuse elada oma pattu edasi, et mitte muutuda vaimselt täiskasvanuks.<sup>165</sup>

Masingu järgi on selliselt pinnalt tõelise inimese Jeesuse tunnistamine jumaluseks patt Püha Vaimu<sup>166</sup> vastu, sest sellega tõesti eitatakse Jumala tõeliseks inimeseks saamist ehk lunastust ja ühtlasi tunnistatakse, et Püha Vaim on võimetu

---

Prohvetid olid koletised inimeste näol ning nende tradendid jõledad ja jälgid Jeruusalemma, templi ja õigupoolest siis Jahve vaenlased. /.../ Nende meelest – kel polnud enam selget kujutlust prohveti olemusest – oli prohvetisõna loits ja prohvet ise liik nõidu. /.../ Teisisõnu: prohvetid on kultiliselt mittepuhas seltskond, kelle Jahve kõrvaldab puhtast jahvistlikumaks muutunud Juudast.” (Masing, *Prohvetluse saatus V sajandil*, 264, 273, 313, 334.) Seetõttu: „Kui aga peaks juhtuma, et kellelgi noorukil jätkub häbematust astuda üles prohvetina, siis peavad tema vanemad – seaduseandja rõhutab sadistikult: „kes tema on sigitanud”, ja irvistab, nagu ka Sk 13, 6 – mõrvama tema teatava riistaga.” (Masing, *Vana Testamendi evangeelium*, 225. Masing, *Eksiilijärgse Juuda ajaloost*, 209.)

161 Harald **Pöld**, Arne **Hiob**, *Luterlusest*. Teoloogia & praktika nr 10 (Tallinn: Logos, 2015), 61. Vrd: „Kui Jahve kord juba prohvetite kaudu oli laskunud nõudma omale kultuuriselt sisustatud korterit, siis oli Jahve seega laskunud selle korteri tasemele. Ta pidi tundma huvi juba vaid korteri vastu ja kõiksuguseist muist nõudeist loobuma. Kui ta kord täävitais, et ta vajab templit, siis järgnes siit, et ega teda ei huvita inimesed ega nende loomus, vaid tempel ja kõik sellega seotav: preesterkond, selle struktuur, ohvrid, pühad, kombes jne.” (Masing, *Prohvetluse saatus V sajandil*, 325.) Seetõttu ei jäägi luterlastel muud üle kui ainult õunapuid istutada! Vrd: „Jeremija /.../ kuskil ei käitu vastavalt ega räägi Jahvele meelepärast koodeksist.” (Masing, *Prohvetluse saatus V sajandil*, 261.)

162 Masing, *Kosmosest ja ktisest*, 328.

163 Vt Masing, *Kristluse ülesandeid*, 347.

164 Uku **Masing**, „Normaalse mõtlemise armetusest ja uue saamise lootusest” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 1995), 172.

165 Vt nt Masing, *Kaks lugu usust*, 281, 282, 287, 288. Väites samas end ootamas Kristuse taastulemist ja kohtupäeva!

166 *Ibid.*, 282.

inimest muutma. See on otsene katse lahti saada inimeseks saanud Jumalast ehk siis Pühast Vaimust.

## 10. Päritud patust

„Ja seda viimast õpetavad vanemad sõnaga ja eluga lastele.”<sup>167</sup>

Kas Masing uskus pattulangusega tekkinud pärispatu olemasolu? Kui sellele vastates lähtuda näitaks sellest, et Masing oli vanatestamentlane – ja ta ei olnud seda ainult teaduse mõttes –, siis saab vastata: ei. Masing oli aga kristlane. Kristlase üheks tunnuseks on pärispatu olemasolu uskumine. Kurja juure teemat on Masing käsitlenud näiteks oma eksegeesis Rm 7,14-8,2 üle. Nimetatud lõigus Paulus eeldab, et inimeses viibib *hamartia*, mis Masingu seletuses on „igapäevane, tegelik elu, reaalsus, selle maailma õige viis ja mõnu, üldtunnustatud tõekspidamised ja seisukohad („olelusvõitlus”, „õpi elust enesest, ta on tõsi igavest jne.), kirjutamata dogmad ja kombed.” Patt on seega, millega inimene on mугanenud, et edukalt ja täisvereliselt elada.”<sup>168</sup> Tolleaegses juutluses eeldati, et Aadamalgi oli *jēšer hārā‘ā* („kuri juur”) enne patustamist. Pauluse jaoks on selle elunemise paigaks *sarx* („liha”), st materiaalsus-ainelisuus.<sup>169</sup> Tähendab, patt inimeses ei ole seotud inimese pattulangemisega, vaid inimeseks olemisega. Õigemini patustamise võimalus ehk *posse peccare* ja *posse non peccare* samaaegselt.

Masingu järgi „õpivad” lapsed patu/patustamise (ja/või mitte-patustamise) oma vanematelt, oma ümbruskonnast ehk neid ümbritsevast igapäevasest elust.<sup>170</sup> Täpsemini öelduna on patustamine see, kui olemasolevat elamist peetakse paratamatuks, ainuõigeks, endastmõistetavaks, õigustatuks. Ja inimene kohandab või inimest kohandatakse elama olemasolevaga – siit ka nähtavasti Masingu pilge – õpi elust enesest, ta on tõsi igavest.

---

167 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 30.

168 Masing, *Rm. 7,14-8,2 seletus*, 448.

169 *Ibid.*, 446.

170 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 30, 38. Vt ka nt Uku **Masing**, „Usundiloo kasutamisest” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 260-261. Masing, *Usalda ennast*, 10, 264.

Masingul on etteheit vanematele, et nad ei lase lastel kasvada inimesteks ehk edasiarenenumaks kui nad ise on,<sup>171</sup> olla elusamad<sup>172</sup>. Masingu jaoks on inimene, tõeline inimene<sup>173</sup> see, kes on lunastunud *selle maailma* korrast, „pühitsetud institutsioonidest”<sup>174</sup>. Vanemad ei lase lastel olla ega saada kristlasteks, sest ise seda olemata, õpetatakse kristluse nimel mitte-kristlust. Ja seda ei tee mitte üksi vanemad, vaid ka vaimulikud<sup>175</sup>, leiab Masing. Mittelelunastunud inimene ei saagi muud õpetada kui lunastamatust. Häda on ühelt poolt see, et kristluseks peetakse mitte-kristlust ja teisalt, et lunastumist *sellest maailmast* peetakse võimatuks *selles maailmas*<sup>176</sup>. Et ollakse uskmatud, ei usuta, et keegi võiks olla usklik ja lunastunu, aga lapsel on see potentsiaal sünnipäraselt olemas.<sup>177</sup>

Usklikku inimest võiks nimetada Masingu järgi ruumiliseks, uskmatut pinnaliseks või jooneliseks. Masing ei seo asjata usklikku ehk tõelist inimest ruumilisusega<sup>178</sup>, sest ruumiga on seotud *rūah jhwh*: „*Rūah* on primaarselt „teatava lõhnaga tuul[.] /.../ Aga tegelikult ei saa me iial teada, mis üks sõna heebrea keeles tähendas: see on ainult sinnapoole. /.../ Kuid teised semi keeled aitavad. Araabia keeles on sellel sõnal kaks kuju: *rawaḥa* ja *rawiḥa* (teoreetiliselt on võimalik veel *rawuḥa*). /.../ Ja temast on täpselt 40 noomenit tuletatud. /.../ [J]a viimaks on seotud mõisted „tuul”, „rõõm”, „avarus” ja „ruum”. See yleminek „tuulest” „ruumile” pole juhtunud vist yheski keeles, kuid heebrea keeles on selle tuletisega sama lugu. Heebrea keeles on nt sõnad *rāwah* /.../, *rewah* /.../, *rəwāḥā*[.] /.../ Sellest *rāwahist* on tuletatud, et aknad on avarad või tuleb neist palju tuult läbi /.../, ent heebrealanegi ei oleks saanud seda öelda, kumba mõeldud on. Temale oli see sama asi: kus avarus on, sääl on tuul, ja kus tuult on, sääl on avarus. /.../ Nii et „õhtune tuul”, millest „vaim” ja „ruum” saab, on samad asjad.”<sup>179</sup>

171 Masing, *Kristluse ülesandeid*, 351, 352.

172 Uku **Masing**, „Eesmärk: elusamus” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 134, 135.

173 Vrd: „Süüdsam olnuks ta [Jeesus – autor] nimetada täiskasvanuks ja enda „väetumaks lapseks” või tema inimeseks ja end määrkassiks.” (Masing, *Kaks lugu usust*, 282.)

174 Masing, *Kristluse ülesandeid*, 351.

175 Vt nt *ibid.*, 348.

176 Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 384.

177 *Ibid.*, 387.

178 Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 388-390.

179 Masing, *Vana Tetsamendi prohvetlusest*, 67, 68, 86, 87, 88. Siin tekib seos Jeesuse nõudega



## 11. Nimekristlusest

„Me tahame kanda küll kristlase nime, aga mitte seda olla.”<sup>180</sup>

Masing kirjutas kunagi oma sõbrale Jaan Kiivit *seeniorile*: „Oli kibe lugeda, et Sinu arvates kipun kallale ristiusule, sest oma teada olen ikka kristlane ja ei kipu kallale muule kui ristiusus valetõlgitsusile, olgu nad kas või sakslaste omad. Tean muidugi, et siin maailmas<sup>181</sup>, kus Soosaar<sup>182</sup> usub juba isiklikku kuradit ja Tiit<sup>183</sup> pole kaugel temast ei või rääkida midagi muud kui seda, mida kästakse, et kanda kristlase nime.”<sup>184</sup> Selline, 26-aastase Masingu, kompromissitus ja tulisus<sup>185</sup> tekstides kestis tema surmani<sup>186</sup>. Ma ei tea, kuidas Masing elas<sup>187</sup>, saan ainult

---

saada lasteks, sest neile on olemas tulevik ehk võimalikkus ehk ruumajaline mõtlemine (*Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 387.). Vrd: „*rūah* on oma võimalikkuse ja tulevikkuse pärast yhtaeagu ruum ja yhtaeagu aeg” (*Vana Testamendi prohvetlusest*, 89.). Ja see on alati ja kõikjal ebakonvetsionaalne.

180 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 30.

181 „Kosmos” on kreeka keeles korrastatud maailm. Teisi sõnu: ärge armastage seda maailmakorda ja muud ei midagi.” (Masing, *Kosmosest ja ktisisest*, 327.) Ehk: ärge uskuge kuradisse!

182 Albert Soosaar (1906-1995).

183 Karl Heinrich Tiit (1906-1942).

184 Uku Masing, *Uskuda, elada*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2006), 302.

185 „Vennad ja isad, Jumal on tuli (Hb 6,4) ja nii nimetab Teda kogu inspireeritud pühakiri (Hb 12,29).” Symeon the New Theologian, *The Discourses*. Trans C.J. deCatanzaro. The Classics of Western Spirituality. (Paulist Press, 1980), 339.

186 Aga tema surm, mis see on? See on „ainult lühike ja magus uni, mille järel ta üles ärkab veel suuremasse rahhu Isa riigis.” (Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 44-45.) Evald Saag soovis: „Nii et ma sooviksin, et me oleksime kannatlikud, et see tuvi, kes oli Masingu sees, laskuks ka meie laste ja lastelaste sisse.” (Saag, *Intervjuu Eino talu õuel*.) Ja jutluses Uku Masingu päeval lausus: „Suurmees, kelle puhul oleme siin, tema kodukirikus koos, oli andekas ja töökas. Mõistlik ta ei olnud. /.../ Jeesus räägib, et Jumal olevat andnud kellelegi lurjusele kümme tuhat talenti – lõpmata palju. Miks mitte siis sellele mehele, kelle ta oli lähetanud eestlaste juurde eriülesandega. /.../ Ja suurmehele oli päale ande ja töö veel midagi, ja kõigepäält – usk.” (Evald Saag, *Jutlus*, 39, 40.) Ning kirjutas kirjutada selle maa erakordsest mehest, keda ükski ei tunne, kellest vähesed tahavad teada ja keda Sa pead tavaliseks. /.../ Tuleb tahtmine Sulle öelda: Suur kiitus! Ent ei julge. Võib-olla Sa oled siin. Võib-olla Sa oled käimas, keegi ju ei tea, ju siis see segaks.” (Evald Saag, „Kiri Uku Masingule” – *Põlvest põlve. Raamat Uku Masingust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Nõmmik (Tartu: Ilmamaa, 2010), 27, 29.)

187 Masingut läbi kahe aastakümne tundnud ja Masingult õppinud ja Masinguga koos pühakirja tõlkinud Toomas Paul kõneles Masingu matusel: „Täna me saadame ära meest, kes on olnud teisiti. Ei leia õigeid sõnu selle teisitolemise ütlemiseks. /.../ Jumala saadikud on pealtnäha nagu inimesed. Nad kannatavad, nad tunnevad rõõmu nagu teisedki, ja ometi nad ei ole meie seast. Nad on küll inimese moega, aga nad on kuskilt mujalt tulnud ja üürikeseks ajaks.” (Toomas Paul, „Leinakõne” – *Usalda ennast*. Koost Mari-Liis Tammiste (Tartu: Ilmamaa, 2015), 466, 467.)

aimata tema ja teiste tekstide põhjal. Tekstide alusel saan öelda, et ta uskus Kristust, kes on lunastaja ning uue maailma rajaja. Ta heidab näiteks ortodokssetele luterlikele pastoritele ette, et nood ei uskuvat lunastust, sest nad jätavad lunastatud inimese tema pattudesse, millest pole pääsu.<sup>188</sup> See on juur, millest sünnib ja alus, millel seisab nimekristlus – räägitakse üht, aga elatakse teist. Tahetakse endale Kristust, kuid Temaga koos elada mitte<sup>189</sup>, sest kristlasena peab inimene pöörduma, uskuma enda arenguvõimesse (patune inimene seda ei suuda) ning tundma vajadust muutuse<sup>190</sup> järele saada rohkemaks kui inimene Jumalale lähemale.<sup>191</sup> Ent samas tuntakse, et midagi on ikkagi korrast ära.<sup>192</sup>

## 12. Maailmast

*„Mis Jeesus mõtles maailma all, on lihtne ja selge: ta mõtles kõike, mis pole veel kristlik.“*<sup>193</sup>

Masing iseloomustab Anatoti prohvetit järgmiselt: „Ta on armutu kriitik<sup>194</sup>, täis põlgust ning irooniat /.../ riigi ja kiriku vaenlane<sup>195</sup>, enam kui anarhist, sest ta tunnustab ainult Jumalat.“<sup>196</sup> Siin on vaja üle korrata mõtet, et Jumal ei läkita mitte kunagi prohvetit teadaoleva kinnitamiseks või lahtiseletamiseks. Prohvet ei järgi

---

188 Masing, *Kristluse ülesandeid*, 347, 348.

189 Masing, *Vana Testamendi evangeelium*, 224.

190 Masing ütleb Sri Aurobindo kaudu: „Peab sündima üks eluvorm, mis on Jumalale lähemal. Kui see ei ole tee, siis pole liigile „inimene“ enam ühtki teed.“ (Masing, *Sri Aurobindo*, 102.) Ja teisel kirjutab Masing, et on vaja revolutsioonilist radikaalset kristlust, sest tema arvates on „idiootlik uskuda lunastust ja ometi arvata, et senised eluvormid sobivad ka lunastatule.“ (Masing, *Kristluse ülesandeid*, 350.) Või: „Nagu kristlus, on ka budism revolutsioon vana tervemõistusliku ja iganenud maailmakorra vastu[.]“ (Masing, *Budism*, 231.) Samast asjast kõneleb ka Krishnamurti, kui ta ütleb pidevalt, et vajalik on inimese täielikult radikaalne psühholoogiline muutumine, et üldse midagi inimühiskonnas muutuks, vt nt Krishnamurti, *Vabanemine teadaolevast*, 19, 21; *Üks ja ainus vabadus*, 139, 149, 156; Jiddu **Krishnamurti**. *Silmitsi maailma kriisiga. Mida elu meile keerulisel ajal õpetab*. Tõlk Oleg Kangur, Lauri Liiders ja Aune Suitsmart (Tallinn: Pilgrim, 2009), 18.

191 Masing, *Usklik Toomas*, 236; *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 387; *Anatoti prohvet*, 77.

192 Vt nt Masing, *Sri Aurobindo*, 97; *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 389. Uku **Masing**, „Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus“ – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 1995), 353. Kui Masing mainib selles viidatud kohas endast vabanemise või enda vaigistamise vahendiks viina, siis Krishnamurti toob selle näiteks meetodi või süsteemi (Krishnamurti, *Vabanemine teadaolevast*, 21.). Sama ütleb ka Masing seoses teise nidemega jumalateenistuse kui meetodi kohta (Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 115.).

193 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 30.

194 Sest ta on Jahve suu ja käskjalg maailmale – Masing, *Anatoti prohvet*, 65, 83.

ega täida mitte ühtegi käsku, ei ühiskondlik-seltskondlikku ega religioosset-kiriklikku, ta on tuulprii<sup>197</sup>. Ta on „Jumala laps, kelle jaoks ei ole käske, sest ta rada on õige”<sup>198</sup>. Ta on tõesti nagu anarhist, sest ta ei tunnista mitte ühtegi maapealset võimu. Ta ei saa, sest tal on ainult Jumal. Õigemini, on ainult Jumal, ja prohvet on ainult Tema valitsuse all olev inimene. Aga see Jumala valitsus ei ole valitsus, vaid pigem armusuhe, milles inimene on Jumala võrgutatu<sup>199</sup>. See Jumala armsam kuulutab oma sisemisel sunnil<sup>200</sup> oma Jumalaelamust, ja see on praeguse inimese korrastatud olukorra jaoks anarhia. Senise inimese korrastatud seisund ehk *see maailm* peab prohveti kuulutatut korratuseks, sest ta ütleb sellest erinevat, mida kord ette näeb – seal ei ole hierarhiat. Ta peab prohveti kuulutust enda vastandiks. Prohvet *seda maailma* enda vastandiks ei pea, sest tema armsamal, tema Jumalal, ei ole vastandit. Jumal on ainus tõde, ja mitte midagi muud ei olegi – „O n vaid Teine Maailm!”<sup>201</sup> Prohvet ei võitle *selle maailmaga*, kuigi see võib nii näida. Prohvet, ei manitse *seda maailma*, kuigi see võib niimoodi tunduda. Prohvet lihtsalt ja ainult laulab armastuslaulu<sup>202</sup> oma armsamale, Jumalale, Jumala laulu<sup>203</sup>. Ja see laul mõjub *sellele maailmale* niivõrd ebamugavalt, ärritavalt, jubedalt, kohutavalt, hirmuäratavalt, et ta tahab olematustada prohvetit koos tema

195 „Jerusalemmas prohveteid peetakse kuninga ja riigi vaenlasteks”, Masing, *Anatoti prohvet*, 64. Vrd Antonius Suure ütelsega Konstantinoopili kuningale Konstantinile: „Kuid peate teadma, et üksnes Kristus on tõeline ja igavene Imperaator.” (Võõbus, *Kristlik teadvus ja eetos vanas kirikus enne Constantinust*, 72.)

196 Masing, *Anatoti prohvet*, 98.

197 „Ristiinimesele ei ole nüüd enam ühtki käsku ja on võimalik minna siit maailmast, kus on käske, maailma, kus on ainult vabadus.” (Masing, *Uskuda, elada*. 303.)

198 Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 389.

199 Masing, *Anatoti prohvet*, 81.

200 „See on saanud neile loomusunniks ja nad ei mõistagi talitada teisiti.” (Masing, *Anatoti prohvet*, 91.) Jumala sund (*ibid.*, 82.). „Sund kõneledele on alati olnud ta üle nagu VT prohvetitel[.]” (Masing, *Prohvet Maltsvet*, 126.

201 „See „sõnade ja mõistete maailm” on nimetamismaania perioodis viibivate laste illusoorne maailm”. Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 355.

202 ”Kui SINA käsid laulda mind, paistab, nagu lõhkeks mu süda uhkusest. Ja ma vaatan SU palge poole ja pisarad tulevad mu silmisse. Kõik, mis karm ja ebakõlaline mu elus, sulab ühte kenasse kokkukõlla ja mu jumaldus laotab tiibu nagu lõbus lind oma lennule üle mere. Ma tean, mu laulmine on SULLE meeltemööda. Ma tean, et ainult lauljana saan tulla SU palge ette. Puudutan oma laulu kaugele lageva tiivaotsaga SU jalgu, milledeni küündida mina iial ei võiks loota. Joobunud laulmise rõõmust, unustan enda ja nimetan sõbraks SIND, kes oled mu isand.” (Rabindranath **Tagore**, *Laulupalvelus*. Tõlk Uku Masing (Toronto: Orto, 1953), 34.)

203 „Ta ei „näe” tõelikkust; ta „kuuleb” seda. Temale, nagu pühale Franciscusele, on see „taevalik meloodia”. Otsekui noodi järgi laulab müstik oma palveid.” (Kaide Rätsepa rfereering Richard Rolle'i kirjeldusest. – Kaide **Rätsep**, „Ainult üks tõeline müstitsium” – *Eesti Evangeelne Luterlik Kirik*. (Tallinn: EELK Konsistoorium, 1987), 45.)

lauluga. Kuulutab prohveti kahtlaseks, ühiskonna ja kiriku vaenlaseks, sest prohveti jaoks ei ole olemas neid väärtusi, mis oleivad ühiskonna ja kiriku jaoks. *See maailm* ei taha ennast tunnistada väärtusetuks, mõttetuks.

Tõde sai inimeseks, mida nimetatakse ka kristluseks. Kui Masing kirjutab, et kristlus põlgab või ignoreerib<sup>204</sup> *seda maailma* kui patuse inimese loomingu<sup>205</sup>, siis ta ütleb sellega, et on ainult tõde. Tõde, kristlus ei tegele põlgamise või ignoreerimisega. Ta sünnitab ja loob, sest Jumala Vaim on sünnitaja ning looja. Lihtsalt näib nii, nagu ta tegeleks põlgamise või ignoreerimisega.

Kristluse sõnum on, et *see maailm*, inimese diskursiivne ehk tervemõistuslik mina ja selle loodud ühiskond koos selles sisalduva religiooniga-kirikuga<sup>206</sup> peab pöörduma<sup>207</sup>, muutuma, lunastuma, pääsema, vabanema, vallanema. Ja ka seetõttu *see maailm* vastandab end kristlusele.

Masing võrrutab *seda maailma* ka seltskonnaga.<sup>208</sup> See on üldine mõiste nähtusele. Sellesse kuulub möödunud ja tänane kristlik kirik ning riik<sup>209</sup>.

### 13. Maailma vihkamisest

„Ütleme: Halastaja ja armuline Jumal, sa tead, et ma maailma viise vihkan ja põlgan, et ma ei taha temaga tegemist teha, aga mu vana liha...”<sup>210</sup>

Masing vihjab käibetõele, et vihkamine tähendab alla jäämist ja viletsam

---

204 Vt ka nt Masing, *Usalda ennast*, 10-11. *See maailm* on nii inimese tervemõistuslik minamõistus („ma”) kui ka selle sünnitatu, riik-ühiskond („maa”).

205 Masing, *Confessio amantis*, 82.

206 Vrd nt: „Ärge palun öelge, et usk liidab inimesi. /.../ Mitte ükski organiseeritud usund ei ole seda mitte kunagi teinud. /.../ Te kõik olete usklikud, ent kas te olete ühtsed? /.../ [K]ristlased hävitavad kristlasi, mõrvates üksteist väiklaste asjade pärast[.] /.../ Me tahame millelegi toetuda, olgu see riik, kast või rahvuslus, olgu see Meister, Lunastaja või kes iganes.” (Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 73.) Selle mõttega on sarnane Sri Aurobindo „kogodus”, kus on üle 200 hoone, betoonitehasest oma ülikoolini, kuid mitte ühtegi kirikut või templit (Masing, *Sri Aurobindo*, 96.).

207 Masing, *Confessio amantis*, 83.

208 Masing, *Kristluse ülesandeid*, 352-353; *Rm. 7,14-8,2*, 445; *Eesmärk: Elusamus*, 134, 135, 136; *Anatoti prohvet*, 84. Uku Masing, „Usundiloo mõttest” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 301.

209 Vrd nt: „Kõik nad olid harilikud inimesed, nagu neid tänapäevgi võib leida igas kirikus, igas usulahas ja igas poliitilises parteis.” (Masing, *Anatoti prohvet*, 70.)

210 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 30.

olemist.<sup>211</sup> Kuidas kõlab „maailma viis”<sup>212</sup>, mille järgi tantsitakse oma religioosset-kiriklikku õndsusele pretendeerivat elu? Diskursiivselt. Selle võib aga rahulikult kõrvale panna, sest seda enamus ei pea patuks. See pole arutluse all, välja arvatud mõne üksiku juures. Enamus loeb patte välja kümnest käsust ja mäejutlusest, lisades neile kiriku käsud-keelud. Ja need on siis enamuse jaoks see „maailma viis”. Jumalike käskude vastu eksimist põhjendatakse teoloogiaga vanast Aadamast, kes olevat olnud ka apostel Paulusel<sup>213</sup>. Masing ütleb selle kohta, et Paulus ei pidanud sellist olukorda igavesti kehtivaks, et see on ebanormaalne kristlasele. Tänapäevased kristlased aga, leiab Masing, peavad vana Aadama elunemist enestes igati kristlikuks olukorraks. Masing ütleb, et see on kristlaste püüd õigustada oma patustamist ja on patt Püha Vaimu vastu. Masingu vaimus võiks küsida: mis juhtuks inimestega, kui võtta teoloogiast õpetus vanast Aadamast välja? Võib-olla alles siis toimuks see, mida kristlus nõuab – pöördumine? Võib-olla alles siis inimene satub seisundisse, kus ta tõesti kahetseb oma tehtut ja on valmis ning suuteline muutuma targemaks, Jumalale lähedasemaks?

Oma patu ütlemine kristlikuks on patt Püha Vaimu vastu, sest sellega tehakse Püha Vaimu patustajaks.<sup>214</sup> Sellega ühildub Masingu teine arutlus patust Püha Vaimu vastu. Kristlik kirik õpetab, et Jeesusel ei olnud vana Aadamat, et tema oli vaba pärispatust. Sellega öeldakse, et Jumal ei saanud tõeliseks inimeseks<sup>215</sup>. Jumal aga siiski sai tõeliseks inimeseks ja see tõeline inimene elas Jumalana ehk tõelise lihtsa inimesena Jumala valitsuse all. See, et Jeesuse kaasaegsed või tänapäevased inimesed ei ela, ei taha elada või ei suuda elada Jeesusena, ei tähenda seda, et Jeesuse peab kuulutama, õpetama ja uskuma mittetõeliseks ehk pärispatuta inimeseks ehk jumaluseks<sup>216</sup>, on Masing veendunud. Sellega öeldakse ühtlasi, et inimesed ei suudagi elada sääraselt, nagu Jeesus elas – Tema oli ju

---

211 Vt nt Masing, *Uskuda, elada*, 240.

212 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 30.

213 Vrd Masing, *Kosmosest ja ktisisest*, 329.

214 Vt Masing, *Kristluse ülesandeid*, 348; *Eetikast*, 244; Vt ka Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 369.

215 Et Jumal ei saanud tõeliseks inimeseks, sellega on seotud ka dogmaatika neitsist sündinust. Kui uskuda selle dogma sõnasõnalist kuju, siis sellest järeldub, et Jeesus ei olnud tõeline inimene, sest inimene ei sünni neitsist. (Masing, *Eestipärasest ristiust*, 254.)

216 Vrd „Kogu maailm järgis õpetajate õpetajat, kuid keegi ei pidanud teda jumalaks.” H.G. Wells, „Inimjumalad” – *Nähtamatu. Inimjumalad*. Tõlk Ü.Poots (Tallinn: Eesti Raamat, 1968), 210.

jumalus, Jumala Poeg, meie aga vaesed patused inimesed. Viga ei ole Jeesuses, vaid on meis.<sup>217</sup>

#### 14. Kristlusest

„Sest kuidas võib maailm iseennast vihata, sest ükski linn ja koda, mis isekeskis riius on, ei või seista, ja kristlus on saanud maailmaks.”<sup>218</sup>

Kui asendada mõiste „maailm” mõistega „kristlus”<sup>219</sup>, ja vaadata, mida Masing on kirjutanud *selle maailma* kohta, siis tulemuseks on kohutavus. Õigem või täpsem oleks kristluse asemel ütelda „kirikus õpetatav kristlus”<sup>220</sup>, sest Jumala Vaim on surematu ja ei muutu kunagi *kosmoseks* ehk patuks. Näiteks olgu siin juba eespool esitatud Masingu usutunnistus, mille aluseks võiks lugeda Jh 3,16: „Mina usun, et on olemas üksainus Jumala Vaim<sup>221</sup> (Jumala Poeg või Tütar, kuidas iganes oskate öelda<sup>222</sup>), kes hulgub maad pidi ja lihastub hüüdma inimesi, et nad end Temale annaksid end lahti osta *kristluse* vanglast ehk tapamajast.”<sup>223</sup>

Masingu jaoks oli VT ainus oluline ja jääv osa see, mis on öeldud *rūah-*ist.<sup>224</sup> Seesama Vaim ütleb Masingu käsitluses: „Ning me teame: šamaanid<sup>225</sup> põlgavad *kristlust*, sest nad armastavad kristlust. Seda ütleb meile ka Vana Testament ja see on tema evangeelium.”<sup>226</sup>

Ja teisel Masing kirjutab: „Rahulolematus *kristlusega* aga on suurim roimadest, häbematum kõigist võimalikest häbematusist.”<sup>227</sup>

217 Vt Masing, *Kaks lugu usust*, 282; *Normaalse mõtlemise armetusest*, 173.

218 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 31.

219 „[K]ristlus on saanud maailmaks.” (Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 31.)

220 Nt Masing, *Kristluse ülesandeid*, 344.

221 See, mida Masing kirjutas apostel Pauluse kohta, et talle „on *pneuma* see Suur Tundmatu, mis muudab kõik, mõiste, mis talle endale tähendab kõike /.../ mis on „elu” ega ole „surm” (Masing, *Rm 7,14-8,2 seletus*, 453.), see kehtib ka Masingu enda kohta.

222 See näitab, et Masing ei sõltu kristlikes kirikutes loetavast usutunnistusest.

223 Vrd Masing, *Budismist*, 47. Kõige lihtlabasem oleks siin tapmise näiteks viidata sõjale. – „Šamaan ning tema järeltulija, usklik inimene ja kristlane, tohivad õigupoolest ainult ütelda, et „maailm” peab pöörduma, sest juba üksnes sõja võimalikkus näitab selle patust.” (Masing, *Confessio amantis*, 83.) Ja prohvet astub esile, ja mõistab *selle maailma* hukka: Kõik, kes te oma riikide ja kodumaade, sõjavägede ja kaitsevägede eest palvetate, mitte midagi pole Jumala Vaimul tegemist teiega.

224 Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 121.

225 Šamaan kui uskliku inimese, kristlase, eelkäija – vt Masing, *Confessio amantis*, 83, 90.

226 Vrd: Masing, *Vana Testamendi evangeelium*, 229.

227 Vrd: Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 347. *See maailm* on aga

## 15. Vähesed

„On ainult mõned õiged kristlased veel, kelle avalik arvamine risti lööb ja maha karjub; kelle ajalehed, need kõige suuremad maailma ja kuradi teenrid, vigases keeles ja viletsas stiilis soppa täis pilluvad; need on veel kristlased ja ainult nende pärast seisab veel ülal maailm.”<sup>228</sup>

Jiddu Krishnamurti lausus oma õpetamises: „On väga vähe häid inimesi selle sõna tõelises tähenduses<sup>229</sup> – inimesi, kes ei otsi midagi, kes ei aja midagi taga.”<sup>230</sup> Neil lastakse elada seni, kuni muud inimesed lubavad.<sup>231</sup> Sest need üksikud eitavad kristluse tõdede ainuväärtuslikkust.<sup>232</sup>

Neid on tõesti ainult mõni.<sup>233</sup> Masingu soovitus neile on vaikida endast, mitte välja lasta paista oma erinevust, teistmoodi olemist, Teises Maailmas<sup>234</sup>

---

*kristlusega* rahul, sest ta lubab tal näiteks pidada sõdu, palvetab sõjapidamise eest ja annab isegi preestreid selle tarbeks. Ja kui keegi seda *kristlusele* ette heidab, siis õigustatakse seda põhjendusega, et teisiti ei saa *selles maailmas* elada. See on olukord, mida iseloomustab ütetus: tantsima vanakuradi vanaemaga.

228 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 31.

229 Deemonlikud inimesed, kelledest Masing arvab, et tulevikus teistsuguseid inimesi polegi. Vt Masing, *Agnostitsisti leiba*, 311. Ja sellele eelnevat, Masing, *Deemonlik Jumal*, 11. Masing elas *credo quia absurdum*, st lunastuse ehk võimatuse võimalikkust. Sest „*rūah*-i siht on väljaspool ennast.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 88.) Ja „on olemas üks tulevikuplaan ja see on Jumal. Muud tulevikuplaani ei ole maailmale ega inimkonnale.” (*Ibid.*) Ning seetõttu on väga tõsiselt võetav palve Meielsast: „Sinu tahtmine sündigu maapäälgi” (Masing, *Usalda ennast*, 123.). Või ruumilised (ruumajalised) inimesed (Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 377.) Sest „*rūah* on oma võimalikkuse ja tulevikkuse pärast yhtaeu ruum ja yhtaeu aeg” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 89.). Enamus on aga, kui nii võib öelda, *nepeši* inimesed, nagu juudid Jeesuse ajal: „Me oleme Aabrahami järglased ega ole iial kedagi orjanud [kristlane on vaba! – autor], kuidas Sina siis ütled: te saate vabaks?” (Jh 8,26-44)

230 Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 291. Sellele sekundeerib Masingu tõdemus: „Minu meelest peaks inimene minema hoopis ebainimlikku teerada. Kaklemisevajadus ning naudinguvajadus (sellega lootus ning hirm) peaksid kaduma. Siis tulekski see, mida peab ideaaliks Jacopone da Todi ja iga keskaja tõeline usklik, tahe *Del inferno non temere, ne del cielo speme avere!*” (Masing, *Agnostitsisti leiba*, 310.)

231 Masing, *Usalda ennast*, 39. Need on inimesed, kes on kõrvale pannud oma neuroosi, mida on tootnud keskaegne ja luterlik ortodoksia, ja mille all kannatab kogu tänapäevane isennast vihkvav ning hävitav maailm. (Masing, *Kristluse ülesandeid*, 350.)

232 Masing, *Usalda ennast*, 10.

233 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 31; *Confessio amantis*, 90; *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 342, 354. Selle järgi siis Eestis umbes maksimaalselt 130 inimest. Aga Masing oma eluajal ei kohanud neist kedagi.

234 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 353-355. *New World Order* ehk Püha Vaimu maailm, kelle „valitsejaks” on *I know all the Rules but the Rules don't know me* (graffiti Tartus Kompanii tänaval).

viibimist<sup>235</sup>, seda, et nad ei allu võõrale autoriteedile nagu kiriku ja piibli õpetused<sup>236</sup>. Ja jätkab, rääkides justkui iseendast<sup>237</sup>: „Nagunii on sellise inimese olukord väliselt ja sisemiselt ebakindel, kui ta aga peaks kõnelema oma lootusest, puistatakse ta muidugi tänapäevalgi üle banaalsete või mõttetute süüdistustega<sup>238</sup>, kuni ta lõpuks hakkab kahtlema, kas ta ei ole äkki nõdrameelne narr<sup>239</sup>, kes kujutleb endale, et ta pöördub eemale reliktfootustest [põrgu kartmisest ja taeva lootmisest – O.K.]; elujõuetu, kes talle raskesti kättesaadavad reliktfootused on asendanud kergemini saavutatavatega; või kaval ärimees, kes mõistmisest rääkides tahab ainult luua endale uut moodi alust selleks, et ikkagi rahuldada oma reliktfootusi. On liigne rääkida meetoditest<sup>240</sup>, mida kaasinimesed kasutavad selleks, et teha talle selgeks, milline ta tegelikult on<sup>241</sup>, sest meetodid on jäänud muutumatuiks<sup>242</sup> ning ikkagi ainult annavad tunnistust sügavast hirmust, et reliktfootused võibolla siiski on naeruväärsed või et on olemas senitundmatuid ja seetõttu lubamatuid meetodeid neid palju kiiremini ja põhjalikumalt teostada.”<sup>243</sup>

235 Masing, *Kompromissidest*, 359.

236 Masing tsiteerib Paul Tillichit ehk ütleb tema kaudu, vt Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 353.

237 Masing „eraldab” end oma tekstides teistest, enamusest, nt sellise „pisikese” lausega „Mina saan, teie mitte” (Masing, *Lunastusest*, 178.) Ja ta räägib oma olemisest-elamisest, kogemusest. Aga see enda eraldamine on tinglik, sest arvata võib, et inimesena Masing pidas ennast umbes selliseks, nagu pidas endast Sri Aurobindo: „Ta ei pea end ise eliiti kuuluvaks, vaid pioneeriks, kelle ainsaks ülesandeks on näidata, et nõnda saab elada.” (Masing, *Sri Aurobindo*, 102.) Ja tolles tekstis Masing „eraldab” end näiteks väljendiga „teie maailm”, pidades silmas Usuteaduse Instituudi üliõpilasi ehk vaimulikke ja nende kandidaate, enda arust ristiinimese vabadust endas kandvaid inimesi, Kristuse kuulutajaid (vt *ibid.*, 102-103). Või teisel: „Mind ei kuulnud.” (Masing, *Usalda ennast*, 9.)

238 Vt nt Uku **Masing**, „Panta dynata” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson (Tartu: Ilmamaa, 2009), 106. Masing, *Elpida echomen*, 166.

239 Vt nt Masing, *Uskuda elada*, 270; *Sri Aurobindo*, 98. „Sa ei tunne end [enam – autor] Teise Maailma lapseks, vaid inimeseks, kes seda tahab.” (Masing, *Kompromissidest*, 359.) Või tunned end hulluks: „Neid, kes on rääkinud sellest tõelikkusest, olgu Jeesus, olgu Paulus, on nimetatud hulludeks, nagu keegi vanem daam pidas Blake'i hulluks. Oli ju Blake ütelnud, et ta puudutas oma sõrmega taevast. Jeesusele ütlesid juba juudid, et tal on kuri vaim.” (Rätsep, *Ainult üks tõeline müstitsium*, 45.) „Aga üksinda olles inimene hakkab kahtlema, kas ta ise äkki ei ole „hull” ning tal pole suuremat soovi maailmas kui näha mõnd omasugust, kelle olemasolu tõestab, et ta ei ole „hull” või vähemalt, ei ole ainus taoline.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 41.)

240 „Tervemõistuslikult normaalne kahedimensiooniline muidugi ketserikohtuga või mistahes piinamismeetoditega kõrvaldavad inimesed, kes sellist teostamatust peavad võimalikuks või ytlevad end seda suutnud.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 125.)

241 „Mis õigusega sa arvad, et oled parem?” (Masing, *Kompromissidest*, 359.)

242 „Välja selgitama nad hakkavad sulle, et Teine Maailm pole muud kui hullude illusioon.” (Masing, *Kompromissidest*, 359.)

243 Masing, *Elpida echomen*, 167.



Masing ütles „vaikige”, vaikige. Sest „need inimesed, kes end meeleldi nimetavad kristlasiks ja arvavad, et neid on vaja jumalariigi tööle, usuvad ikkagi au, usuvad õnne, usuvad seltskonna<sup>244</sup> korra ja avaliku arvamise jumalikkust<sup>245</sup> ja ei suuda taluda, et keegi õõnestaks selle aluseid<sup>246</sup>. Nad tunnistavad õigeks kõik need asjad ja nähted, milledest Kristus nad on lunastanud. Muidugi, neile ei tähenda siis midagi Kristuse lunastus ega tema sõnad. /.../ Nad usuvad, et olukord on muutunud, kuid tõeliselt see on seesama mittekristlik mis toonagi.”<sup>247</sup>

Aga Masing ütleb, et tuleb rääkida, rääkida nagu kuraditele: „Räägi surnuile ja neile, kes sündimata. Räägi nagu müüridele.”<sup>248</sup> Prohvet, kes käib

244 Mis on tõeliselt ristiusu hävitaja, sest peab ennast kristlikuks (Masing, *Usundiloo mõttest*, 300.). Ja terve see *kristlik* ühiskond-seltskond etendab viisakat näidendit oma moraali ning muude ebajumalatega (Masing, *Anatoti prohvet*, 67, 84.).

245 Masing nimetab siin asejumalusi. Teisal toob ta välja ebajumalaid nagu Au, Kohus, Kuulsus, Südametunnistus, Seadus(likkus), Õiglus, Vabadus, Tõde (Masing, *Panta dynata*, 115). Jutlusest võib siia lisada Patriotism, Sotsialism, Kapitalism, Kommunism, Riik, Kõht, Nimi.

246 Võrdle Masingu iseloomustusega pinnalisest inimesest: „Kui ta on valitsemishimuline, siis ta unustab selle, et orjastab teised, ta ähvardab neid mõõgaga, ähvardab kirikukariga, ähvardab oma seljatagusega, ähvardab sellega, et lubab paluda kellegi eest, alati ta ähvardab võimuga.” (Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 388-389.) See pinnaline inimene on praegune inimene (Masing, *Sri Aurobindo*, 100.) ehk inimene, kes ei ole lunastunud.

247 Masing, *Kristluse ülesandeid*, 354-355. Võrdle sellega, kelle vastu Masingu Jeremija lausus raskeid sõnu: „Kõik nad olid harilikud inimesed, nagu neid tänapäevgi võib leida igas kirikus, igas usulahas ja igas poliitilises parteis.” (Masing, *Anatoti prohvet*, 70.) Ja teisal ütleb Masing kristliku seltskonna kohta, et see on just see *kosmos*, millest Jeesus ütles, et seda ei pea armastama (Masing, *Kristluse ülesandeid*, 352; *Kosmosest ja ktisest*, 327.). Mitte saatan või kurat või mingisugune immateriaalne kuri vaim ei ole kristluse vaenlane, vaid tänane *kristlik* seltskond (Masing, *Kristluse ülesandeid*, 353.) ehk *kristluse* pühad inimesed, millele viitab jutluse tekst. Masing lausus *kristliku* seltskonna rindevõitlejatele ehk vaimulikele: „[T]eate ette, mis on Jumala tahe, olgu see kuskil teile kompendiumiks kirjutatud või teie eneste maine hüvang – siis väidate, et Jumala tahe on see, mida seltskond peab väärtuslikuks, samastate avaliku arvamise Jumalaga.” (Masing, *Sri Aurobindo*, 100.) Inimese lunastumise takistuseks on kõik intellektuaalsed ja seltskondlikud eelarvamused (Masing, *Uskuda, elada*, 136.). *Kristlik* kirik ehk *kristlik* seltskond peab väga oluliseks vormi ehk pühasid tradistioone, Masingul pole selliste vormide osas mingit respekti (*Ibid.*, 159.). Masing kurdab, et pole inimesi, on vaid seltskondlikke olendeid (Masing, *Uskuda, elada*, 298.). On „ainult” nt *kristlikke* seltskondi nagu luterlased või katoliiklased või õigeusklikud või Venemaal keelustatud Jehoova tunnistajad jne. Masing ütleb *kristliku* usu ja teoloogia kohta, et esmalt olid need püha antikrist Konstantini orjad, edaspidi (kas ka tänasel päeval?) *kristliku* seltskonna orjad, ja niimoodi alati olnud madalamal kui õige usk (Uku **Masing**, „Uue teoloogia võimalusi” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 266. Masingu jaoks ei ole olemas kollektiivset (kiriklikku) inimest, on ainult inimene (Masing, *Sri Aurobindo*, 102; *Budismist*, 229.). Talle on *kristliku seltskonna* klassid ja patriarhaalne perekond naeruväärsed (Masing, *Budismist*, 233.).

248 Masing, *Kompromissidest*, 356; 359: „Lavalt ja kantslist võid sa öelda Teist Maailma ja Jumalat ja ennast. Keegi ei pane sind tähele peale su taoliste.”

mööda teed, millel pole veel käidud<sup>249</sup>, laulab niikuinii oma armastuslaulu<sup>250</sup> Jumalale, vaatamata sellele, kas teda tahetakse kuulda või mitte – „Neile Sind näidata ppydsin, aga nemad ei uskunud mind, / teisiti tahtsid kaasatundmise asjaks yht roomavat, kannatavat, / et nende elu võiks endiseks jääda täites [*kristlikku* – autor] maailmakorda.”<sup>251</sup>

Masing ütleb sellisele üksikule inimesele, et kui ta hakkab end kaitsma või seletama, tehes niimoodi oma Jumalast iidoljumala, siis on ta oma hinge loovutanud igavesti.<sup>252</sup> See ei ole mitte tingimata avalik, vaid ka inimese iseenda sees toimuv sündmus, milles inimene hakkab enda Teises Maailmas viibimist õigustama omaenda tervemõistusliku diskursiivse mõistuse ees. Niimoodi on „ajaleht”<sup>253</sup> sümboliks, ja mitte ainult sümbol, sest ajalehe, interneti, raadio, televisiooni, raamatu ja üldse tekstiga<sup>254</sup> valge inimese aristoteleslikult loogiline tervemõistuslik mõistus asub tahtmatult dialoogi, sest meie mõtlemine on selliseks kasvatatud. Ja iga *kristlik* kompendium on see ajaleht Jumala suhtes. Aga ajaleht on uudiste – Jumala uudiste – koha pealt üleni ja üdini täielikult kuulujutt-keelepeks<sup>255</sup>.

---

249 Vt Uku Masing, „Kõikide eksijate hingede pühaks” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 1995), 363. Jumal on alati neitsilik, millele viitab ka kirjakoht Mk 2,22. Tee Jumala juurde ja Jumala tee inimese juurde on alati neitsilik, ja Jumal on see tee, ja niimoodi pole olemas ekstra teed Jumala juurde. Sellel teel, Jumalal, kõndijal või jooksjal ei ole maakaarti, sest see tee ilmneb ainult hetkest hetkesse (vt nt Masing, *Sri Aurobindo*, 99, 100. Vrd Krishnamurti: „Tõel pole mingit teed ja selles ongi tõe ilu, et see on elav. Surnud asja juurde viib tee, sest see seisab paigal” (Krishnamurti, *Vabanemine teadaolevast*, 18-19.)). Ja niimoodi on iga kompendium Jumalast Jumala surmamine. See on prohveti sõnum ja tema liikuvalt elamine. Seda tähendab see, et siin on öeldud, et otsigem teed, millel pole veel käidud. Rohelist teed.

250 „Nagu tuul läheb läbi kithara ja keeled kõnelevad, nõnda kõneleb minu ihuliikmetes Issanda vaim, ja mina kõnelen tema armastuses.” (*Saalomoni oodid*, 6:1-2.) Näiteks sellist: „Ei tsiteeri ma pühakirja, / vaid näen, mida näen. / Kui pruut oma armastatuga / üheks on saamas, / kes mõtleks siis pulmapeo peale?” (Kabir, *99 luuletust*. Tõlk Doris Kareva (Tallinn: Huma, 2003) 66.) – „[I]nimene on purunemiseni pingu tõmmatud keel, millel Jumal mängib” Teises Maailmas. (Masing, *Prohvet Maltsvet*, 154.)

251 Masing, *Saadik Magellani pilvest*, 258.

252 Masing, *Kompromissidest*, 358, 359.

253 Vt nt ka Masing, *Sri Aurobindo*, 103.

254 „Valguseviskamisest paljude aabitsatõdede pääle / olen raamatuist lugenud, ajalehed teatavad, raadio röögib ikka veel eetrisse.” (Masing, *Saadik Magellani pilvest*, 69.)

255 Vrd: „Enamik meist, kes me loeme iga päev ajalehti, oleme tulvil keelepeksu, üleilmset keelepeksu. See kõik on põgenemine iseenda [seega ka Jumala – autor] eest, oma väikluse, oma inetuse eest.” (Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 222, 223.) Ja sellist keelepeksu – valet – me igapäevaselt levitame Jumala kohta üha uute väljaannetega või interneti lehekülgedega. Mõni teeb alternatiivsete uudiste meediakanali Tõe ütlemiseks, ja ometi ta valetab.

## 16. Maailma-kristlusest

*„Ärataganenuist saavad õigeile kõige vihasemad vaenlased, kes neid veavad kohtu ette, ähvardavad surma ja vangistusega ja piinadega, mida alles maailma-kristlus leidnud.”*<sup>256</sup>

Siin peab nüüd kordama eespool viidatud Masingu lausungit, et puritaanid piinasid südametunnistuse piinadeta kveekereid nagu ketsereid või nõidu.<sup>257</sup> Enda kohta ta ütleb Toomas Paulile kirjutades, et teda on maastmadalast peetud mingisuguseks kuradiks, kes elab valesti, levitab valet ja usub valet.<sup>258</sup> Teisiti öelduna: valeprohvet. Kellegi ketseriks tunnistamiseks on vaja fakte, aga neid saab toota näiteks kirikukohtutes – selleks, et kõrvaldada meelevastaseid. Niimoodi on talitanud läbi ajaloo ametlik, peavoolu kirik.<sup>259</sup> Keiserlik kirik? Rahvakirik?<sup>260</sup> Kristlased on aegade algusest peale olnud *kristlaste* kohtualused, sest „enamus kristlasi elab ning oleleb ikka alles vanatestamentlikus „tões”, et praegusaja inimene ongi arengu lõppsaavutus”<sup>261</sup>. See „praegusaja” on igal ajal, teistmoodi poleks see võimalik. Kõik tõekaitsjad on kohtupidajad.<sup>262</sup>

Kuidas on, et Kristuse kirik on langenud oma kõikehaaravusest, oma universaalsusest, oma ruumajalisusest, ja saanud kohtupidajaks ehk tõuusundiks nagu islam<sup>263</sup>, küsib Masing. Usundiks, klassiks, seltskonnaks teiste seas?<sup>264</sup>

---

256 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 31.

257 Masing, *Usalda ennast*, 25.

258 Masing, *Usalda ennast*, 35. Vrd nt Masingu Magellani pilve saadiku lausungitega – Masing, *Saadik Magellani pilvest*, 245.

259 Vt Masing, *Usalda ennast*, 164.

260 Kristuse kirik, Püha Vaimu koda, ei saa olla *made in Estonia*, nt EELK või EAÕK. Või *made in Rome*, sest mis on Kristusel pistmist Roomaga või Konstantinoopoliga jne? Kui kaua peab veel ütleva inimesele, et tema sõgedus on tõesti sõgedus?

261 Masing, *Usklik Toomas*, 236.

262 Selleks, et saada kohut pidada ehk kohtunikuks, selleks nt EELK-s loeb iga pastor vande ja EAÕK-s iga piiskop. Nad vannuvad, et kohustuvad kaitsma Jumalat!

263 Masing, *Usundiloo mõttest*, 306, 308. Samuti viide sellele: Uku **Masing**, „Prof. Ed. Tennmanni „Maailma usundid” ja raasuke eestluse ideoloogiat” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 199.

264 Nt Krishnamurti on toonud välja väga lihtsa loogilise põhjuse: „Niisiis, mispärast meil on mall, standard, sarnanemissoov, idee, mille vääriliselt me püüame elada? /.../ Ilmselgelt selleks, et olla kindlustatud, kaitstud, populaarne, et olla endast heal arvamusel ja nii edasi.” (Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 288.)

Üheks külaks sitajumalate ohvriande sööva „Kärbeste isanda”<sup>265</sup> kuningriigis? Põhjuseks toob Masing juba eespool nimetatud verelepingu pühakust antikrist Konstantinusega, millele lisanduvad järgmised: paavstid on tolereerinud sõjapidamist<sup>266</sup>, Luther toetas võimu, Calvin soodustas kapitalismi ja 19. sajandi teoloogid mängisid sõgestikku darvinismi ja sotsialismiga.<sup>267</sup>

Kõige selle sõgeduse põhjuseks on see, et inimene on teinud endale elamiseks ja pääsemiseks süsteemi. Teinud Jumalast süsteemi, kirikust süsteemi. Jumala vahetu kogemise<sup>268</sup> asemele on astunud illusioon.<sup>269</sup> Ei ole enam või ei lasta olla vabad inimesed vabaduses ehk Jumala valitsuse all, mis pole valitsus. Ja inimene seletabki oma Jumalakogemust alati seltskondlikult. Ja see seletamine on kohtumõistmine Jumala üle.

## 17. Võitlemisest

„Me ei pea võitlema!”<sup>270</sup>

Küsimused, millele Masing sääraselt vastab, kõlavad järgnevalt: kuidas me saame lahti maailmast ja kuidas avaldub olemine maailmas, aga mitte maailmast?<sup>271</sup> Need on kristlaste, usklike küsimused tänapäevalgi, nimelt: kuidas olla kristlane tänapäevases maailmas, mis silmnähtavalt ei ole kristlik, vaid kurja sisse asetatud, nagu ütleb Masing<sup>272</sup>. Kuratlikus, saatanlikus, inimvihkajalikus, Jumalat pilkavas, inimese mõtte ja teoga loodud *selles maailmas*. Küsimus võiks kõlada ka teisiti:

265 Masing, *Usalda ennast*, 164-165.

266 Nt: „Paavst Innocent [süütu, ohutu, omakasupüüdmatu – O.K.] III, kes unistas „maailma impeeriumist” ega suutnud taluda vastasleere Põhja-Itaalias ega mujal, alustas 1209. a. ristiõda katarite vastu. See on esimene teada olev genotsiid ehk inimeste massiline hävitamine Euroopas.” (Rätsep, *Ainult üks tõeline müstitsium*, 42-43.)

267 Masing, *Kristluse ülesandeid*, 246. Niimoodi moodustub ka teistsugune rida: Konstantin-paavst-Luther-Calvin-19. sajandi teoloogia.

268 Otsese kogemise Teine Maailm (Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 354.). Selles ei ole meile tuntud teoloogiat ehk teadust, ega mingisugust käitumisjuhendit ehk eetost. Võiks öelda, et selles on ainult müstika. – „Ma ei tea isegi öelda, mis ma olen, müstikat vist väga palju, aga ma elan oma elu ja tahan, et kõik inimesed elaks oma elu.” (Masing, *Uskuda, elada*, 159.)

269 Vt nt Uku Masing, „Taevapõdra rahvaste meelest ehk juttu boreaalsest hoiakust” – *Keelest ja meelest. Taevapõdra rahvaste meelest ehk juttu boreaalsest hoiakust*. Toim Urmas Sutrop (Tartu: Ilmamaa, 2004), 286.

270 Masing, *Jultus tekstile Jh. 17,11-17*, 32.

271 Masing, *Jultus tekstile Jh. 17,11-17*, 32, 33.

272 *Ibid.*, 41.

kuidas elada kristlasena Jumala *ktisises* asetatuna inimese *kosmosesse*, mille moodustavad perekonnad-suguvõsad, ühiskonnad, riigid<sup>273</sup>, mille Jumal ükskord kõrvaldab<sup>274</sup>. Kuidas saada läbi hädaorust, mille mitte Jumal, vaid inimesed on teinud?<sup>275</sup>

*Kristlik* kirik üldiselt nimetab ennast võitlevaks kirikuks. Ja kutsub üles (vaimulikule, vaimsele) võitlusele. Nimetab seda patuvõitluseks ja usuvõitluseks. Üks põhjendusi selleks on see, et Kristus on maailma ära võitnud ja Kristuse jüngrid peavad jätkama võitlust<sup>276</sup>. Selles üleskutses paistab olevat loogikaviga – kui Kristus on maailma ära võitnud, siis kellega või millega peaks kristlane võitlema? Kui midagi või kedagi ei leita, siis võiks öelda, et iseendaga, oma kurja minaga, oma patuga, oma kiusatustega, kuradi rünnakutega. Sellega tunnistatakse, et Kristus võitis küll maailma, mingisuguse immateriaalse kurja vaimu<sup>277</sup>, kuid ei lunastanud inimest. Kas Kristus tuli lilli ja puid lunastama?

Selles ilmselges mittekristlikus üleskutses jätkata Kristuse võitlust on veel üks aspekt. Nimelt see, et seda ütleb luterlik pastor usupuhastuspühal. Katoliiklased ütlevad sama – me peame jätkama ehk kordama Kristuse ohvrit missaohvrina. Neil ei ole kriipsugi vahet. Aga kui viidatud usupuhastuspüha jutlust edasi lugeda, siis saab selgeks, mille eest peaksid kristlased võitlema: oma ihu eest, oma au eest, oma lapse eest, oma naise eest (aga mehe?).<sup>278</sup> Muidugi, kristlikult armastades. Masingu sõna kasutades, oma vatsa ehk oma põhivaadete, tõekspidamiste (kristlike) ja dogmade eest. Seda nimetatakse uskliku eluvõitluseks oma elu eest<sup>279</sup>, sest „elu ise olevat võitlus – [usklikuks – autor]

---

273 *Ibid.*, 44.

274 *Ibid.*, 35.

275 *Ibid.*, 38.

276 Vt nt Mart **Jaanson**, *Võitlus armastades. Usupuhastuspühajutus (1Tm 6:10-16)*. <http://kjt.ee/2014/10/voitlus-armastades-usupuhastuspuhajutus-1tm-610-16/>, 28.04.2017

277 Masing, *Kristluse ülesandeid*, 353.

278 Vrd Masingut Sri Aurobindo kaudu: „Neile, kes Temalt midagi tahavad, annab Jumal, mida nad tahavad. Aga neile, kes annavad iseenda ära ja midagi Temalt ei taha, annab Ta kõik, mida nad ehk tahtnuksid või võiksid vajada, ning iseenda ja oma armastuse spontaansed annid muidugi.” (Masing, *Sri Aurobindo*, 102.) Vrd: „[M]eie oleme sellised jumalused, kellel peab olema veel väekam Ori, kes mingil kombel meie poolt alistatud kuulekaks, toimib alati meie kasuks, kui täidame teatavaid minimaalseid nõudeid tema poolt.” (Masing, *Yheksale pyhale mõeldes*, 2461.) Palveta! Ja palves üteldakse Jumalale, et ollakse vääritud saama palutut. Ja ometi palutakse, st tuginetakse minimaalsele nõudele – palvele.

279 Masing, *Jultus tekstile Jh 17,11-17*, 34.

olemise eest. Aga mis vahe on elu ja olemise vahel. Igatahes on see mõte ainult ring<sup>280</sup>. Masingu kohaselt on see *selle maailma* (vangla) iseenda sisene võitlus iseendaga, oma tervemõistusliku „mina”<sup>281</sup> „kristlik võitlus” ehk „kristlik vangla” ehk „kristlik põrgu”. Mille eest võideldakse viidatud tekstis, sellega on üles loendatud Masingu esitletud vanglad, milles inimesed viibivad: rahvas, klass, perekond<sup>282</sup>. Sellele, millele Masing viitas ammu ja pidevalt, eluneb tänapäeval endiselt, ja kutsutakse üles säilitades võitlema oma tervemõistusliku vangla eest, millest Jeesus meid lunastas ehk maailma ära võitis. Lunastas tervemõistuslikust tapamajast.<sup>283</sup> Miks Masing nimetab seda tapamajaks? Sest võitlus oma ihu, au, lapse ja naise eest tähendab oma sisult ja kokkuvõttes ainult ühtainust – tapmist, nii psühholoogiliselt kui füüsiliselt. Peab seda võimalikuks ja eeldab. Muidugi, kristlikult armastades. Ja seetõttu on kristlased „selle kasumiküttide „maailma” jaoks esile mananud paljusid „kristliku” eetika alaliike, lisaks veel mitmesuguseid sotsiaaleetika süsteeme”<sup>284</sup>.

„Usuvõitlus kuulub kristlase ellu.”<sup>285</sup> Masing ütleks selle peale, et „ükski võitlus ei vii sihile. Ei enda juures ega ilma juures. Me ei tohi võidelda, olgugi et me seda ikka ja alati armastame teha ja seda kristlikuks peame. Öeldakse, et tõsise kristlase elu olevat ainult võitlus vana Aadamaga ja see on igavene ja lõputu, tagajärjetu võitlus”.<sup>286</sup> Millist usuvõitlust peetakse silmas selles viidatud usuvõitluse tekstis? Võitlust kindlustunde eest tuleviku suhtes, et saavutatakse parim tulemus. Tõesti, inimesed on ebakindlad oma tuleviku suhtes. Neile saab aga pakkuda Jumalariiki, Jumalat<sup>287</sup>. Sest see on parim. Masing, kirjutades-rääkides Jumalariigist, kasutab mõistet „Teine Maailm”, kuhu siseneda saab alles siis, kui väärtuse küsimus on kadunud: „Teoreetiliselt ehk mitmed teist mõistavad ja tunnistavad, et mu kirjeldatud „Teine Maailm” on olemas, on midagi. Praktiliselt on selles ainult väga vähesed. Need, kes teoreetiliselt mõistavad,

---

280 *Ibid.*, 42.

281 Vt nt Masing, *Budismist*, 232.

282 *Ibid.*

283 *Ibid.*, 47.

284 Masing, *Confessio amantis*, 82.

285 Kaido Soom, *Usuvõitlus*. <http://www.eestikirik.ee/usuvoitlus-6/>, 28.04.2017

286 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 41-42.

287 Sest ülim nauding on omada Jumalat (Krishnamurti, *Vabanemine teadaolevast*, 43.).

hakkavad kaaluma, kas Teine Maailm on rohkem väärt kui „see maailm” ja see toiming iseendast võimatustab neile sisenemise Teise Maailma. Alles siis, kui väärtuse küsimus üldse ei eksisteeri, on võimalik minek sinna.”<sup>288</sup> Tehes Jumalast väärtuse teiste väärtuste hulgas *selles maailmas*, mille vastu inimesi kutsutakse võitlema, tehakse Jumalast ebajumal: „Sina oled andnud Jumala üheks võimalikuks jumaluseks, üheks iidoliks teiste hulgas /.../ üks tuhandeist kuradeist.”<sup>289</sup> Ja selle eest või nimel võideldes on võitleja nagu iidolpreester. Kui Jumalast on tehtud ülimväärtus, näiteks hinnalisim pärl (vt Mt 13:45-46), teiste pärlite hulgas iseenda loodud iseenda teadaolevas *selles maailmas*, siis hakatakse seda hoidma ning selle eest seisma-võitlema, see on ilmselge. Sellel väärtus-Jumalal on üsna kindlad piirid-tunnusjooned ehk dogmaatika, põhivaated ja tõekspidamised. Neid on vaja kaitsta. Ainsaks tulemuseks saab sellele olla see, mida kurat ütleb kristlasele: „Küll sa võitlesid vapralt oma puusliku eest! Võitle edasi seda hääd võitlemist. Enam sina mu orjusest ei pääse”<sup>290</sup>.

„Kristlaseks olemine on aga alati usuvõitlus,” õpetab järgmine näitetekst<sup>291</sup>. Millega peab võitlema? Näiteks hirmuga teistest erineda. Võib arvata, et neid „jõude”, millega võidelda on lõputu hulk, mida iseendast välja keedame või kurat välja mõtleb. Masing, oma pojale kuradist kirjutades, lausub: „Tema tahab võidelda ja võita. /.../ Kui sina temaga nõustud kõnelema, hakkad temaga vaidlema, siis reedad oma Jumala.”<sup>292</sup> /.../ Ei, mu poeg, tema tuleb üksnes mõttega pöörata sind tõelise kindla maailma tõe orjaks.”<sup>293</sup> Ja pealegi, kellega võideldakse? „Lõpuks ainult sellega, mis meist suurem on, tugevam on ja kõrgemal on. Vähemaga ei maksa meil ju üldse võidelda, ta on niikuinii meist all, ja nõrgemaga ka mitte, sest ta on niikuinii meie valitseda, aga ka mitte madalamaga, sest mis võib meile see teha, kellest me kaugelt kõrgemal oleme. – Ja nii, niikaua kui me kurja vastu endas võitleme, siis tunnistame, et ta on

288 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 354.

289 Masing, *Kompromissidest*, 358. *Selle maailma* üks tunnuseid on iseendaga võitlemine (vt nt Masing, *Budismist*, 231; *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 31, 39.), kus on teiste seas võitlema pandud oma vahel kurat Jumalaga ja Jumal kuradiga, aga on see kuradi võitlus iseendaga või kuradite omavaheline.

290 Masing, *Kompromissidest*, 358.

291 Jaan Lahe, *Usuvõitlus*. <http://www.eestikirik.ee/usuvoitlus-1/>, 28.04.2017

292 Vrd nt Masing, *Usalda ennast*, 17.

293 Masing, *Kompromissidest*, 356-357.

tugevam kui hää meis, ja niisama on asi terves ilmas.”<sup>294</sup> On huvitab näha Masingu retoorilist võtet selles lõigus. Nimelt: võideldakse suurema, tugevama ja kõrgemaga. Ja vastandiks toob, et ei pea võitlema vähema, nõrgema ega madalamaga. Tuues niimoodi esile tõelise kristlase üleoleku kuradist, patust, maailmast. *Kristlik* kirik aga kuulutab need kristlasest tugevamaks, mis tähendab, et kristlane peab nendega võitlema Lunastaja abiga. Ta peab!

Kui me patu vastu võitleme, siis ainult tunnistame oma pattu, ja ei midagi rohkemat, *sellest maailmast* jagu ega lahti sellega ei saada: „Nii on kurja vastu võitlemine iseendas ainult patutunnistus, oma nõrkuse tunnistus, aga see ei tee meid veel maailmast ega kurjast lahti – ja ükskõik kuidasviisi me mõõga tõmbame, mõõga läbi saame me kindlasti hukka, ja siis oleme olnud vaesed ja õnnetud inimesed, kes ainult endaga sõdivad ja sellepärast ei tee hääd ega kurja, kellede elu on elatud, aga kes pole vilja kandnud, ei vähe ega palju.”<sup>295</sup> Lahti ei saada niimoodi nendest „jõududest” juba lihtsa psühholoogilise või vaimse loogika tõttu – sellega, kellega võideldakse, ollakse üks<sup>296</sup> ehk „oled kuradile andnud kolm tilka verd”<sup>297</sup> või teistmoodi öelduna: „Eitamine seob samuti nagu jaatamine, mõlemad õgivad inimest ja nuumavad end inimese väest. See’p see on inimese tõeline häda, pärispatt, millest ta vajab lunastust.”<sup>298</sup> Siin näitena esile toodud soovimine ning eitamine-jaatamine on üheks saamine *selle maailma*, patuga. – „Ja seda maailma ei võida sina iial /.../, kui saad kuidagi üheks tema lapseks.”<sup>299</sup>

Kristlik Krishnamurti<sup>300</sup> vastas ühes oma loengus küsimusele, kuidas vabaneda hirmust<sup>301</sup>: „Esiteks, kõike, millest on jagu saadud, tuleb ikka ja jälle alistada.”<sup>302</sup> Sellele viitab ka Masing osundades Augustinusele: „Just siis, kui me arvame, et oleme sellest nuhtlusest korra jagu saanud ja võitluse pääle puhata

---

294 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 32.

295 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 41-42.

296 Nt Krishnamurti: „Ahnusest vabaneda sooviva Mina iga tegu on ikkagi ahnus.” (Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 182.)

297 Masing, *Kompromissidest*, 258.

298 Masing, *Usundiloo kasutamisest*, 265.

299 Masing, *Kompromissidest*, 357.

300 Masing, *Sri Aurobindo*, 99.

301 Juba selline küsimine on usuvõitlus.

302 Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 210.



tahame, tõstab ta uuesti oma pää, ja isegi Augustinus kaebab, et kui ta oma kurja päeval olevat maha suutnud suruda, siis olevat see ööl teda unes veel enam vaevanud.”<sup>303</sup> Sama mõtte ütleb ka Krishnamurti: „Mitte ühestki probleemist pole võimalik lõplikult jagu saada, seda alistada [üks võitlusviisidest – O.K.] /.../ alistamisprotsess viib veel suuremasse segadusse /.../ [p]robleemile vastupanu avaldamine [teine võitlusviisidest – O.K.], sellest üleolemine, selle vastu võitlemine või siis kaitse ehitamine [kolmas võitlusviisidest – O.K.] muudavad kõik konflikti ainult suuremaks.”<sup>304</sup> Krishnamurti nimetab siin „kristlikke usuvõitlusviise”. Ja jätkab: „Pelk allasurumine, vaoshoidmine või asendamine loovad edasist vastupanu[.]”<sup>305</sup> Seda kinnitab eespool mainitud luterlaste, katoliiklaste ja õigeusklike kirikuisa Augustinus. „Seetõttu pole hirmust kunagi võimalik üle saada mingit laadi vaoshoidmise või vastupanuga /.../ hirmu pole võimalik ületada mingit laadi kaitse või vastupanuga, ka pole hirmust võimalik vabaneda vastuse otsimisega ega pelga mõistuspärase või sõnalise selgitusega.”<sup>306</sup> Hirmu võib asendada millegi muuga, arvestades konteksti, siis iseenda, *selle maailma*, kuradi või patuga – nendega võideldes on tulemuseks ikkagi, et „me pole tast ometi lahti saanud, vaid oleme ikka maailmast, mõtleme enam talle kui Jumalale”<sup>307</sup>, sest „[m]ida rohkem ta „võitleb”, seda enam ta jälle on oma mina pitsitada”<sup>308</sup>. Masing pakub sellele lahenduseks „mitte võidelda poolt ega vastu, ignoreerida üldse end”<sup>309</sup> ehk mitte nimetada<sup>310</sup>. Nimetamisest ehk illusoorsest elust ehk Jumalast mööda elamisest (märki mitte tabama) ehk patustamisest räägib Masing näiteks niimoodi: „Inimene elab ainult nimedes. Enne kui te neid pole öelnud, näiteks oma tundele nime pannud, enne te seda tunnet ei tunnegi. Kui olete ta nimetanud, siis eeldate, et selles on kõik need kvaliteedid, mis kirjandus

---

303 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 42. Vrd Süüria Efraimi (u 306-373) tõdemusega: „Vaevalt olen andnud lubaduse kahetseda, kui ma taas vana juurde tagasi pöördun ning samadesse patudesse langen.” („Püha Efraim Süürlase kahetsev enesevaatlus” – *Pihiraamat. Abiks meeleeparandajale* (Tallinn: Püha Issidori Õigeusu Kirjastusselts, 2003), 52.)

304 Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 210.

305 *Ibid.*, 211.

306 *Ibid.*

307 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 41.

308 Masing, *Uskumisest*, 220.

309 *Ibid.* Vrd: „Kristlus põlgab või ignoreerib ju „maailma” kui patuse inimese loomingut.” (Masing, *Confessio amantis*, 82.) Sama - Masing, *Usalda ennast*, 10, 11.

310 Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 213.

[*kristlik kompendium* – O.K.] on omistanud sellele tunde. Seega inimene elab tegelikult sõnadest, mistahes nimetuse või definitsiooni täiendamisest. Ta ei vaatlegi üldse ennast ja mida ta tunneb, vaid teeb endale selle tunde andmete alusel, mida ta väljastpoolt võtab. See on tõesti tõsi! Pange seda tähele enda juures, kui pääseda tahate, kui pörgusse minna või edasi olla tahate, siis ärge pange. /.../ Pange tähele iga oma tunnet, aga ärge nimetage teda. /.../ Elu ei koosne sõnadest ja mõistetest. Elu koosneb reaalistest asjadest.<sup>311</sup> Pange ennast tähele ehk tundke ennast – „Hirmust on võimalik vaba olla ainult iseennast tundes. Iseenda tundmine<sup>312</sup> on tarkuse algus ja see on hirmu lõpp.“<sup>313</sup> Siin võidaks osutada õpetusele, et Jumala kartus on tarkuse algus (Õp 9:10). Aga kas pole nii, et Jumala kartuseni ehk Uue Testamendi keeles Jumala armastamiseni on ainuke tee läbi iseenda tundmise?<sup>314</sup> Nimetamisega luuakse endale üha uuesti ja uusi deemonid, kellega võidelda, ja senikaua, kui nimetamine ei lõppe, ei lõppe ka võitlus. See on jant, mida uhkelt nimetatakse usuvõitluseks.

Neljas usuvõitluse tekst ütleb, et „Jeesus kutsub üles võitlema.“<sup>315</sup> Milleks? Et siseneda kitsast uksest. Mida see tähendab? Meeleparandust. „Elu meie ümber muutub ka siis, kui me ei keskendu niivõrd oma meele muutmisele, kuivõrd meeleparandusele.“<sup>316</sup> See tähendab, et tänu sellele, et kristlaste meel on korras, on seda vaja ainult parandada<sup>317</sup> igal aastal, eriti aga paastuajal. Milles see seisneb? Loobumises maisest ja kaduvikku kiskuvast naudingust, tarbetust harjumusest ja meelelisest liialdusest; vaimulike harjutuste lisamises oma ellu; paastuaja päevaplaani täiustamises täiendava palvehetkega, lisapeatükiga pühakirjast ja pisut heldema annetusega abivajajale.<sup>318</sup> Peale kõige muu pole see aga protestantlik, kuigi sellist usuvõitlust kirjeldab luterlane. Inimene mõistetakse ju

311 Masing, *Budismist*, 175.

312 Näiteks õigeusu munkluses rõhutatakse seda. Ja sellest tulenevalt ka sagedase pihtimise vajalikkust, lausa igapäevaselt.

313 Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 213.

314 Nt Krishnamurti: „Enese mõistmine on tarkuse algus.“ (Krishnamurti, *Vabanemine teadaolevast*, 15.) Ja alles selle kaudu saab inimene vastused Jumala kohta.

315 Urmas **Viilma**, *Karjasekiri palvapäevaks ja paastuaja alguseks tuhkapäeval*, 18. veebruaril 2015. [http://www.eelk.ee/inc.viilma\\_karjasekiri.php?id=296](http://www.eelk.ee/inc.viilma_karjasekiri.php?id=296), 28.04.2017.

316 Viilma, *Karjasekiri*.

317 „[P]raegust inimest ja praegust ühiskonnakorda (nälja, haigustega jne.) tuleb ainult natuke parandada, selleks et nad oleksid saavutatavalt täiuslikud.“ (Masing, *Panta dynata*, 111.)

318 Viilma, *Karjasekiri*. Selline oli usuvõitlus Issanda aastal 2015.

õigeks usust!<sup>319</sup>

Inimene ei saa teha-mängida ega minna Jumalariiki, Ta tuleb ise inimese juurde.<sup>320</sup> Näiteks Krishnamurti sõnadega: „Ainult siis, kui te tänu mõistmisele hülgate täielikult Mina struktuuri, saab ilmnedä see, mis on igavene, ajatu, mõõtmatu. Te ei saa selle juurde minna [võidelda – O.K.]; see tuleb teie juurde”<sup>321</sup>, umbes nii nagu on öeldud ühes kõige enam tsiteeritavas kirjakohas: „Sest nõnda on Jumal maailma armastanud, et ta oma ainusündinud Poja on andnud [Jumal annab ennast, mitte inimene võtab – O.K.], et ükski, kes temasse usub [usu kaudu, usus avastad enda Jumalariigis – O.K.], ei hukkuks, vaid et tal oleks igavene elu” (Jh 3,16). Usuga seoses tsiteerib Masing Paul Tillichit: „Ühendust Jumalaga [kitsast uksest sisseminek – O.K.] ei raja vagaduse teod ega moraalsed teod ega mõistuse teod. Need tulenevad sellest ühendusest, kuid nad ei valmista teda.”<sup>322</sup> Viidatud usuvõitluse tekstis<sup>323</sup> kirjutab autor, et kristlastel on juba ühendus Jumalaga, lihtsalt tuleb vagaduse ja moraalseid tegusid täiustada-täiendada. Aga kui me juba oleme ühenduses Jumalaga ehk kitsast uksest sisse uskunud, milleks siis kutsuda kristlasi üles võitlusele sisenemaks sellest uksest? Ja veel selliste meetoditega. Kusjuures see uks on ju avatud. On võimalik, et tagamõtteks on taevaliku kapitali kogumine tulevaseks kohtupäevaks. Ja sellest ei ole vaja tõesti paastuda.

Nendes neljas usuvõitluse näites ei ole rõhk usul või pole seda üldse. Rõhk on sellel, millega või kellega või kelle või mille eest peab usklik võitlema. Miks inimesed ei ole kirikus, lahkuvad sealt ega lähe sinna? Sellele vastamiseks võib lähtuda Masingu tekstist: „Mul isiklikult on alles nii palju usku inimesse, et mulle tundub: kõik inimesed võivad saada lahti endast ja mõisteist<sup>324</sup> ning viibida

319 Lutheri järgi „ükski inimene, kuitahes püha-vaga, ei saa Jumala arvepidamisse soetada enda nimele ühtainsatki krediti tegu, tal on võimalik suurendada ainult oma deebet'i lahtri sissekandeid” (Uku **Masing**, „Usupuhastuspühaks” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa (Tartu: Ilmamaa, 2005), 441.

320 Kuidas saab minna Püha Vaimu juurde? Ei saagi. Sest tuul puhub kuhu tahab, kust tahab, millal tahab, kus tahab. Kus on tuule kodu?

321 Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 138.

322 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 353.

323 Viilma, *Karjasekiri*.

324 „Paraku, ma ei saa ega või Teile kirjutada sellest, kuidas sain lahti normaalsest mõistusest ja mida siis tundsin.” (Masing, *Usalda ennast*, 17.)

selles otsese kogemise<sup>325</sup> [Püha Vaimu – O.K.] Teises Maailmas. Väga paljud tahaksid, aga nad ei tea, kuidas. Paljud loodavad seda jumalateenistusilt või religioonist üldse. Kui neile seda ei võimaldata sääl, vaid dotseeritakse või aetakse igapäevast kõnekoosoleku juttu, siis peavad nad otsima vahendit viimati mujalt.”<sup>326</sup> Selleks, et siseneda lahtisest kitsast uksest Teise Maailma, selleks Masingu järgi ei pea usuvõitlema, vaid lihtsalt uskuma: „On ju nii raske mitte võidelda, nii raske olla rahulik ja seletatud valguses üle kõigi sündmuste. Seda meie ealgi kätte ei saa, me võime selle tulemisele endasse ainult kaasa aidata. Mis on siis vaja teha meil, et Jumal annaks meile selle rahu, mis jumalariigi toob maa pääle. Me ei saagi muud teha, kui uskuda, meil pole midagi muud Jumalale anda, kui ainult usk. /.../ Ja see on usk, mida meil nii vähe on, usk, mis igast asjast on tugevam, mis asjast üle seisab, ise kellelegi kallale ei tiku, ja kellele hoobid ilma poolt tunduvad sama naeruväärsed kui laps vihas ja pisarates müüri tagudes; see usk, mis tunneb, et kõik on võimetu pääle enda. Ja see usk on usaldus Jumalasse[.]”<sup>327</sup> „Me võime selle tulemisele endasse ainult kaasa aidata” ehk olla nagu tühised sulased Jeesuse mõistuloos: „Nõnda ka teie: kui te olete teinud kõik, mida teil on kästus [,Uskuge Jumalasse ja uskuge minusse!” (Jh 14,1)], siis öelge: Me oleme tühised sulased, me oleme ju teinud, mis meie kohus oli teha” (Lk 17,10).<sup>328</sup> Mitte et meie usuvõitleme kitsast lahtisest uksest sisse erinevate võitlusviisidega, sest „[k]õik, mis inimene iseendaga teha suudab, on parimal juhul kasulik treening”<sup>329</sup>, vaid ühel hetkel oleme Teises Maailmas Jumalariigis Jumalaga Jumalas. Mitte meie siseneme, vaid meid sisestatakse ehk tullakse meie

---

325 Kõigist filtritest vaba (vrd Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 226.). Antud kontekstis: luterlusest, katoliiklusest, õigeusust jne.

326 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 354.

327 Masing, *Jutlus tekstile Jh 17,11-17*, 34, 43.

328 Vt Masingu arutlust sellel teemal – Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 120-121. Inimene ei saa mitte midagi teha lõpptulemuseks, Jumalariigi saabumiseks, Püha Vaimu saamiseks endasse. Tema „tegemine” seisneb ainult selles, et tal on teatav hoiak, see et ta võtab vastu. Teisiti öelduna – või müstiliselt – inimene saab Jumala, kui ta loobub Jumalast: „[N]eile, kes annavad iseenda ära ja midagi Temalt ei taha [ka Teda ennast – autor], anna Ta kõik, mida nad ehk tahtnuksid või võiksid vajada, ning iseenda ja oma armastuse spontaansed annid [Püha Vaimu viljad ja annid – autor] muidugi.” (Masing, *Sri Aurobindo*, 102.) Ehk Krishnamurti sõnadega: „Tõelus peab tulema teie juurde, teie ei saa selle juurde minna.” (Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 241.)

329 Masing, *Sri Aurobindo*, 99.

juurde ja sisse ja peale<sup>330</sup> (tuvi laskus Jeesuse sisse ja õlale<sup>331</sup>) – „Inimese ainus ülesanne peab olema loovutada end Jumala armastusele, et ta saaks Temale anumaks [„Eks teie tea, et Jumala tempel te olete ja Jumala Vaim elab teie sees?” (1Kr 3,16) – O.K.] ja tööriistaks<sup>332</sup> [Jumala suuks – O.K.], jättes Jumala tarkuse ja armastuse hooleks teda täita sellega, mis talle vajalik<sup>333</sup>.”<sup>334</sup> Ja Jumal annab inimesele iseenda.<sup>335</sup> Ilma Jumala ja inimese poolse võitluseta usu läbi, sest „inimene võib saada väljaspoole hääd ja kurja<sup>336</sup> ainult, kui ta usub enda juba sääl olevat. Sest naudingut eitadaigi on võitlus, mis valmistab eitajale naudingut. Minu keeles siis usk ei tähenda muud kui kolmandat suhtumisviisi, seda, mis pole jaatamine ega eitamine. Ja see minu meelest on ainus pääs sellest lolluse ummikust, millesse inimkond ammu on jooksnud oma põhimõtete, tõekspidamiste, väärtuste hindamise ning – nõökimisi üteldes – muude taoliste väärtusetute asjadega.”<sup>337</sup>

330 „Kui inimese „p ä ä l e langeb” Jumala vaim /.../ tähendab see muidugi ekstaasi.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 116.)

331 UT 1989. aasta tõlge: „Ja veest välja tulles Ta nägi kohe taevaid lõhenevat ning Vaimu kui tuvi laskuvat Temasse.” (Mk 1,10) Aastast 1997: „Ja veest välja tulnud, nägi ta kohe taevast avanevat ning Vaimu kui tuvi laskuvat tema peale.” Evald Saag rääkis sellega seoses: „Vat ristiusu algpäevadel oli ka niisugune mõte, et vaim, kui ta siia maailma laskub, ta ei lasku mitte ristitava pääle, kuskile õla peale või pea peale, vaid ta läheb tema sisse. Meil on Markuse Evangeeliumi esimeses päätikis niisugune laul Jeesuse ristimisest, sellega Markuse Evangeelium algabki, mitte tema sündimisega, vaid tema ristimisega. Kui Johannes ristis teda, siis tuvi laskus Jeesuse sisse, vaim laskus Jeesuse sisse, mida eesti õpetlastest see ütlemine siis Ühendriikide koolkond, Võõbuse koolkond on esile toonud ju käsikirjadest, et ka Luuka Evangeeliumis on vanast Teesa käsikirjast kirjutatud: Püha Vaim laskus taevast Jeesuse sisse. Ja umbes 150 aastat pärast Jeesuse sündimist oli Polykarpos, Väike-Aasia piiskop, tema tapeti veretunnistajana, ja seal on kirjutatud veretunnistuse aktis, et tema haavast tuli välja tuvi ja palju verd. Tuvi lahkus nüüd.” (Saag, *Intervjuu Eino talu õuel*.) Selles seoses: Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 126-127.

332 „Mina olen see sumeri vile, see mansi kannel, / eesti karjuse pajupill. / Jumal teab selle kuju ja mõnu, / mina üksnes arvlen / palumata muud / kui kõlamist.” (Masing, *Saadik Magellani pilvest*, 149.)

333 Vrd: „Meie toit on Jumal.” Õpilane: Kuid on olemas hädavajalikud asjad.” Abu Jazid: „Jumal on hädavajalik.” Õpilane: „Ma tahan vaid seda, mis hoiab keha Jumalale kuuleka.” Abu Jazid: „Jumal hoiab keha.” (Kasemaa, *Saateks*, 185.)

334 Masing, *Sri Aurobindo*, 102

335 *Ibid*.

336 Deemonliku Jumala deemonlikuks *rūah*-i inimeseks (Masing, *Deemonlik Jumal*, 10-11.). Aga ainult vähesed on suutelised astuma sinna – väljaspoole hääd ja kurja – järgmisse dimensiooni, milles 3 või 4 dimensioonilise maailma seaduste yletamine on samuti võimalik nagu kahedimensionaalsuses on see teostumatu ylesanne. (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 125.) Vrd: „Müstikud Euroopas tavatsesid kirjeldada jumalust neljanda võimalusena paradoksidega.” (Masing, *Budismist*, 216.) Tuleviku inimeseks.

337 Masing, *Agnostitsisti leiba*, 311.

Võitluseks õhutab inimesi pühakiri ehk võõras autoriteet, ja pühakirja seletused kui võõras autoriteet, ja inimese iseenda arvatav ning iseendale kogetav mina (süsteem, ehitis, kolleksioon, hullusärk, struktuur, reaalsus ehk *see maailm*<sup>338</sup>), mis samuti võõras autoriteet, sest „kogu ta maailm, tema mittemina on mõisted, nimetused, sõnad, mis tema on andnud”<sup>339</sup> ehk endale võtnud-õppinud-sisendanud, õigeks peab. Seepärast ütleb näiteks ka Krishnamurti, et „tuleb hüljata [maha müüa – O.K.] enese sisemine autoriteet, meie väikeste kogemuste ning kogunenud arvamuste, teadmiste, ideede ja ideaalide mõjuvõim”<sup>340</sup> ehk „[t]a ei tohi uskuda enam ühtainsatki asja, mida pakub või nõuab see maailm, inimkond, ühiskond, tema oma „mina””<sup>341</sup>. *See maailm* saab inimese jaoks alguse oma vanemate eeskujust, sõnadest ja õpetustest<sup>342</sup>. Aga see on paratamatu, sest inimeseks saamiseks on vaja inimümbruskonda. See aga tähendab, et inimese „reaalsus” on inimeste tehtud.<sup>343</sup> See kinnistub, täieneb, muutub, vahetub (*kristlikus*) lasteaias, (*kristlikus*) koolis, (*kristlikus*) seltskonnas nii, et temast saab „normaalne, õige, moraalne, tervemõistuslik, väärtuslik inimene”<sup>344</sup>. Näiteks *kristlike* väärtustega *kristlik* inimene tänapäevase mõõdupuu järgi inimene, kellel on sellised iidolid-väärtused nagu Austus, Hoolivus, Tänulikkus ja Vastutustunne.<sup>345</sup> Masingu kommenteerib seda kirjeldusega, et inimkond seisab otsekui ikka veel varase ajaloo polüteistlikul astmel, mille asejumalusteks näiteks eetika ja filosoofia valdkonnast on Au, Kohus, Kuulsus, Südametunnistus, Seadus(likkus), Õiglus, Vabadus [millega seotud isamaalisus ehk patriotism, mille ohvritule altaril õnnistab igaaastaselt kirikuvürst – O.K.], Tõde.<sup>346</sup> Need jumalused on universaalselt üldinimlikud kategooriad ja põhimõtted, millest lähtutakse ja mida püütakse elada teatava rahuldava tulemuse saavutamiseks otsekui inimmasinad.<sup>347</sup>

338 Vt nt Masing, *Budismist*, 107, 108, 114, 118.

339 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adnuc passurus*, 342-343.

340 Krishnamurti, *Vabanemine teadaolevast*, 24.

341 Masing, *Sri Aurobindo*, 100.

342 Masing, *Jutlus tekstile 17,11-17*, 30, 38.

343 Masing, *Budismist*, 118.

344 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 342.

345 Vt nt Tartu luterliku Peetri kooli põhiväärtused, <http://www.luterlik.edu.ee/pohimotted/>, 28.04.2017.

346 Masing, *Panta dynata*, 115.

347 Vt nt Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 54.

Võitluseks kutsub üles Jeesus evangeeliumis. Võitluse kirjakohti on mitmeid, kaks neist on sellised: „Võidolge, et minna sisse kitsast uksest, sest paljud, ma ütlen teile, püüavad minna, aga ei suuda!” (Lk 13,24) „Jah, igäüks, kes on sündinud Jumalast, võidab ära maailma. Ja see ongi võit, mis on võitnud ära maailma – meie usk” (1Jh 5,4).

Viidatud kirjakoht algavad Jeesuse üleskutsega võitlusele ja lõpevad Jeesuse armastatu usuga. Võitluse sisuks ongi ainult usk. Ei midagi rohkemat. Võidakse viidata Jeesuse usuvõitlusele kõrbes ja Ketsemani aias. Need on omamoodi huvitavad kohad. Kõrbes oli Jeesus üksi ja Ketsemani aias samuti, sest õpilased norskasid magada. Kes kirjutas need lood? Kas Jeesus rääkis sellest õpilastele, oma emale? Kas Jeesus võitles? Mida me teame inimese võitlusest, kes on Jumal? Kellega võideldakse, küsib Masing, ja vastus on eespool. Masingu mõttekäigust lähtudes saab küsida, et kas inimeste loodud kuri maailm, kurat ja patt olid Jeesusest suuremad, tugevamad ja kõrgemad? Või vähemalt võrdväärised? Mida me üldse teame Jeesusest, „kes pole defineeritav”<sup>348</sup>? Kas Jeesus oli selline usuvõitleja nagu eespool väljavalitud usuvõitluse tekstides kirjeldatu? Pigem on Ta umbes selline nagu usklik inimene Masingu kirjelduses: „Minu meelest peaks inimene minema hoopis ebainimlikku [Jumala – O.K.] teerada. Kaklemisevajadus ning naudinguvajadus (sellega lootus [parimale tulemusele – O.K.] ning hirm [teistest erineda – O.K.]) peaksid kaduma. Siis tulekski see, mida peab ideaaliks Jacopone da Todi ja iga keskaja tõeline usklik, tahe *del inferno non temere, ne del cielo speme avere!* Mida see aga maailmas reaalselt teeks, ei oska vist keegi seletada. Sest säärane inimene oleks ju ebainimlik, tõesti „väljaspool häd ja kurja”. Ta ju valiks tegusid mingi muu kui neist tuleneva naudingu pärast ja ta ei võitleks vast enam millegagi. Muidugi ei meeldiks sihuke olend kellelegi /.../ Aga ma olen veendunud, et kunagi tulevikus teissuguseid inimesi üldse polegi.”<sup>349</sup> On ainult inimesed, keda Masing nimetab ruumilisteks, kes „ei vaja enam relvi kellegi vastu, sest oma maailmas”<sup>350</sup> ei ole

348 Masing, *Budismist*, 216.

349 Masing, *Agnostiisisti leiba*, 310-311. Vrd Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 389.

350 Teises Maailmas? Vrd: „Tähendab, et olla maailmas, aga maailmast üle, on vaja, et me maailma [kaasa arvatud iseenda, sest „mina” on *see maailm* – autor] vastu midagi ette ei võtaks, vaid laseme sündida mis tahes, aga omas maailmas oleme selle eest täielikud

kedagi, kelle vastu peaks võitlema ja see sõna ise on muutunud talle naeruväärseks.”<sup>351</sup>

Jeesus, keda meie tunneme oma seletustes-nimetamistes, Ta meeldib meile. Aga Jeesus, keda me ei tunne, sest me ei suuda Teda seletada?<sup>352</sup> Masing usub, et tulevikus on ainult Jeesuse sarnased olendid maa peal, need, kes usuvad Jeesusesse ja on Jeesused (Gl 2,20; 3,27), lunastunud inimesed, kes on saanud „lunastatuks ehk õndsaks<sup>353</sup> uskumisega Jeesuse isikusse, uskumisega Tema õpetusse ja selle vastuvõtmisega”<sup>354</sup>. On ainult need, keda praegu on ainult pisut ja alati on olnud pisut – „[o]n ainult mõned õiged kristlased”<sup>355</sup>. Need on inimesed, kes on sündinud Jumalast<sup>356</sup>: „Jah, igäiks, kes on sündinud Jumalast, võidab ära maailma. Ja see ongi võit, mis on võitnud ära maailma – meie usk.” (1Jh 5,4) Inimesed, kes ei tunne hirmu (nt „põrgu” eest, ja seetõttu ei pürgi „taevasegi”). Ja kuna pole hirmu, siis suudab hing tunda armastust. Ja kui on armastus, siis võib inimene teha just seda, mida tahab.<sup>357</sup> Nad on vabad inimesed, kelle jaoks pole käske, sest nende rada on õige.<sup>358</sup> Need on inimesed, kelle jaoks Jumalariik ei ole väärtus väärtuste seas, Jeesuse tähendamissõna pärl, vaid tegu-hoiak-käitumine<sup>359</sup>: „Taevariik on kaupmehe sarnane, kes müüs maha kõik, mis tal oli” (Mt 13,45-46). Ehk oma väärtused, oma tõekspidamised, oma tegelikkuse, oma süsteemi, oma ehitise, oma kollektiooni, oma hullusärgi<sup>360</sup>, oma struktuuri ehk oma illusiooni ehk iseenda ehk oma mina ehk oma tervemõistuse. – „Kui keegi tahab käia minu

---

valitsejad, kõik kuulab meie sõna enne, kui meil on vaja käskida.” (Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 32.)

351 Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 389.

352 Vt Masingule väga olulist kirjakohta: „Ütles Talle Thomas: „Meister, üldse mu suu ei suuda lausuda, kellega sarnaned.” Ütles Jeesus: „Mina sinu meister ei ole, sest sina oled joonud, jäänud joobnuks vulisevast allikast, mille mina olen mõõtnud!”” (*Tooma evangeelium*, 13) Selles kirjakohas apostlid Peetrus ja Matteus seletavad Jeesuse ära.

353 „Eestipärasem on vist väide, et Jeesus on hinge vend ja lunastuse asemele tuleb õndsus.” (Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 110.)

354 Masing, *Budismist*, 228.

355 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 31.

356 „Kristus on andnud meile võimaluse saada lasteks, s.o. lunastanud meid vanast [teadaolevast/olemasolevast – O.K.] elust.” (Masing, *Kristluse ülesandeid*, 350.)

357 Krishnamurti, *Vabanemine teadaolevast*, 23.

358 Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 389.

359 Masing, *Budismist*, 163.

360 „Aga nagu keskaegne ja luterlik ortodoksia tootis neuroosi, nii ka materialistlik ortodoksia, ja selle neuroosi all kannatab praegu kogu maailm, vihates ja hävitades iseend.” (Masing, *Kristluse ülesandeid*, 350.)



järel, siis ta salaku oma mina ja võtku oma rist ja järgnegu mulle! Sest kes iganes tahab päästa oma elu [oma hullusärgi – O.K.], kaotab selle [ehk jääb oma hullusärki – O.K.], aga kes iganes kaotab oma elu [oma hullusärgi – O.K.] minu pärast, leiab selle [Jeesuse, Jumalariigi, lunastuse – O.K.]” (Mt 16,24-25). Ja mahamüümise hetkel (igal hetkel) on Taevariik – „Kogemus on nõnda ilmutus ja kogemus on totaalselt uus ja erinev järgmisest. Ka siis, kui kogetakse sedasama nähet või asja. Kõik on ainulaadne ja kordumatu.”<sup>361</sup>

Masing on tutvustanud enda seisukohast ‘Umar-i-Khajjām’i (11.-12. saj)<sup>362</sup>. Masing ei uurinud ega kirjutanud midagi asjata mu arust – ta oli Jeesuse kuulutaja, lunastuse võimalikkuse kuulutaja. Viidatud kohas seisab: „Umar ei tunnista ühtegi tollaegset suuremat usundit: islami, kristlust ega juutlust, kes kõik ta meelest ühtmoodi soodustavad lootmist taeva peale ning põrgu kartmist, samuti ta ei hooli sellest, mida Koraan käsib ja ka sellest mitte, mis ta keelab, ta peab end täieliselt vabaks<sup>363</sup>: Eks kongid, kloostrid, koolid, sünagoogid soeta / nii hirmu põrgu eest kui taeva lootmist toeta! / Kuid see, kes aimab Valitseja saladusi, / ei sellest seemnest iva südamesse poeta.”<sup>364</sup>

Näib nagu annaks Masing selle läbi prohvetliku hinnangu omaaegsele ja tänasele *kristliku* kiriku kuulutusele ehk kui kirik organisatsioonina ei kanna enam pääsemist ehk olemist maailmas, aga mitte maailmast, siis tuleb luua uus päästmiseühing<sup>365</sup>.

Umari meelest on Muhammadi poolt keelatud viin<sup>366</sup> eriti tähtis. „Ei ole aga kindel, kas on alati mõeldud tõelist viina või ortodoksia poolt keelatud õpetusi. Sest nende nimetamine viinaks<sup>367</sup> [Inimene ja Jeesus on saanud üheks, nii

---

361 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 350.

362 Uku **Masing**, „‘Umar-i-Khajjām’ – Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 501-532.

363 Vrd: „Pole pühades järvedes midagi muud peale vee. / Küll ma tean, olen kümmelnud seal. /.../ Pühakirjades pole muud kui vaid sõnad. / Olen kergitand kaant, küll ma tean.” (Kabir, *99 luuletust*, 12.)

364 Masing, *‘Umar-i-Khajjām*, 522.

365 Vt Masing, *Kiriku ülesanne kultuurimandumisel*, 366.

366 „[K]atarid ja trubaduurid kasutavad tavalisi sõnu, kirjeldamaks transtsendentaalset tõelikkust. Võrdluseks võiks tuua sufid, kes ülistavad prohveti poolt keelatud veini, mis on neile jumalikust armastusest purju jäämise sümbol.” (Rätsep, *Ainult üks tõeline müstitsium*, 43.)

367 Vrd: „Ütles Jeesus: Mina sinu meister ei ole, sest sina oled joonud, jäänud joobnuks vulisevast allikast, mille mina olen mõõtnud.” (*Tooma evangeelium*, 13) Ja: „Seisis Jeesus ja hüüdis valjusti: „Kellel on janu, see tulgu minu juurde, ja joogu, kes usub minusse.” Nagu ütleb Kiri:

nagu Jeesus on üks Isaga (Jh 17:11, 21-23, 26) – O.K.] on suufide tavaline võrdluslaad.”<sup>368</sup> – „Kui kaua terve mõistus vaevab meid kui vange? / Üks päev või sajanud elu, head ei osaks lange, / seepärast enne savist kannu viina vala, / kui saviks tuuakse meid potisepa pange.”<sup>369</sup>

„Ja kuna ta istub alati kõrtsis, siis tal ei ole võimalik end usukommete täitmiseks pesta muuga kui nendes keelatud viinaga<sup>370</sup>: End kõrtsis viinata ju puhtaks ei saa teha / ja reotuks muutunud nime ausaks ei saa teha. / Oh ilutse, sest loor me vagadusest kootud, / on lõhki nii, et teda katvaks ei saa teha.”<sup>371</sup>

## 18. Püha Vaimu inimene

Tõelise kristlase, inimese, lunastatu usk on see võimus, mis ilma on ära võitnud.<sup>372</sup> Ta on „väljaspool hääd ja kurja” ehk „maailmas, aga mitte maailmast”<sup>373</sup> ehk nagu jutluses on kirjas: „Me ei tunne vahet ilusa ja inetu vahel, need on maailma-terminid, meil pole aga muud kui Jumal ja igavene rõõm iga asja üle, mis Jumal on teinud.”<sup>374</sup> Ta on „väljaspool hääd ja kurja”, sest Jumala Vaim, kes tema on sünnitanud, on seda<sup>375</sup>. Inimene, kes on sellisest demonlikust Jumalast sündinud, on samasugune: „Demonlik inimene [lihtne usklik inimene – O.K.], kui ta kunagi peaks olema siin võimalik, peaks olema nagu Kristus Chalkedoni dogma järgi, mis pole mingi nonsenss, vaid on inimesele võimalikkudest kõige adekvaatsem definitsioon.”<sup>376</sup>

Selline inimene ei karda pörgut, millega ähvardab *kristlik* kirik ega looda

---

„Tema ihust voolavad elusa vee jõed.” Aga seda Ta ütles Vaimu kohta, keda Temasse uskujad pidid kord saama.” (Jh 7,37-39)

368 Masing, *‘Umar-i-Khajjām*, 529.

369 Masing, *‘Umar-i-Khajjām*, 528.

370 Vrd: „Kummuta Kruus! Oo joobu! / Tema Nime ülimate nektarit joo!” (Kabir, *99 luuletust*, 17)

371 Masing, *‘Umar-i-Khajjām*, 531.

372 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 41.

373 Väljendid „maailmas, aga mitte maailmast” ja „rahu, mis on üle mõistuse” on sünonüümid.

Sama sisu kannab ka näiteks tänase õigeusu mõttemaailmas kuulus Athose püha Siluani lause:

„Hoi oma mõistus pörgus ja ära heida meelt.” (Sophrony **Sakharov**, *St Silouan the Athonite* (New York: St Vladimir's Seminary Press, 1991), 430.

374 Masing, *Jutus tekstile 17,11-17*, 33.

375 Masing, *Deemonlik Jumal*, 10.

376 *Ibid.*, 25-26. Võrdle Masingu kirjeldusega demonlikust Jumalast (*Ibid.*, 11) või Jeesuse kohta (Masing, *Budismist*, 216.).

taeva peale, mida õhutab *kristlik* kirik, sest ta usub ja on lunastunud, ega pole ennast allutanud võõrale autoriteedile – „Pole võimalik jõuda Jumala juurde õige mõtlemise töö kaudu või intellekti ohverdamise kaudu või teda alistades võõrale autoriteedile nagu kiriku ja Piibli õpetused.”<sup>377</sup> Või teisiti öelduna: „[V]õtke vastutus oma tee ja elu eest. Kirik peaks olema kristlase vaimulik kodu, kus toidetakse ja toetatakse, kuid lastakse inimesel võtta „oma rist enese peale“ ja kannatakse välja, kui lastetoas on vahel segadus ja möll. Nii laps paratamatult õpibki seda jumalikku kunsti, mida nimetatakse eluks, kus nii vaimsetes kui asistes asjades peab suutma ise otsustada, Jumalalt tarkust paludes.”<sup>378</sup>

Selline jumalinimene on „nagu püramiid, mida tuul ja liiv ikka ja alati lõhkuda püüavad, aga ei suuda – siis peab inimene alati tundma, et ta seisab ja et teda miski paigast liigutada ei jõua, ei inglid [nt loota taevast või teha oma kirik – O.K.] ega kuradid [nt karta põrgut või lahkuda kirikust – O.K.], siis peab inimene teadma, et ta endas kannab ja kehastab Jumala vääramatut tahtmist.”<sup>379</sup>

Tema võitluseta ning hirmuta elu on passiviteet<sup>380</sup>, aga vaatamata sellele on see „kõige aktiivsem eluviis”<sup>381</sup>, mis üldse võimalik on; kõik murdub ta vastu, kõik kuri, mille olemasolu üle tal enam kibedustunnetki pole /.../, sest tal on rahu, mis on igast üle, üle iga mõistuse<sup>382</sup>, see rahu, mis terve ilma võib mässama panna, aga mis siiski ealeski ei kao”<sup>383</sup>.

Vaatamata sellele, et selline inimene ei ole *sellest maailmast*, “sõnade”<sup>384</sup> ja

---

377 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 353.

378 Urmas **Nagel**, „Jumalas olemine (Mt 5:1-10)” – *Kirik ja Teoloogia*. <http://kjt.ee/2015/01/jumalas-olemine-mt-51-10/>, 28.04.2017.

379 Masing, *Jutlus tekstile 17,11-17*, 42.

380 Nt: „Siis on teie meel nii ärgas kui ka passiivne ning jälgib, et näha, mis on tegelikult.” (Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 227.) Vrd: „[S]ee ei tähenda, et inimene on absoluutselt „mittetegev”. Ta peab olema lahti, peab kõndima, peab olema ärkvel.” (Masing, *Sri Aurobindo*, 100.) Ta kõnnib, „läheb julgelt ja alasti oma Jumala ette ja räägib temaga nagu mees mehega, kuigi ta teab, et on alles kaugel temast” (Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 389.).

381 Ärsalt valvel, aktiivselt teadvel (Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 225.). Vrd Mt 25,13.

382 „[S]ee termin on õige, sest /.../ mõistuse antud mõistuslik rahu ei ole muud midagi, kui rahulolek rahulolematuse paratamatusega. Aga rahu, mis üle mõistuse, on see, et paratamatut rahulolematust teile ei eksisteerigi enam.” (Masing, *Budismist*, 76-77.)

383 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 43, 44.

384 Vrd nt: „[K]ordamisega me loome dogma, me ehitame kiriku ja selles me võtame varjupaiga. „Tõeks” saab sõna, mitte tõde. Sõna ei ole asi.” (Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 286.) Vrd: „Alguses oli dogma ja dogma oli Jumala juures ja dogma oli Jumal. Seesama oli alguses Jumala juures. Kõik on tekkinud tema läbi ja ilma temata ei ole tekkinud midagi.” (Jh 1,1-3)

mõistete maailmast“, mis on „nimetamismaania perioodis viibivate laste illusoorne maailm“<sup>385</sup>, nii nagu Jeesuski pole, ei seisa ta maailmast ja inimestest eemal<sup>386</sup>, sest ta on maailmas, kuid mitte maailmast. Masing viitab sündmusele (Jh 12,21), kus tahetakse näha Jeesust. Ainult näha! Sellest piisas, sest: „Jeesus /.../ teadis, et ta on Jumal.“<sup>387</sup> „Ja need, kes suutsid leppida selle faktiga, või väga tahtsid selle võimatu fakti tunnistada võimalikuks, et inimene on Jumal, said andeks oma patud. /.../ Seetõttu, et nad nägid ükskord inimest, muutus sageli ülearuseks kõik, mis nad enne olid olnud.“<sup>388</sup> Ja nad olid seetõttu kõigist koormaist järsku [Jumalariik tuleb inimese juurde äkitselt, seepärast olge ka teie valmis, sest Inimese Poeg, Issanda päev, tuleb tunnil, mil te ei arvagi, nagu varas öösel. (Mt 24,43-44; 1Ts 5,2) – O.K.] lahti – ehk kristliku terminiga – nende patud olid neile andeks antud.“<sup>389</sup>

Aga „[k]orralik, normaalne, tervemõistuslik inimene muidugi arvab, et lunastus sellest [patust – O.K.] on võimatu.“<sup>390</sup> Sest kristlase elu on ju usuvõitlus, milles või mille läbides alles saadakse lunastatud või hiljemalt Jeesuse tagasitulemisel, sest siis tõstetakse Tema omad Tema juurde taevasse. Just, Tema omad. Masing jätkab: „Ta ei ütle, ta mõtleb ja eeldab seda. Ta eeldab seda ka siis, kui ta lunastusest räägib kantslis või palvekoosolekuil. Ta ikkagi on veendunud. Et lunastust pole ega saa olla. Ka siis, kui ta hüüab end tõsiusklikuks ja räägib koguni, et Kristus on risticsambas inimkonna lunastanud. /.../ Väga vähe on olnud inimesi maailmas, kes seda usuvad või tunnevad ega kahtlegi enam selle võimatuse võimalikkuses. *Credo, quia absurdum* on üks vägev lause ja sellel pinnal on tõde.“<sup>391</sup>

(Masingu) Jumala Vaim on kirjeldamatu<sup>392</sup>, aga inimene, kelle sisse asub

---

385 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 355.

386 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 45.

387 Vrd Masing, *Usklik Toomas*, 235.

388 „Nad näevad teda ja neile ei ole enam midagi vaja.“ (Masing, *Budismist*, 59.)

389 Masing, *Budismist*, 152-153.

390 *Ibid.*, 155.

391 *Ibid.*, 155.

392 Vrd nt: „Sest Sina, Jumal, oled ärarääkimatu, mõistetamatu, nähtamatu, äraarvatu /.../ Sina ja Sinu ainusündinud Poeg ja Sinu Püha Vaim.“ (*Teenistusraamat*, 116.) Või: „Sa kõige sügavam salaasi, Jumal, äraseletamatu Vaim[.]“ (*Akatist Pühale Vaimule*. (Tartu: käsikirjaline väljaanne Siluani raamatukogus), 2.) – „Kahtlemata ei saa ma seda püüelda, see peab ise tulema. Kui ma seda püüden, siis ma püüden teadaolevat, mis on minu projitseeritud.“

Jumal<sup>393</sup>, teda peaaegu saab kirjeldada, vihjata.

See on inimene, kes on sisenenud, Jumala Vaimust kantud sisse kitsast uksest<sup>394</sup>. Ta käib teed<sup>395</sup>, millel pole veel käidud.<sup>396</sup> Teel, mis on igapähele täiesti ja alati uus<sup>397</sup>, neitsilik nagu Jeesus. Ta on see tee<sup>398</sup>, kes ütleb enese kohta: „Mina olen tee ja tõde ja elu” (Jh 14,6).<sup>399</sup> Nagu Jeesus, sest „nüüd ei ela enam mina, vaid Kristus elab minu sees” (Gl 2,20); „sest need kõik, kes teie seast on Kristusesse ristitud, on Kristusega rõivastatud” (Gl 3,27). Jumala Vaimu inimene „on ühtaegu võimatult uus ja öeldamatult iidne. Ta on üle meie ja mõistuse ning ometi just selles on kogu mõeldav ja kujuteldav mõistus, kõik see, mis on igavesti sõnastamatu.”<sup>400</sup> Ainus mõiste, mis kuidagi veel on kasutatav sellise inimese

---

(Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 281-282.) Vrd: „[A]rialasele Jumal on „mina” projektsioon.” (Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 109.) Kui mina olen isiksus, siis ka mu Jumal on mu isiksus. „Eestlasele on ta õhk, milles inimene elab[.]” (*Ibid.*) – „Ja Jehoova Jumal puhus tema ninasse elavat õhku” (1Ms 2,7) ehk: „Sellega on väidetud, et iga inimese sees on Jumala rüäh[.]” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 69.)

393 Vt nt: „Püha Jumal, kes Sa hingad pühades[.]” (*Teenistusraamat*, 95.) Seda saab käsitleda sääraselt, et Jumal mitte ainult ei asu-hinga inimese sees, vaid hingab ka selle inimese kaudu – tuul tuleb inimese sisse ja tuul räägib tema seest (Masing, „Kui vanasti räägiti tuulest...” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 240.).

394 Vrd Siimeon Uus Teoloogi võrdlusega: „Ma ütlen teile uuesti, et üks on Poeg /.../ [u]kse võti on Püha Vaim /.../ [m]aja on Isa[.]” (Symeon the New the Theologian, *The Discourses*, 341.) Ja see üks on lai, ilmatu laiem kui see maailm. Masing: „[Ä]rge põlake Jumala ust!” (Masing, *Usalda ennast*, 30.) See üks on avatud, inimene ise sulgeb selle (*ibid.*, 52.).

395 Vt nt: „[U]uriks endale tee välja.” (*Ibid.*, 396.)

396 Masing, *Kõikide eksijate hingede pühaks*, 363.

397 „[T]eed me teame ja see pole mitte see põlatav, imal ja iganenud, vaid alati uus ja ikka roheline.” (Uku Masing, „Palverännakule Vaimu maale” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 244.)

398 „[T]a pole ju lüli ahelas, vaid ise maailma algus ja lõpp.” (Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 389.) Ta on uue maailma looja ning selle elanik.

399 Vrd Kalle Kasemaa viitega Pärsia müstikule, sufile al-Halladž'le, kes ütles enese kohta, et ta on Tõde (Kalle Kasemaa, „Saateks” – *Rumi. Päikesesõnad*. Tõlk Doris Kareva (Verb, 2013), 187.

400 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 350. Vrd: „[O]len kirjutanud selle ketserliku arvamuse, et Jeesus on see olend, kes pole defineeritav.” (Masing, *Budismist*, 216.) Aga Jeesus on Jumala Vaim, kes lihastub inimeste päästmiseks (*ibid.*, 47.). Püha Vaim on defineerimatu, käsitlematu, ka teoloogiliselt mitte, sest „tuul puhub, kuhu ta tahab, ja sa kuuled ta häält, kuid ei tea, kust ta tuleb ja kuhu läheb” (Jh 3,8). Sama ütleb ka näiteks Tillich: „Nagu tuul, puhub Jumal Vaim seal, kus tahab. Ta ei allu ühelegi reeglile ega piira teda ükski vorm. /.../ Kuigi Tema, kes on kiriku alus, ise oli Jumala Vaimust /.../ pole Jumala Vaim seotud kristliku kiriku või selle mingi vormi külge.” (Tillich, *Jumala Vaimu ligiolek*, 352.) Ja selline on ka inimene, kes on Jumala Vaimu sünnitatu: „Niisama on kõigiga, kes on sündinud Vaimust.” (Jh 3,8) Seda sama tunnistab Evald Saag Masingu kohta, kui ta ta vastab küsimusele, et mismoodi Masingu meel välja näeb: „Jah, no ta on võrreldud teda tuulega Vanast Testamendist. Vat Uues Testamendis ka on üks niisugune lause Jeesuse suust: “Tuul puhub kuhu ta tahab ja kus ta tahab. Sa kuuled ta häält, sa ei tea, kust ta tuleb ja kuhu ta läheb.” Jah. Ja nii, niimoodi elas ka Masing. Tuba tuule peal ja, see on teada.” Ja seetõttu Saag

kohta, kuidagi ütleb teda, on a r m a s t u s, mis on aga „midagi muud, kui mõtlevad need, kes viibivad selles maailmas ehk normaalses maailmas<sup>401</sup>, sest „[a]rmastus on ainus asi, mis on igavesti uus”<sup>402</sup>.

Püha Vaimu, Jumalariigi inimene on üksik, üksik<sup>403</sup>, sest ta elab ja ei seisa konventsionaalselt<sup>404</sup>. Ta teab ja elab sääraselt, et „ykski skeema [ei kiriklik ega riiklik – O.K.] ei ole absoluutne”<sup>405</sup>, ta on väljaspool neid skeemasid ja „koge

---

lisab, vastates küsimusele, et kas Masingu usk oli teistmoodi: „Ei, Masingu usk oli rahulikult ristiusk. Aga ta oli kuidagi selletõttu eriskummaline, et seal ei olnud võimalik vahet teha ei luterlase, ei rooma katoliiklase ega ütleme kreeka katoliiklase vahel ega midagi. Sama usk, mis oli bapstistoguduse venna ja õel, sama usk oli ka Masingul.” (Saag, *Intervjuu Eino talu õuel*.)

401 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 350. Vrd: „Me räägime armastusest, me ütleme, et armastame inimesi, et me armastame oma lapsi, naist, naabrit, et me armastame loodust; ent niipea, kui me oleme sellest armastusest teadlikud, on ilmunud enesest lähtuv tegevus ja seetõttu see lakkab olemast armastus.” (Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 150.)

402 Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 150.

403 Vt nt Masing, *Elpida Echomen*, 167, 170. Vrd Krishnamurti, *Silmitsi maailma kriisiga*, 21-22. Teisiti öelduna: „Ta on nagu saar rabas. Ta ei võitle soo vastu ega püüa õngitseda laukaist uusi saari. Kuid ta olemasolu tagab, et kõikjal rabast võib kerkida uusi saari.” (Masing, *Budismist*, 192.) „Mine välja siit ja ela sammeldanud kuuskede vahel või künkjal keset sood.” (Uku **Masing**, „See, kes tuulde ehitab oma toa” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2008), 230. Seal on ruumi.

404 Vt nt: „Sest pissitamine koosnes reast muudetamatuist aktidest, kuidas elu tohiks koosneda üha uutest? Kuidas tohib ta reageerida teisiti kui nõuab tema „karakterosa” [nt kristlaseks olemine, või õigeusklikuks või luterlaseks jne – autor] elus, ja kuidas keegi tohib temalt nõuda mõne muu osa või sellesama osa teisiti mängimist?” (Masing, *Armastusest*, 116.) Ja „ainult mõni üksik julgeb selle kompleksi ainuväärtuslikkust eitada” (Masing, *Usalda ennast*, 10.). Konventsionaalse kompleksi ehk „aseusundi” kohta vt nt: Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 21, 39-40, 59, 99-100, 101; *Kurtas Taevaskoja varisevat kallast*, 182, 191; *Rm. 7,14-8,2 seletus*, 448; *Gudea ja Hoosea*, 87, 88; *Religioon kultuuriloos*, 250-251.

405 Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 53. Masingu sõnumit, et Jeesuse surm on lunastus igast enne Teda kehtinud ühiskondlikeetilise korrast (Masing, *Usalda ennast*, 11.), seda end kristlasteks pidavad ei võta tõsiselt. Selle Masingu mõtte juures ei tohi ära unustada, et see kord on seotud või lähtub olemasolevast religioonist või religioonitusest. Igal aastal kristlased pühitsevad-tähistavad Jeesuse surma, elavad uuesti läbi seda sündmust. Kui nad võtaksid seda sündmust tõsiselt, siis nad igal aastal minetaksid-hülgaksid olemasoleva ühiskondliku skeema (nii kirikliku kui riikliku), ja alustaksid uuesti uue ühiskonnaga. Täna Suured Reeded aga on olemasoleva kinnitamiseks ja näitamiseks, et ollakse kristlased, kes tunnevad Jeesusele kaasa. Jeesuse surm on lihtsalt üks sündmus teiste seas, ja ei midagi rohkemat.

vahetult”<sup>406</sup> Jumalat<sup>407</sup>. Isegi Jumala ilmutus, kirjutatud pühakiri, ei ole tema jaoks absoluutne tõde, sest see on sõnastatud inimeste sõnadega – „[o]n valatud vormi, mis ei võimalda iial tõde väljendada adekvaatselt”<sup>408</sup>. Ta on inimene, kes juba siinses elus kogeb seda ja elab seda, mida me nimetame õndsuseks<sup>409</sup>. See kogemus ja elamine on kirjeldamatu – „Sest, pähe tuleb raiuda tõde: nirvaana<sup>410</sup> on kogetav, ei ole mõistetega kirjeldatav”<sup>411</sup>. Sellest ei saa koostada pühakirja, kompendiumit, dogmaatikat, teoloogiat, filosoofiat<sup>412</sup>; sellest ei saa teha riitust ega riitust selle saavutamiseks. Selline inimene ei asuta uut *kristlikku* kirikut ja ei astu välja *kristlikust* kirikust, sest tal puudub vastandumine nagu õige-vale, ilus-inetu, hea-halb – ta on väljaspool inimese „hääd ja kurja” sfääri<sup>413</sup>. Tema jaoks ei

406 Nt: „Aga kui inimene ükskord teab, et ükski skeema ei ole absoluutne, siis suudab ta ka minna väljaspoole neid skeemasid ja kogeda vahetult.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 53.), sest „Jumalal ei ole skeemat, toorat ega dogmaatikat, vaid ilmutus ja prohvetid või müstikud” (Masing, *Uskuda, elada*, 9.). Või teisiti öelduna, ta tegutseb allika, mitte teooriatega (vt Masing, *Uskuda, elada*, 302.) Ekstaasis on mõistuse vahelesekumine kõrvaldatud. „Ekstaatik ei konstrui enam midagi teadlikult või poolteadlikult, ta võtab vastu ilma refleksioonita sülle yle ja ilma diskursiivse mõtlemise järeldamiste ja kujundamistega.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 47.) See tähendab, et kiri, mida nimetatakse Jumala ilmutuseks, Jumalasõnaks, see on ratsionaliseerimine, „inimese enda töö ja vaev, et pääseda Jumala käest” (Masing, *Deemonlik Jumal*, 10.). Siit järledub pildina, et Püha Vaimu inimene, lunastunu, kirjutab ise pühakirja. Pole olemas kivisse raiutud Jumala kümme käsku. Ega loodusseadust, mida need kümme peavad kinnitama.

407 On oma kodus Kolmainu Jumalas kui majas.

408 Uku Masing, „Kristlus” – *Uskuda, elada*. Koost Hando Runnel (Tartu: Ilmamaa, 2006), 372.

409 Vt nt Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 75; *Religioon kultuuriloos*, 254, 257.

410 Nirvaana on „väga lähedal sellele, mis Jumalariik või negatiivses teoloogias Jumal.” (Masing, *Lunastusest*, 182.)

411 Masing, *Budismist*, 210. „[K]ogemus /.../ ei ole kirjeldatav inimeste ega inglite keeli, vaid on ainult vihjatav. Kõik kasutatavad pildid ja nimetused on aellest maailmast ja ükski pole adekvaatne.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 48.) Ei piibel ega sunna ega talmud. Seetõttu ei tegelenud Masing nendega, vaid nende usundite müstikutega, prohvetitega, ehk siis küsimusega Jumala Vaimust – vrd: „Vabanemine” ehk „lunastus” on sihiks budismil, kristlusel, taoismil ja juutluse, hinduismi, islami müstikui” (Masing, *Religioon kultuuriloos*, 252.). Vanatestamentlasena polnud Masingule niivõrd oluline VT kui selline, vaid see, mida VT räägib Jumala Vaimust. Niimoodi ei ole usu allikaks mitte kirjutatud Jumala ilmutus, Jumalasõna, vaid ilmutus ise ehk *dəbar jhwh*.

412 Vrd: „Ta on üle igasuguse filosoofia, sest ta on Jumalale hulga lähemal[.]” (Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 44.) Vrd: „Ja iga filosoofia süsteem on tervemõistuslik, seega on filosoofia süsteem just see, mis võimatustab pääsemise. Teisisõnu: ükski süsteem ei saa teha inimest õndsaks, ega usk ühegi süsteemi sisse.” (Masing, *Budismist*, 220) – „Ei, ükski reegel Tõeni sind ei vii, / nad viivad ainult silmakirjani. / On Tõde meri, reeglistik on laev. / Jääd trümmis kuivaks, merd ei tunnegi. / On higistanud paljud luugi kallal, / et näha merd. Liig raske oli riiv. / Kes pole näinud, kemplema on maias. / Kel Tõde teada, see ei vaidlegi.” (Yunus **Emre**, *Olen algus ja lõpp*. Tõlk Ly Seppel ja Andres Ehin (Tallinn: Eesti Raamat, 1986), 16.) Aga muidugi koostatakse. Aga need on parimal juhul ainult tõlgenduste tõlgendused. Apostel Paulus oli Jeesuse tõlgendaja, mitte vastupidi.

413 Masing, *Uskuda, elada*, 110. Ta on väljaspool taevast ja põrgut, väljaspool *kristlikku* ja mitte-

eksisteeri pattu<sup>414</sup> ja ka patutust, on ainult Jumal<sup>415</sup>. Need on talt ära langenud nagu rõivad, ta on riietunud Kristusega ehk tema sees<sup>416</sup> ja tema peal<sup>417</sup> on Jumala Vaim.

Jumala Vaim annab inimesele elamise, mida Masing nimetab ekstaasiks<sup>418</sup>, mille iseloomuks on see, et inimene tunneb end täpina mittemina sees ja, et mittemina on temas – ürgkristluse terminiga – ta on üks.<sup>419</sup> Ta on üks Jumalaga, nagu Jeesus ütles end olevat Isaga (Jh 10,30; 17,22.23). Ja seetõttu ja selles mõttes on ta „tee, tõde ja elu”<sup>420</sup> ning „algus ja ots”<sup>421</sup>. Ta on Jumala ilmutus ja pühakiri. Ta on riitus ja dogmaatika. Ta on „surnud, maetud ja üles tõusnud”<sup>422</sup> ning on elav inimene iga hingetõmbega<sup>423</sup>, kes elab elusamat elu<sup>424</sup> Jumalariigis, ja on Jumala kaastööline<sup>425</sup>. Ta on eshatoloogiline<sup>426</sup> inimene – ta ootab Kristuse taastulekut.<sup>427</sup>

---

*kristlikku.*

414 „Kui meis on Püha Vaim, muutume võimetuks tegema ükskõik millist pattu, muutume patustamisvõimetuks.” (*Püha Porfiriose elu ja õpetused*. Tõlk Regina-Maria Blauhut (Tallinn, 2014), 197.)

415 Jumala kohta ei saa ütleda, et Ta on patuta. Patt on see, kui ütleme Jumala kohta, et Ta on patuta. See tähendab, jäta Jumal rahule, ja hakka olema Jumala jaoks, sest „Jumal ei ole inimese jaoks, inimene on Jumala jaoks!” (Masing, *Sri Aurobindo*, 99.)

416 „Ja siis tuleb tuul tema sisse ja võtab elada temas ja ta saab Jumala hingeõhu templiks, sest tuul on pühitsenud ta keha endale majaks.” (Masing, *Kui vanasti räägiti tuulest.../*, 240. Jumal elab tema sees kui majas ning tema elab Jumala sees kui majas.

417 Vt Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 126-127.

418 Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 67. Milles inimene, kes elab pinnal, kogeb ruumi või tema maailm saab juurde uue dimensiooni. (*Ibid.*, 43.)

419 Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 43.

420 Sest „Jumal ei ole süsteem ja religioon ei ole ka süsteem. Religioon on tee, tõde ja elu, armastus ja mistahes terminid UT-st või budismist võtate.” (Masing, *Budismist*, 50.) Masing tunnistab ainult ühte religiooni – *rūah jhwh*.

421 Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 389. Vrd: „Olen algus ja lõpp, olen hingede hing. /.../ Sai must Söbraga üks, sai must Jumala käsk, / sai must aednik, kes teab, mis on aegade hind. / Kõiki keeletuks teen, olen meeletu arm, / olen mürgine madu ja Issanda lind.” (Emre, *Olen algus ja lõpp*, 58-59.)

422 Masing, *Uskuda, elada*, 251. – „Kange nõid on valmistumise aegu ise viibinud toonelas, sääl tükeldatud ja sepistatud uuesti kokku, on surnud ja tehtud elusaks teistsugusena.” (Masing, *Usundiloo kasutamisest*, 268.)

423 Masing, *Uskuda, elada*, 122.

424 Masing, *Usundiloo mõttest*, 307; *Eesmärk: elusamus*, 136-137.

425 Masing, *Kristlus*, 370.

426 See on passiivselt aktiivne elamine, mida iseloomustab ka see, et selline inimene tunneb enda arenemisvõimeliseks, st on kohale jõudnuna pidevalt teel. Seda iseloomustab näiteks Masingu mõttekäik: „Ta püüab kujutella elusolendeid, kes pärast teda asustavad maad, ja muutub ise selle kujutluse kaudu – või usub, et on pöördumis- ja arenemisvõimeline, et keegi on kord olnud Jumal ja seetõttu õieti iga inimene võiks olla Jumal. Nii võib ta pöörduda ning areneda.” (Masing, *Usklik Toomas*, 236.) Inimene läheneb Jumalale ja Jumal tuleb inimese juurde ja sisse. Kaks mitte-minat lähenevad teineteisele, ja on teineteise sees ja teineteisest läbi.

427 Masing, *Kristlus*, 370. Ja Kristus on tema jaoks juba tulnud. Uus taevast ja uus maa on juba siin ja praegu – ta elab selles, mida teised nimetavad tulevikuks. „Ja siis tuleb Kristus maailma” (Masing, *Jutus tekstile 17,11-17*, 45.). Kristub tuleb sel äkitsel hetkel, mil inimene



Tõesti ootab, ja mitte ainult ei räägi sellest. Seetõttu on ta elav ja ärkvel iga hingetõmbega, sest Inimese Poeg tuleb äkitselt kui varas öösel. Tema elamist iseloomustab mõiste 'mõnu'. Ta on justkui päralt jõudnud, ja ometi on ta teel<sup>428</sup>. On olevikus ja samal ajal tulevikus.<sup>429</sup> Ja kui tahab, viibib minevikus. Aga need mõisted on kaotanud oma sisu, sest ta on väljaspool ruumi ja aega<sup>430</sup>. Väliselt on ta inimene, siin, inimeste keskel, kuid teised ei tea, kus ta viibib<sup>431</sup>. Ta on lunastunud inimene<sup>432</sup> ehk inimene, kes on „maailmas, aga mitte maailmast”<sup>433</sup>. Ta on uus inimene, kes seisab kindlalt oma „ristiinimese vabaduses”<sup>434</sup> ja elab juba uues ajastus<sup>435</sup>, uues maailmas, kus on uus taevas ja uus maa, inimjumalana.<sup>436</sup> Ta on usklik<sup>437</sup>, sõna tõsisel mõttes usub<sup>438</sup> inimeseks saanud Jumalat<sup>439</sup> Jeesust, ja on selles usus Jeesus<sup>440</sup>. Ta on armastaja, sõna tõsisel mõttes armastab Jeesust.<sup>441</sup> Ta

---

ühtäkki leiab enda olevat Jumalariigis ehk jutluses kirjeldatud lunastunu. Selle inimese jaoks on Kristus taastunud, ja ometi ta ootab Kristuse taastulemist. Usus inimene viibib samal ajal maailma alguses, ta on algus, ja maailma lõpus, ta on ots.

428 Ta on Jumala juures. – „Ta läheb julgelt ja alasti oma Jumala ette ja räägib temaga nagu mees mehega [või nagu naine naisega, kuidas iganes oskate öelda – autor].” (Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku inimesest*, 389.) Ja ta on teel. – „[T]a teab, et on alles kaugel temast.” (*Ibid.*) Ja seetõttu ei pea ta endast suurt midagi, ta tunneb ja peab ennast tavaliseks lihtsaks inimeseks. „Ta ei ole targem või parem (nagu ka mitte need, kes ruumi ei ela) tavalisest, ta on ainult teisiti.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 44.)

429 Püha Vaimu inimene ehk tuleviku inimene elab sääraselt, nagu tulevik oleks olevik, vt *ibid.*, 25. Ja et ta elab tulevikus, ei võitle ta siinse ehk olevikuga. Sellist elamist võib nimetada ka piiril seismiseks, mida „võiks nimetada ka vabaduseks, jumalariigiks, teise maailma sissetungiks sellesse maailma, õndsuseks” (Masing, *Elpida echomen*, 165.).

430 „Sest mõeldav on, et selline inimene ajaski satub mujale: olnusse või tulevasse.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 125.)

431 „[T]a on küll inimesile arusaamatu[.]” (Masing, *Jutus tekstile 17,11-17*, 45.)

432 „[K]el ei ole kiusatust tõestada, et tema ise on *nec plus ultra*.” (Masing, *Lunastusest*, 179.)

433 „[M]ina ei ela selles maailmas kus elavad ristilööjad.” (Masing, *Uskuda, elada*, 251.) Vrd Mt 23,29-31.

434 Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 19. Vaba ristiinimene ilma Lutheri vürstideta. Ta on vaba – Masing, *Prof. Ed. Tennmanni „Maailma usundid”*, 202; *Usklik Toomas*, 237, 238.

435 „[S]iis algab uus aeg maailmas[.]” (Masing, *Jutus tekstile 17,11-11*, 45.) Vrd Masingu palvega: „Meie palume sind, oh pilvedel kõndiv, õnnistav Jumal /.../ tõsta meid kui pasunad suule ja puhu igal hommikul meisse ja õhtul ära ole mitte vait. Puhu vägevasti, et kuuleksid meresügavusedki sinu sõna, et kõik on uus.” (Masing, *Sedaviisi Jumal rääkis.../*, 234.

436 Vt nt Masing, *Usklik Toomas*, 235, 237.

437 Masing, *Anatoti prohvet*, 97.

438 „[I]nimene usaldab sel määral Jumalat, et ei taotle enam Jumalat.” (Masing, *Usalda ennast*, 42.)

439 Masing, *Usklik Toomas*, 235-236.

440 Masing, *Prof. Ed. Tennmanni „Maailma usundid”*, 202.

441 Mida see armastamine tähendab või endaga kaasa toob, vt nt: „Armastusest tohib rääkida vaid siis, kui kahe inimese vahel tekib näiliselt täiesti irreaalne ja võimatu maailm (ühtaegu olev ja olematu), milles kumbki end tunneb Inimesena. Analoogselt on Jumalaga. Ja siin kätkeb ainus põhjus Jumalat kujutella mingi isikuna. Inimese ja Jumala vahel samuti vastastikusel armastuses, sest Jumal on armastus (1Jh 4,16), sugeneb uus maailm, irreaalne ja võimatu

on lootja<sup>442</sup>, sõna tõsises mõttes loodab Jeesuse peale.<sup>443</sup> Ta on loov ja looja.<sup>444</sup> Ta on Jumala prohvet<sup>445</sup>, kelle usundi sisuks on Jumala Vaim<sup>446</sup>. Teda iseloomustab püha ükskõiksus<sup>447</sup>. Ta on inimene, kes tunnistab ainult Jumalat, sest on ainult Jumal<sup>448</sup> igal (uuel) hetkel uuesti, ja seetõttu on ta tuleviku inimene<sup>449</sup> või inimene tulevikust<sup>450</sup>. Ta tõesti, sõna tõsises mõttes elab Jumala valitsuse all. Tal pole mitte ühtegi muud autoriteeti peale Jumala<sup>451</sup>, ei tema ise ega keegi muu loodutest. Ja Jumalgi pole seda, sest ta on Jumalaga üks<sup>452</sup>, ja seetõttu on ta inimene, keda

---

samuti. Selles maailmas inimene tunneb end rohkemana kui Inimene. Ta taipab midagi Jumalast, mingis mõttes on jumalik.” (Paul, *Uku Masingu usust*, 1410-1411.) Selline inimene ütleb enese kohta *amo ergo sum*.

442 Vt nt Masing, *Usalda ennast*, 52.

443 Ja niimoodi on ta lunastunud, vaba kõigist enese ja teiste tehtud seadusist (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 80.), religioosest-kiriklikust, ühiskondlikust, teaduslikust (pole näiteks enam selliseid asju nagu loodusseadusi, neid iidoleid, millest pannakse sõltuma Jumal). Ta on vaba paratamatusest olla parimal juhul ainult inimene, ja võib seetõttu olla enam kui inimene (Masing, *Lunastusest*, 184.).

444 Sest Jumala sõna on Loov Sõna (Masing, *Anatoti prohvet*, 65.).

445 „Tead, mul on vahel selline tunne, et nagu must saaks mingi prohvetitaoline olend, eriti siis kui ekstaas tuleb ja ma teeksin pilvedele pai ja armastan omi silmi ja kõrvu ja olen õnnelik, et nad on olemas.” (Masing, *Uskuda, elada*, 156)

446 Vt nt Masing, *Vana Testamendi evangeelium*, 228. Kui nüüd arvestada sellega, et eesti keeles on 'vaim' ja 'võim' üks ja seesama sõna, siis seda usundit iseloomustab Jumala võim. Usund aga tähendab inimese igapäevast elu – inimese igapäevast elu Jumala võimu ehk valitsuse all ja sees. Siinses viites Masing osutab kreeka küünikutele kui VT prohvetite järeltulijatele. Väga huvitav ja mu arust ka oluline on siis seos, mida väljendab näiteks Kristian Jaak Peterson, kui ta vastas küsimusele, et miks ta kristlasena peab endale oluliseks ka paganast küünikut Diogenest Sinopest (u 413-323 eKr): „Sellepärast,” ütlesin, „et ma ei või saada nii heaks, kui Kristus oli, aga küll ikka nõnda kui Diogenes. Kristust eeskujuks võttes tahan selle küüniku kommete järgi elada.” (Kristian Jaak **Peterson**, *Laulud. Päävaraamat* (Tallinn: Eesti Raamat, 1976), 101.) See on seesama Diogenes, kes maailmavalitsejale Aleksander Suurele olevat öelnud: „Ära varja mu eest päikest!” Samasuguse lause ütles, juba eespool mainitud, Antonius Suur teisele maailmavalitsejale, Konstantin Suurele: „Kuid peate teadma, et üksnes Kristus on tõeline ja igavene Imperaator.” (Võõbus, *Kristlik teadvus ja eetos vanas kirikus enne Constantinust*, 72.) Teada ju on, et Konstantin Suur kandis tiitlit *Sol Invictus*, „Alistamatu Päike” (vt nt Davies, *Euroopa ajalugu*, 211.). Kristust kutsutakse näiteks õigeusu kirikus nimetusega 'Õiguse Päike'. Selles seoses Antonius Suur ütles seda sama, mida Diogenes. Nii võiks siin teha järjekordse rea: VT prohvetid-kreeka küünikud-Antonius Suur (kõrbeisad, eremiidid)-Kristian Jaak Peterson-Masing.

447 Tal on ükskõik, kas ta saab *kristliku* kiriku pakutud taevasse või satub *kristliku* kiriku pakutud põrgusse.

448 Vrd: „Müstiku tegevust määrab üksainus eesmärk – Jumal[.]” (Kasemaa, *Saateks*, 185.) „[M]a ei usu kurja printsipi. Uskuda seda on Jumala teotamine sest ei või olla midagi ta kõrval.” (Masing, *Uskuda, elada*, 251.)

449 Sest „on olemas üks tulevikuplaan ja see on Jumal.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 88.)

450 „Teised meist, aastast 2963”, „käib üle minu mõistuse aastal 2963” (Masing, *Budismist*, 225, 239). Seda ütles Masing 1963. aastal. Täna aastal ta küllap ütleks, et on pärit aastast 3017.

451 Vrd: „Jumal on ainus autoritatiivne olend[.]” (Masing, *Eestlase usulisi eeldusi*, 110.)

452 „Ja ta teab, et Linnutee võib hävineda, Jahipenide spiraaludud võivad kustuda ja kosmos võib hukkuda, üks on ikka igavene: tema sümbioos Jumalaga.” (Masing, *Mõtlemisest ja tuleviku*

Masing nimetab ruumiliseks, kellel ei ole piiratud „mina”, nagu Jeesuselgi polnud. – [T]a teab, et kõik on Jumala tahtmine /.../ [t]a on lunastatud, ta ei tunne enam pattu<sup>453</sup> /.../„[T]a tunneb end kõigile inimestele ligi<sup>454</sup>, ei tunne vahet enda ja kellegi muu, oma või võõra rassi inimese vahel; ta saab neist kõigist aru ja mõistab neid kõiki, teades, et ka nemad on samal ülesandel ilmas: saada täielikuks, nagu nende Isa taevas täielik on.”<sup>455</sup> Mitte ainult kõigile inimestele ei tunne ta ennast lähedaseks, vaid kogu Jumala loodule.<sup>456</sup> Püha Vaimu inimene ei loo oma kirikut, ega kuuluta uut religiooni nii, nagu Kristuski ei ole uue religiooni looja<sup>457</sup>. Jeesus on lunastaja ning Jeesuse Vaimu inimene on koos Jeesusega lunastaja. Ta ei ole autoriteet, ta ei pea ennast autoriteediks.<sup>458</sup> Ta on Jumala hingamine<sup>459</sup> ja nool valgusest<sup>460</sup> – „ta on küll inimesile arusaamatu<sup>461</sup> /.../ [a]ga kuhu ta tuleb, toob ta endaga kaasa midagi võõrast ja muinasjutuliselt kaunist [Jumala – O.K.] /.../ seda, mille järele vaatavad väsinud ja haigete inimeste

*inimesest*, 390.)

453 „Teise Maailma inimesed ei tee pattu[.]” (Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 352.) Ehk *non posse peccare* ehk inimene maailmas, aga mitte maailmast.

454 „[K]una oleme lunastatud, siis ei tarvitse me enam kahelda ürgkogemuses, et inimesed on vennad.” (Masing, *Confessio amantis*, 83.) Masing lausus Usuteaduse Instituudi üliõpilastele: „Nagu ma võin elada igäühes teist, nõnda ma võin elada iga kategooriakimbuga.” (Masing, *Lunastusest*, 178.) Piirideta minaga inimene saab olla teise, mitte-mina, sees. Ta teab ja tunneb, mida teine inimene teab ja tunneb. Teine inimene on talle justkui avatud raamat. Ja Masing luges 1000 lehekülge päevas. Ta armastab inimest – Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 33. Inimest, kes ei tea, mida ta teeb, vrd Lk 23,34.

455 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 44.

456 Masing, *Jutlus tekstile Jh. 17,11-17*, 33, 44. – „Sest inimene elas alles siis, kui ta oli saanud Jumala vaimu. Ta ei erinenud milleski enam kõigist loodud asjust ja sellepärast ta oli kõik, mis Jumal teinud. Ta oli puu ja kivi, oli vesi ja pilved.” (Masing, *Palverännakule Vaimu maale*, 244.)

457 Vt nt Masing, *Religioon kultuuriloos*, 248; *Usundiloo mõttest*, 306, 308; *Prof. Ed. Tennmanni „Maailma usundid”*, 199.

458 Vrd Masingu lausega Toomas Paulile: „Aga seda pole mul võimalik anda Teile, ehitada ega pärandata. Teie ja taoliste ülesandeks jääb temas Elada.” (Masing, *Usalda ennast*, 19.) Jumalariiki ei saa anda, ehitada ega pärandada. See tähendab, et ei saa õpetada inimest Jumalariiki. See tähendab, et ei saa olla inimlikku autoriteeti, mis saaks juhata inimese Jumalariiki. Sellega seoses peab ütlema, et peab ümber mõtlema Jeesuse käsitluse, sest Jeesus eitas enda olemist autoriteediks, näiteks lausega, kui Ta ütles Jumala heaks, mitte iseeenda (Lk 18,18-19). Vt ka nt Masing, *Elpida echomen*, 167: „[S]ama rumal, kui sellest kõnelda, oleks ka iga katse inimestele seda teed õpetada, s.t. ümbritseda end uudishimulike õpilastega[.]” Või: „Ja ka mina ei ole teile pakkunud uut mütooloogiat ega pakugi.” (Masing, *Budismist*, 50.)

459 „Mina pole orjade peremees, / olen ikkagi tuul ei kuskilt ja vaba!” (Masing, *Saadik Magellani pilvest*, 101.)

460 Masing, *Sri Aurobindo*, 102.

461 Tervemõistusliku jaoks on ta muidugi arusaadav, ta kuulub kas ingli, messia või filosoofi lahtrisse – vt *Tooma evangeelium*, 13. Või luuletaja, religiooniteadlase, müstiku, kristlase, vanatestamentlase, teoloogi, autisti või nende segude lahtrisse.

valutavad silmad /.../ [a]ga ometi ei tee ta midagi, see kõik hõõgub ja särab tast välja, nii et ta isegi seda ei tea ja ei aima, ja inimesed tunnevad, et Jumala vaim nende ligi on tulnud, ja neil on määratu palju kergem, neile on taevas<sup>462</sup> jälle selge ja päike on ka nende jaoks, midagi langeb<sup>463</sup> neilt ära ja kaob.”<sup>464</sup> Temas on rahu<sup>465</sup>, mis on üle mõistuse. Ta on alati rõõmus<sup>466</sup>, nagu on kirjutatud: „Rõõm on pühade oma, ja kes paneb selle ülle kui ainult nemad? Õndsatele rõõm on nende südamest” (Saalomoni oodid 23,1; 32,1), kandes Jeesuse rõõmu<sup>467</sup>. Temas on rahulik naeratus<sup>468</sup> „kõigi nende lapsemängude ja mängukannide, mis maailmas on, ja kõige enam selle üle, et nad nõuavad täielikku andumust”<sup>469</sup>. Ta teab, et „Jumal ikka on ja jääb meiega”<sup>470</sup>. Ta on roheline udu vang.<sup>471</sup> Jumala Vaimu vang ja ori<sup>472</sup>. Ta on vaba.

„See on raske<sup>473</sup> tee ja seda võib ennem aimata kui täita.”<sup>474</sup> Aga selline on Püha Vaimu inimese, kristlase, elamine, ja ei kuidagi teistmoodi. See on haardekas

---

462 Taevas ja päike on Jumal. Kui inimene vabaneb oma (patu)koormast Jumala suhtes, siis tunneb ta soojust, helgust ja avarust; tunneb, et Jumal pole ta jaoks keeruline; tunneb, et Jumal ei ole enam varjatud ta eest ja tema Jumala eest, ta on otsekui päikesepaistelisel päeval päikese käes. Ja taevas on tõesti põhjatult sinine.

463 Neile on nende patud andeks antud. (Masing, *Budismist*, 153.) Jumalaga kohtudes inimene vabaneb, lunastub ehk saab andeks oma patud. Seetõttu on see tõeline piht, mil inimene ei räägi oma patutegusid vaimulikule, vaid kohtudes vaimulikuga ja vaimuliku rääkides inimene tunneb, kuidas ta vabaneb.

464 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 45.

465 Masing, *Usalda ennast*, 31.

466 Vt nt: „[I]nimene, kes võib öelda, et temale „on maailm äravõidetud” /.../ ei saa kuidagi olla enam norutavalt kurb, tunnetades kõige vigasust.” (Masing, *Budismist*, 191.) Seda võib nimetada ka „nägija” mõistmise rõõmuks, kes on jõudnud piirile (Masing, *Elpida echomen*, 158, 159, 166.). Et Masingu „nägijat” iseloomustab passiviteet, siis saab seda mõtet võrrelda järgnevaga: „Selles ärksas, ehkki passiivses meeelseisundis on mõistmine.” (Krishnamurti, *Üks ja ainus vabadus*, 156.)

467 „Oma suu ta avas ja kõneles heldust ja rõõmu[.]” (*Saalomoni oodid*, 31:3.)

468 Inimene vaatab Jumala naervatesse silmadesse ja sulades inimene naeratab Jumalale, ja kõik siiani on olematu. „Ent uues elus, oh, kui Sinu naermas leian, / ei hääst ei halvast enam mõeldagi siis taha.” (Masing, „Tarbetud õpetussalmid” – *Luule V. Koost Eha Masing ja Hando Runnel* (Tartu: Ilmamaa, 2004), 34.)

469 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 33.

470 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 33. Ta mitte nõ ei usu, vaid tõesti teab – „Jumalinimene ei „usu”, ta mõistab, taipab, saab aru.” (Masing, *Usalda ennast*, 163.)

471 65 Vaimu aastat.

472 „Ta on Iisraeli Jumala ori ja Jahve ohver, ning ainult sellepärast ta on suur.” (Masing, *Anatoti prohvet*, 98.)

473 Mitte vaeva tõttu, vaid kaalukuse, olulisuse, ainuvõimalikkuse. Ja seetõttu Masing ütleb sellise olemise, elamise, tee kohta, et „ei ole teist teed olla kristlane” (Masing, *Jutus tekstidel Jh. 17,11-17*, 32.).

474 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 32.

elus, „suur seiklus”, mille otsa keegi ei oska aimata, aktiivsus<sup>475</sup>, mis kuskil enam ei tunne end jäävat ummikusse<sup>476</sup>. Masing lohutab-kinnitab-ärgitab inimesi kõndima-jooksma<sup>477</sup> sellel ainumõeldaval ja ainuvõimalikul inimese<sup>478</sup> teel, kui ta lausub: „Olge võõrad siin ja majalised. Mõelge, et teie pole päris ükski, ja pidage meeles, et Teine Maailm on olemas. O n vaid Teine Maailm!<sup>479</sup> /.../ Pidage seda meeles ja olge rõõmsad, sest aega on vähe.”<sup>480</sup> Aega on vähe, sest „aeg on täis saanud ja Jumalariik on lähedal. Muutke meelt ja uskuge rõõmusõnumisse” (Mk 1:15). See on Masingu jutluse sõnum.

---

475 Vrd: „Inimesel on ainult lylitatud välja kõik muud tegurid ja seetõttu on ta yhtaeu passiivne ja aktiivne. See ei ole mitte see „vaim”, mis inimese ajab tegutsema, vaid mis inimest „kinnitab” tegutsemises.” (Masing, *Vana Testamendi prohvetlusest*, 119.) Seda võib nimetada mõnuks, elamis- ja tegutsemismõnuks.

476 Masing, *Kristlus*, 372.

477 Masing, *Sri Aurobindo*, 99, 100. Inimene on ärkvel, ta ei maga ega ole surnud.

478 „On vaja olla INIMENE ning see tähendab mulle olla KRISTLANE.” (Masing, *Uskuda, elada*, 304.)

479 Vrd: „[Ä]rge uskuge selle maailma sisse, teda ei ole olemas. Ta on ainult niipalju olemas, kui te ise talle väge annate, rohkem teda pole.” (Masing, *Budismist*, 92.) Ehk ärge armastage seda maailma.

480 Masing, *Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus*, 355.

## KOKKUVÕTE

Uurimuse saaks kokku võtta näiteks ühe lausega: Uku Masingu Püha Vaim on opositsioonis eilse ja tänase kristliku kiriku kuulutatud Püha Vaimuga. Või teisti öelduna: eilse ja tänase kristliku kiriku aluseks olev ja kuulutatud Püha Vaim on opositsioonis Masingu Jumala Vaimuga. Või veelgi täpsemalt, lähtuvalt töös teostatud analüüsist: tänase kristliku kiriku Püha Vaim vastandab ennast Masingu õpetatud-kuulutatud Pühale Vaimule. Masingu Püha Vaim ei vastandu kellelegi, sest Ta on omaette suurus, kellele ei ole vastandit. Selle vastandiks ei ole kristlikule kirikule omased nähtused nagu patt, see maailm ega kurat.

Vastandus on tekkinud Masingu väitest, et ristiusk ja seda kandev kristlik kirik on saanud maailmaks ehk on surnud. Püha Vaim aga ei ole surnud ja tegutseb edasi. Kristlik kirik kui maailm aga peab enda aluseks Püha Vaimu. Masingu järgi ütleb sellega see maailm, millest Jeesus inimese lunastas, enda aluseks olevat Püha Vaimu. Selle loogika kohaselt Jeesus ei lunastanud inimest sellest maailmast, vaid Jeesusest. Selline kristliku kiriku ehk selle maailma enesekohane täävituse, et Püha Vaim on tema aluseks, on Masingu jaoks patustamine Püha Vaimu vastu.

Masingu Püha Vaim on seostatav VT prohvetite Jumala Vaimuga, kes Masingu käsitluses astub üles olemasoleva kiriku ja ühiskonna vastu. Õigemini, ei astu vastu, vaid ilmutab ennast. Ja olemasolev/teadaolev on sellest ilmutusest niivõrd erinev, et võib rääkida vastandumisest: nii nagu VT aegne kirik vastandus Jumala Vaimule, mille kulminatsiooniks oli Jeesuse mõrvamine, nii astub tänane kristlik kirik vastu Pühale Vaimule, mida kuulutas Masing.

Masing toob oma jutluses näiteid ajaloost. Ta alustab kristliku kiriku suremise kulminatsiooniga, ristiusu tunnustamisega selle maailma poolt. Kristluse sisu arvestades ei saaks Masingu järgi sellist asja mitte kunagi sündida. Järelikult pidi ristiusu kirik ise olema langenud lunastatusest. Masing viitab selle alguseks juba Jeesuse apostlite aega, st apostleid ennast, välja arvatud mõne erandiga. Selle maailma kandjad ehk see maailm on õigeusu ja katoliku kirik, isegi Martin Luther,

rääkimata Johann Calvinist ja Charles Darwinist kui siinpoolse ehk maailma-kristluse teaduseks tegija. Masingu käsitluses on maailma-kristluse ideoloogia sarnane kunagise Jeruusalemma ülempreestri Joohanani kuulutatud religiooniga, mida Masing nimetab aseusundiks.

Et kristlik kirik on see maailm, siis iga kristlik võitlus selle maailmaga on selle maailma sisene ehk iseendaga võitlemine, iseendaga vastuolus olemine. Kõik kristlikuks peetavad nähtused on tegelikult selle maailma nähtused. Kristlus, mis oma olemuselt ei ole sellest maailmast, on saanud selleks maailmaks – seetõttu üldse eksisteerib selline nähtus nagu kristlik kirik. See maailm sallib ainult omast. Et maailm ei ole muutunud kristlikuks, näitavad kõige lihtsamalt ja ilmekamalt lõputud sõjad kristlaste algatusel või kaasabil. End kristlikuks pidav ei ole maailma muutnud, vaid jätkab kõike seda, mis oli kehtiv enne Jeesust. Sellega ei ole Jeesus vastavalt Masingule lunastaja, vaid üks religiooni looja teiste seas. Jeesus on aga Masingu jaoks lihastunud Jumala Vaim, kes kõnnib tänaseni maailmas kutsudes inimesi end andma Talle pääsemaks sellest maailmast. Ja seda Jumala Vaimu kuulutab enda arust Uku Masing.

Lunastunud ehk Püha Vaimu inimene seisab sellest maailmast üle nii, nagu Püha Vaimgi seda on. Et tal pole pattu, siis ei saa ta patu vastu võidelda. Et ta on lunastunud sellest maailmast, siis ei eksisteeri tema jaoks selle maailma (eilse ja tänase ühiskonna) põhimõtted-arusaamad, kaasa arvatud riigid. Ta elab siinses ehk teadaolevas/olemasolevas, olles samas Teises Maailmas ehk on õnnis. Seetõttu ta ei võitle selle maailma vastu – ta on maailmas, aga mitte maailmast. Püha Vaimu inimene ei võitle kuradi-saatanaga, sest tema jaoks on olemas ainult Jumal. Selline olemine ei ole silma kinnipigistamine selle maailma probleemide eest, vaid elamine, mida eilne ja tänane dualistlik mõtlemisviis ei suuda haarata, käsitleda, kirjeldada. Masingu kujundeid kasutades, jooneline ja pinnaline inimene ei ole suuteline mõistma ruumilist inimest. Või: kahedimensiooniline ei taipa midagi kolme või nelja või dimensioonitu inimese elust, tema rõõmudest, kurbusest, probleemide asetusest. Selliseid ruumilisi, dimensioonituid inimesi on niivõrd vähe, et oma elu jooksul nad omavahel vaevalt et kohtuvad. Ometi pole nad võimatused Masingu jaoks.

Masing leiab, et enamus inimesi, sealhulgas end kristlaseks pidavad, peavad lunastumist praegusest ja seega ka eilsest võimatuseks ehk eitavad lunastust ehk Püha Vaimu. Tänapäevaste kristlaste jaoks on lunastus juba toimunud – ja see on tõsi – vaja on ainult korrastada veel pisut iseennast ja ühiskonda ehk piltlikult öeldes tõsta ümber mööblit toas. Kuigi enamuse jaoks ei eksisteeri lunastust – seda õpetavad vanemad lastele, õpetajad õpilastele, rahvajuhid rahvale –, on siiski olemas mõned üksikud, kes peavad lunastust võimalikuks, usuvad võimatuse võimalikkust, ja on sellise usu kaudu lunastunud. Nad on otsekui täiskavanud laste maailmas. Ja nii nagu täiskasvanud vaatavad laste probleemidele, suhtuvad ka nemad selle maailma tänapäevastele ja eilsetele probleemidele. Nad rahulikud – rahu, mis on üle diskursiivsest mõtlemisest. Nad on rõõmsad ja teadlikud Pühas Vaimus, kes kõikjal on ja kõike täidab. Nad usaldavad ennast, sest nad usaldavad Jumalat. Nad on niivõrd Jumalaga lähedased, et võimatu on teha vahet nende ja Jumala tahte vahel. Nende elamist võiks nimetada armastamiseks nii, nagu Jumalatki nimetatakse. Aga kõigi nende mõistete, mis neid iseloomustab, sisud on täiesti erinevad sellest, mida eilne ja praegune ühiskond ja kristlik kirik neile annab. Mitte ükski selle maailma sünitist või nähe ei ole nende elu sisuks ega sihiks.

Masingu lunastunud inimene kannab endas Püha Vaimu ja Püha Vaim kannab teda. Ta on mõistmatu, saladuslik nagu Püha Vaimgi, kelle kohta ei kehti miski, mis öeldi eile ja öeldakse täna. Tulevik ei ole lunastunud inimese jaoks eilse jätk, vaid midagi sellest niivõrd erinevat, et see on sõnastamatu, sest tema ainuke tulevik on sõnastamatu Püha Vaim. Muud tulevikku inimese jaoks ei ole olemas. Praegune on ainult eilse jätkamine, vaatamata sellele, et pidevalt ja üha uuesti nimetatakse oma elamist terminiga *post*.

Uurimuse eesmärkidest ja jutluse kui žanri iseloomust lähtuvalt kerkivad esile küsimused: kas Masingul on midagi öelda tänasele kristlikule kirikule? Kas Masingu jutluse, mida uurija väidab olevat Masingu teoloogia ehk kuulutuse kokkuvõtlikuks ehk baastekstiks, sisu kehtib ka tänapäeval? Nendele küsimustele saavad vastata kristlastest lugejad ise. Sest kui räägitakse Pühast Vaimust, räägitakse alati ka kristlikust kirikust kui Püha Vaimu sünnitatu.



Nende küsimustega on seotud järgmine: kas Masingu kaudu kõnele-  
tegutses Püha Vaim? Kui sellele vastata jaatavalt, siis kerkib kristlasele kohe  
järgmine küsimus: miks teda siis ei kuulata? Kui vastata eitavalt, siis ei peagi  
kuulama. Ja samas on küsimus Masingu seotusest (tänapäevase kristliku kiriku  
kuulutatud) Püha Vaimuga vastamatu, sest see on tõestamatu – leiab nii vastu- kui  
pooltargumente. Niimoodi jääb sellele küsimusele vastamine iga inimese  
personaalseks vastuseks.

## ALLIKAD JA KIRJANDUS

### 1. Allikad

**Masing, Uku.** *Vana Testamendi prohvetlusest*. Tallinn: käsikirjaline väljaanne Usuteaduse Instituudi raamatukogus, 1989.

**Masing, Uku.** „Yheksale pyhale mõeldes” – *Akadeemia*, nr. 10, 1992, lk 2213-2238; nr. 11, 1992, lk 2431-2462.

**Masing, Uku.** *Budismist*. Tartu: Ilmamaa, 1995.

**Masing, Uku.** „Deemonlik Jumal” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1995, lk 9-29.

**Masing, Uku.** „Armastusest” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1995, lk 97-118.

**Masing, Uku.** „Normaalse mõtlemise armetusest ja uue saamise lootusest” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1995, 157-175.

**Masing, Uku.** „Uskumisest” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1995, lk 201-226.

**Masing, Uku.** „Eetikast” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1995, lk 229-255.

**Masing, Uku.** „Kaks lugu usust” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1995, lk 281-297.

**Masing, Uku.** „Agnostitsisti leiba” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1995, lk 298-317.

**Masing, Uku.** „Kosmosest ja ktisisest” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1995, lk 318-341.

**Masing, Uku.** „Peccavi et passus sum, plura adhuc passurus” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1995, lk 342-355.

**Masing**, Uku. „Kompromissidest” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1995, lk 356-360.

**Masing**, Uku. „Kõikide eksijate hingede pühaks” – *Pessimismi põhjendus*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 1995, lk 361-365.

**Masing**, Uku. „Taevapõdra rahvaste meelest ehk juttu boreaalsest hoiakust” – *Keelest ja meelest. Tavepõdra rahvaste meelest ehk juttu boreaalsest hoiakust*. Toim Urmas Sutrop. Tartu: Ilmamaa, 2004, lk 239-360.

**Masing**, Uku. „Tarbetud õpetussõnad” – *Luule V*. Koost Eha Masing ja Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2004, lk 37-66.

**Masing**, Uku. „Gudea ja Hoosea” – *Luule V*. Koost Eha Masing ja Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2004, lk 67-106.

**Masing**, Uku. „Saadik Magellani pilvest” – *Luule VI*. Koost Eha Masing ja Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2005, lk 5-279.

**Masing**, Uku. „Jutlus tekstile Jh. 17,11-17 ja mõtteid selle teksti üle” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa. Tartu: Ilmamaa, 2005, lk 29-46.

**Masing**, Uku. „Jahve sõna” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa. Tartu: Ilmamaa, 2005, lk 134-205.

**Masing**, Uku. „Prohvetluse saatus V sajandil” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa. Tartu: Ilmamaa, 2005, lk 256-336.

**Masing**, Uku. „Qumrāni inimesed ja Vana Testament” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa. Tartu: Ilmamaa, 2005, lk 385-392.

**Masing**, Uku. „Usupuhastuspühaks” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa. Tartu: Ilmamaa, 2005, lk 438-442.

**Masing**, Uku. „Rm. 7,14-8,2 seletus” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa. Tartu: Ilmamaa, 2005, lk 443-453.

**Masing**, Uku. *Uskuda, elada*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2006.

**Masing**, Uku. „Kristlus” – *Uskuda, elada*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2006, lk 365-372.

- Masing**, Uku. „Hüpoteetilist eesti keele psühholoogiast” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 55-59.
- Masing**, Uku. „Anatoti prohvet” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel Tartu: Ilmamaa, 2008, lk, 63-98.
- Masing**, Uku. „Eestlase usulisi eeldusi ja nende tähendus teoloogiale” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 99-119.
- Masing**, Uku. „Prohvet Maltsvet” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 120-171.
- Masing**, Uku. „Prof. Ed. Tennmanni „Maailma usundid” ja raasuke eestluse ideoloogiat” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 199-203.
- Masing**, Uku. „See, kes tuulde ehitab oma toa” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 229-230.
- Masing**, Uku. „/Sedaviisi Jumal rääkis.../” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 233-234.
- Masing**, Uku. „/Kui vanasti räägiti tuulest.../” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 239-240.
- Masing**, Uku. „Palverännakule Vaimu maale” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 242-245.
- Masing**, Uku. „Eestipärasest ristiusust” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 249-260.
- Masing**, Uku. „Uue teoloogia võimalusi” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, 261-269.
- Masing**, Uku. „Usundiloo mõttest” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 270-311.
- Masing**, Uku. „Kristluse ülesandeid” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 344-356.
- Masing**, Uku. „Kiriku ülesanne kultuurimandumisel” – *Vaatlusi maailmale teoloogia seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 361-366.

**Masing, Uku.** „Mõtlemisest ja tuleviku inimesest” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 367-390.

**Masing, Uku.** „‘Umar-i-Khajjām” – *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Koost Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2008, lk 501-532.

**Masing, Uku.** „William Blake” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, lk 17-63.

**Masing, Uku.** „Confessio amantis” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, lk 64-94.

**Masing, Uku.** „Sri Aurobindo” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, lk 95-103.

**Masing, Uku.** „Panta dynata” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, lk 104-133.

**Masing, Uku.** „Eesmärk: elusamus” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, lk 134-137.

**Masing, Uku.** „Elpida echomen” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, lk 138-172.

**Masing, Uku.** „Lunastusest” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, lk 177-186.

**Masing, Uku.** „Eksiilijärgse Juuda ajaloost” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, lk 187-216.

**Masing, Uku.** „Vana Testamendi evangeelium” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, lk 217-230.

**Masing, Uku.** „Usklik Toomas” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, 231-242.

**Masing, Uku.** „Religioon kultuuriloos” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, 243-257.

**Masing, Uku.** „Usundiloo kasutamisest” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, 258-274.

**Masing, Uku.** „Kuidas ma luuletan” – *Meil on lootust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2009, lk 371-386.

**Masing Uku, Paul Toomas.** *Usalda ennast.* Koost Mari-Liis Tammiste. Tartu: Ilmamaa, 2015.

## 2. Kirjandus

**Annus, Amar.** „Autistliku narratiivi iseärasusi” – *Akadeemia*, nr. 4, 2017.

**Annus, Amar.** „Diagnoosita savant: Uurimus autismispektrist ja Uku Masingust” – *Akadeemia*, nr. 1-2, 2015.

**Davies, Norman.** *Euroopa ajalugu.* Tõlk Rein Turu. Tallinn: Varrak, 2014.

**Dodds, Eric Robertson.** *Paganad ja kristlased ängistuse ajastul.* Tõlk Marju Lepajõe. Tartu: Varrak, 2003.

**Emre, Yunus.** *Olen algus ja lõpp.* Tõlk Ly Seppel ja Andres Ehin. Tallinn: Eesti Raamat, 1986.

**Erikson, Toomas.** „Papp on kodumasin, kes oskab rituaali” – *Tartu Postimees*, nr. 38 (4442), 26. veebruar 2016, lk 4-5.

**Falkenhausen, Vera von.** „Piiskop” – *Bütsantsi inimene.* Koost Guglielmo Cavallo. Tõlk Margus Ott. Tallinn: Avita, 2002.

**Hiob, Arne.** *Uku Masingu religioonifilosoofia põhijooned.* Tartu: käsikirjaline doktoritöö Siluani raamatukogus, 2000.

**Jaanson, Mart.** *Võitlus armastades. Usupuhastuspühajutus (1Tm 6:10-16).* <http://kjt.ee/2014/10/voitlus-armastades-usupuhastuspühajutus-1tm-610-16/>, 07.05.2017.

**Kabir.** *99 luuletust.* Valinud ja vahendanud Doris Kareva. Tallinn: Huma, 2003.

**Kasemaa, Kalle.** „Saateks” – *Rumi. Päikesesõnad.* Valinud ja vahendanud Doris Kareva. Tallinn: Verb, 2013.

**Krishnamurti, Jiddu.** *Silmitsi maailma kriisiga. Mida elu meile keerulisel ajal õpetab.* Tõlk Oleg Kangur, Lauri Liiders ja Aune Suitsmart. Tallinn: Pilgrim, 2009.

**Krishnamurti, Jiddu.** *Vabanemine teadaolevast.* Tõlk Jaanus Sarapuu. Tallinn: Pilgrim, 2008.

- Krishnamurti**, Jiddu. *Üks ja ainus vabadus*. Tõlk Pille Runtal. Tallinn: Pilgrim, 2009.
- Lahe**, Jaan. *Usuvõitlus*. <http://www.eestikirik.ee/usuvoitlus-1/>, 07.05.2017.
- Mägi**, Janek. *Kas Jahve on käsuaandja Jumal? Uku Masingu tekstide põhjal*. Tartu: käsikirjaline bakalaureusetöö TÜ Usuteaduskonna raamatukogus, 2010.
- Nagel**, Urmas. „Jumalas olemine (Mt 5:1-10)” – *Kirik ja Teoloogia*, 23. jaanuar, 2015. <http://kjt.ee/2015/01/jumalas-olemine-mt-51-10/>, 07.05.2017.
- Nõmmik**, Urmas. „Eessõna” – *Uku Masing ja piibel*. Koost Kalle Kasemaa. Tartu: Ilmamaa, 2005.
- Nõmmik**, Urmas. „Uku Masing ja Vana Testamendi inimesed” – *Põlvest põlve. Pühendusteos Uku Masingu 100. sünniaastapäeva puhul*. Koost Hando Runnel ja Urmas Nõmmik. Tartu: Ilmamaa, 2010.
- Nõmmik**, Urmas. „Uku Masingust vanatestamentlasena” – *Eesti teoloogilise mõtlemise ajaloost. Sissejuhatavaid märkusi ja apokrüüfe*. Koost Riho Altnurme. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006.
- Paul**, Toomas. „Juhatus Uku Masingu juurde” – *Akadeemia*, nr. 5, 1989.
- Paul**, Toomas. „Leinakõne” – *Usalda ennast*. Koost ja toim Mari-Liis Tammiste. Tartu: Ilmamaa, 2015, lk 463-467.
- Paul**, Toomas. „Uku Masingu usust” – *Akadeemia*, nr. 7, 1992.
- Peterson**, Kristian Jaak. *Laulud. Päevaraamat*. Redigeerinud, eessõna ja kommentaaridega varustanud Karl Taev. Tallinn: Eesti Raamat, 1976.
- Pöder**, Thomas-Andreas. „Uku Masing, religioonid ja kristlik teoloogia” – *Usuteaduslik ajakiri*. Akadeemilise Teoloogia Seltsi väljaanne, nr. 1, 2010 (60).
- Pöld**, Harald; **Hiob**, Arne. *Luterlusest*. Teoloogia & praktika nr 10. Tallinn: Logos, 2015.
- Rätsep**, Kaide. „Ainult üks tõeline müstitsium” – *Eesti Evangeelne Luterlik Kirik*. Tallinn: EELK Konsistoorium, 1987.
- Saag**, Evald. „Intervjuu Eino talu õuel 2.05.1999” – *Uku Masingu maastikud 4. Isikulooline filmitriloogia. Tõuseb tume puu täis kollaseid tiibu. Valik filmitriloogia lähtematerjale. Tekstipuu*. 2008.
- Saag**, Evald. „Jutlus” – *Eesti Evangeelne Luterlik Kirik*. Tallinn: EELK

- Konsistooriumi väljaanne, 1989.
- Saag**, Evald. „Kiri Uku Masingule” – *Põlvest põlve. Raamat Uku Masingust*. Koost Hando Runnel ja Urmas Nõmmik. Tartu: Ilmamaa, 2010.
- Saard**, Riho. *Kristluse ajalugu selle algusest tänapäevani*. Tallinn: Argo, 2013.
- Sakharov**, Sophrony. *St Silouan the Athonite*. Trans by Rosemary Edmonds. New York: St Vladimir's Seminary Press, 1999.
- Sakharov**, Sophrony. *Words of Life*. Trans by Sister Magdalen. Essex: Stavropegic Monastery of St. John the Baptist, 1998.
- Sommer**, Lauri. *Uku Masingu käsikirja „Saadik Magellani pilvest” (1959-1963) vaimne, ajalis-ruumiline ja elulooline taust*. Tartu: käsikirjaline magistratöö Siluani raamatukogus, 2003.
- Soom**, Kaido. *Ususvõitlus*. <http://www.eestikirik.ee/usuvoitlus-6/>, 07.05.2017.
- Stefanus**, Tallinna ja kogu Eesti metropoliit. „Eessõna” – *Pühad inimesed – meie eestpalujad*. Koost Jüri Ilves. Tartu: Eesti Õigeusu Noorte Liit, 2007.
- Stefanus**, Tallinna ja kogu Eesti metropoliit. „Ktisioloogia” – *Usk ja elu. Õigeusu vaimulik ajakiri*. Nr. 1, 2006, lk 4-42.
- Symeon** the New Theologian. *The Discourses*. Translated by C.J. deCatanaro. The Classics of Western Spirituality. Paulist Press, 1980.
- Tagore**, Rabindranath. *Laulupalvelus*. Tõlk Uku Masing. Toronto: Orto, 1953.
- Tillich**, Paul. *Religioossed kõned*. Tõlk Kalle Kasemaa, Vallo Ehasalu, Arne Hiob, Ursula Vent ja Jaan Lahe. Tartu: Johannes Esto Ühing, 2009.
- Tinn**, Eduard. *Lääne tsivilisatsioonist ja Euroopa tupikseisust*. Tallinn: Tammerraamat, 2013.
- Tooming**, Jaan. „Ühele geniaalsele hulkurile mõeldes” – *Kirik ja Teoloogia*, 13. november, 2015. <http://kjt.ee/2015/11/uhele-geniaalsele-hulkurile-moeldes/>, 07.05.2017.
- Vabar**, Sven. „Masingu kuristik. Subjektiivne sissejuhatus Masingusse, mis on ühtlasi objektiivne väljajuhatus” – *Inimesepoeg valgel laeval. Uku Masing 100*. Koost Arne Merilai. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikool, 2010.
- Vabar**, Sven. *Uurimus Uku Masingu tõest*. Tartu: käsikirjaline magistratöö Siluani raamatukogus, 2007.



**Viilma**, Urmas. *Jutlus Eesti Vabariigi 99. aastapäeva jumalateenistusel*. <http://www.eelk.ee/et/kirik/meie-vaimulikud/piiskopid/peapiiskop-urmas-viilma/jutlused-ja-koned/>, 06.05.2017.

**Viilma**, Urmas. *Karjasekiri palvepäevaks ja paastuaja alguseks tuhkapäeval, 18. veebruaril 2015*. [http://www.eelk.ee/inc.viilma\\_karjasekiri.php?id=296](http://www.eelk.ee/inc.viilma_karjasekiri.php?id=296), 10.05.2017.

**Võõbus**, Arthur. „Kristlik teadvus ja eetos vanas kirikus enne Constantinust” – *Kummargil käsikirjade kohal*. Koost Amar Annus. Tartu: Ilmamaa, 2009.

**Ware**, Kallistos. *Õigeusu tee*. Tõlk Mattias Palli. Tallinn: EAÕK kirjastustoimkond, 2001.

**Wells**, Herbert George. „Inimjumalad” – *Nähtamatu. Inimjumalad*. Tõlk Ülo Poots. Tallinn: Eesti Raamat, 1968.

*Akatist Pühale Vaimule*. Tartu: käsikirjaline väljaanne Siluani raamatukogus.

*Doktor Martin Luther. Võike katekismus ja usuõpetus*. Koost ja toim Markku Särelä. Tõlk Annus Raud. Tallinn: Suomen Tunnustuksellinen Luterilainene Kirkko, EELK Konsistooriumi kirjastuse ja informatsiooni osakond, 1992.

*Katoliku kiriku katekismuse kompendium*, 2008.

*Kiriku palwed Issandale Jumalale mitmesuguste koguduse, riigi ja iga inimese elu juhtumiste aial. Esimene jagu*. Riia: Aleksander Stahl, 1890.

*Pihiraamat. Abiks meeleparandajale*. Tallinn: Püha Issidori Õigeusu Kirjastusselts, 2003.

*Püha Porfiriose elu ja õpetused*. Tõlk Regina-Maria Blauhut. Tallinn, 2014.

*Saalomoni oodid*. Tõlk Amar Annus. Tallinn, 2006.

*Tartu Luterlik Peetri Kool. Põhiväärtused*. <http://www.luterlik.edu.ee/pohimotted/>, 07.05.2017.

*Teenistusraamat*. Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik, 2014.

*The Book of Saints. A Dictionary of Servants of God canonized by the Catholic Church*. Compiled by the Benedictine monks of St Augustine's Abbey, Ramsgate. London: Cassell, 1989.

*Tooma evangeelium*. Tõlk Uku Masing. Tartu: Johannes Esto Ühing, 2005.

*Õigeusu alused. Sissejuhatus õigeusu kiriku õpetusse.* Koost Püha Issidori  
Õigeusu Kirjastusselts. Tallinn: Püha Issidori Õigeusu Kirjastusselts, 2009.

*Õige-usu Palwe-raamat.* Riia: Müller, 1888.

**UKU MASING ON THE HOLY SPIRIT**

**based on  
„A sermon on John 17:11-17 and some thoughts on this text“**

**Summary**

The aim of this thesis is to explore Uku Masing's concept of the Holy Spirit, based on an analysis of one of Masing's texts. This particular text is one of his earliest sermons, written while he was still a young adult. One of the main reasons for analyzing this sermon is due to the fact that according to the opinion of the researcher, it can be regarded as one of Masing's basic texts, presenting a summary of his theology *resp.* soteriology. The rest of Masing's texts on soteriology seem to be explorations, clarifications, reformulations of this sermon. The second criterion for choosing this particular sermon, especially in connection with the Holy Spirit, is its criticism of Christianity and the Christian Church, presented in a form of a Christian sermon. Both the content of the sermon and the sermon as a genre define the framework for presenting Masing's teaching: it is the Christian Church and the Christian proclamation.

Given the prescribed format of a master's thesis, it is divided into chapters. The first chapter provides an overview of the context and the content of the sermon. The following chapters concentrate on the exegesis of Masing's text, following the content of the sermon almost sentence by sentence. Therefore it is not very helpful to describe the content of each single chapter but rather to provide a summary of the conclusions made.

Uku Masing's Holy Spirit is in opposition to the Holy Spirit whom the Christian Church proclaimed yesterday and proclaims today. To put it differently: the Holy Spirit whom the Christian Church of yesterday and today considers to be its basis and whom it proclaims, is in opposition to Masing's Spirit of God. Or to be even more precise: the Holy Spirit of yesterday's and today's Christian Church is in opposition to the Holy Spirit, taught and proclaimed by Masing. This is because Masing's Holy Spirit isn't in opposition to anybody – Holy Spirit is an entity of its own which doesn't have an opposite. For Masing, the Holy Spirit is God whose opposites aren't phenomena such as 'sin', 'this world' and 'evil', so characteristic to the Christian Church.

According to Masing, such a contradistinction is due to Christianity and the Christian Church which sustains it, having become world resp. dead. But the Holy Spirit is not dead and continues to act. The Christian Church as this world however considers the same Holy Spirit to be its basis. Masing thus claims that the world, from which Jesus actually redeemed human being, argues that it is based on the Holy Spirit. In accordance to this logic, Jesus didn't redeem human being from this world, but from Jesus. The claim of the Christian Church or the reflexive understanding of this world, saying that the Holy Spirit is its basis, is for Masing nothing else than sin against the Holy Spirit.

It is possible to associate Masing's Holy Spirit with Old Testament's prophets' Spirit of God; according to Masing, this is the Spirit who rises against the existing church and society. Rather, this Holy Spirit doesn't rise against it but reveals himself. And the existing/the known is so different from this revelation that one can speak of contradistinction. Just as the church of Old Testament times was in opposition to God's Spirit, which culminated in the murder of Jesus, today's Christian Church rises against the Holy Spirit, proclaimed by Masing.

In his sermon, Masing names examples from history. He starts with the culmination of the death of Christian Church, with its recognition by the world. Considering the content of Christianity, such a thing could never happen. This means that the Christian Church itself must have fallen away from being saved. Masing claims that this can be traced back to Apostles' times, including the Apostles themselves, with a couple of exceptions. The bearers of this world are Western and Eastern Catholic Churches, even Martin Luther, not to mention John Calvin and Charles Darwin, the latter being the one who made a science out of the immanent resp. world-Christianity. Masing claims that this can be traced back resp. it begins with the religion proclaimed by Johanan, once the High Priest of Jerusalem. Masing calls it a pseudo-religion or a substitute religion.

As the Christian Church is this world, every Christian fight with this world means a fight within this world or a fight with oneself; being in opposition to oneself. All phenomena that are considered to be Christian are actually this world's phenomena. Christianity, which is according to its essence not of this

world, has become this world – this is the reason why such a phenomenon as Christian Church exists at all. Because this world tolerates only familiar. Endless wars that have been started by Christians or are carried out with their help prove in the most simple and expressive way that the world hasn't become Christian. What considers itself to be Christian hasn't changed the world but continues everything that was valid before Jesus. This makes Jesus not to be the Redeemer but a founder of a religion among others. But Jesus is for Masing the incarnated Spirit of God, who still walks today in the world, calling the people to give themselves to Him so that they can be saved from this world. And this Spirit of God is the one whom Uku Masing believes to proclaim.

The redeemed or Holy Spirit's human being is above this world just as the Holy Spirit is. As (s)he doesn't have a sin, (s)he cannot fight against it. As (s)he is redeemed from this world, the principles of this world (of yesterday's and today's society), including the states, don't exist for her/him anymore. (S)he lives in the present resp. in the known/existing while being in the Other World – (s)he is blessed. This is why (s)he doesn't fight against this world – (s)he is in the world, but not of the world. Holy Spirit's human being doesn't fight against the devil/Satan because it is only God who exists for her/him. Such an existence doesn't mean closing one's eyes before the problems of this world, but it is such a way of life that yesterday's and today's dualistic way of thinking is not able to capture, to handle, to describe. Using Masing's figures of speech, a linear and surficial human being is not able to understand a spacious human being. Or: a two-dimensional human being doesn't understand anything about the life of a three- or four-dimensional or non-dimensional human being, about her/his joys, sorrows, questions. There are so few of such spacious, non-dimensional human beings that they barely meet during their life time. They are nevertheless not an impossibility for Masing.

Most human beings, including the ones who consider themselves to be Christians, consider a redemption from the present and therefore also from yesterday an impossibility resp. they deny the salvation or the Holy Spirit. For today's Christians, the salvation has already happened (which is indeed true)

and for them there is just a need to correct a bit oneself and one's society or, to say it with a picture, to replace the furniture in one's room. Everything else is in order. Despite of the fact that salvation doesn't exist for most of the people – this is what the parents teach their children, the teachers to their students, the leaders to their people – there are still some single human beings who consider salvation to be possible, who believe that impossible is possible, and they are saved through this faith. They resemble grown-ups in children's world. And the same way the grown-ups look at children's problems, they look at the problems of this world today and yesterday. They are calm – they have peace that surpasses discursive thinking. They are joyful and conscious in the Holy Spirit, who is everywhere and fills all. They trust themselves because they trust God. They are so close to God that it is impossible to distinguish between their will and the will of God. Their living may be called loving just as God is called like this. But the content of all these notions that are characteristic to the saved, is completely different from how these notions are filled by yesterday's and today's society and Christian Church. None of the creations or phenomena of this world is their content or aim.

A saved human being carries in her-/himself the Holy Spirit and the Holy Spirit carries her/him. (S)he is uncomprehensible, mysterious just as the Holy Spirit is – the one to whom nothing applies that has been said yesterday or is said today. For a saved human being, the future is not the continuation of yesterday, but something so different from it that it is not possible to put it in words because its only future is the undescrivable Holy Spirit. There is no other future for the human being. The present is only a continuation of yesterday, despite the constant and repeated characterisation of one's life with the prefix *post-*.

**Uku Masing's exploration and proclamation of the Holy Spirit and through this also his approach to the Christian Church is a challenge to today's church and every single person who considers her-/himself to be a Christian. This is because one shouldn't consider it impossible that the Holy Spirit speaks through Masing.**

Lisa 2: Uku Masingu tekst „Jutlus tekstile Jh. 17,11-17 ja mõtteid selle teksti üle” koos pühakirja kirjakohtadega.

„Ja ma ei ole enam maailmas, ent nemad on maailmas, ning mina tulen Sinu juurde. Püha Isa, hoia neid oma nimes, mille Sina andsid mulle, et nad oleksid üks otsekui meie! Kui ma olin ühes nendega, siis ma hoidsin neid Sinu nimes, mille Sina andsid mulle, ja varjasin neid ning ükski ei hukkunud neist peale hukatuse poja, et Kiri läheks täide. Nüüd aga tulen ma Sinu juurde, ja just seda ma räägin maailmas, et minu rõõm oleks täielikult neis enestes. Mina olen andnud neile Sinu sõna ning maailm on vihanud neid, sest nad ei ole maailmast, otsekui minagi ei ole maailmast. Ma ei palu, et Sa võtaksid nad ära maailmast, vaid et Sa hoiaksid neid kurja eest. Nemad ei ole maailmast, otsekui minagi ei ole maailmast. Pühitse neid tões: Sinu sõna on tõde.” (Jh 17,11-17)

„Püha Hieronymus on korra öelnud, et kristlikul kirikul olevat iga päeva jaoks lugemata arv sündmusi meeles pidada. Ja kui me kõik need sündmused läbi vaatame, siis ei leia me nende hulgast seda, mis me väga otsime ja tähtsaks peame, päeva, mil Konstantin kuulutas ristiusu riigiusuks. Ja kui me seda enam uurime, siis leiame veel imelikumaid asju. Ei ole teada aastat, millal see sündis ega päeva ega pole ka kindel, et Konstantin üldse Milano edikti on andnud. Ja kõige imelikum on, et katoliku kirik, kes ju kõiksugu päevi tunneb, seda ei tea. Mis on siis ometi selle põhjus? Et see suur päev on unustatud, kus taevani ülistatud Konstantin, kes kirikule raha, vilja ja maid andis, niisuguse sammu tegi?

Ja kahjuks pole seda päeva teada, kus maailm kirikusse tungis, kus riik heitis oma alla need, kes pole ühegi riigi alamad, kes pole maailmast ja ei pea säält olema. See päev peaks olema suuremaks leinaks, kui Kristuse surmapäev, sest ta suri meie lunastuseks ja see päev oli meie õnnistuseks, aga teisel päeval tuli hukatus, sellest päevast saadik kristlased maailmas teenivad selle ilma isandat ja nad ei saa enam ta küünte vahelt lahti, sest ajast saadik on otsas tõsine ja puhas ristiusk ja me leiname teda tihtigi taga kui kallist kaotatud vara. Sest kõik, mis meil praegu on, on vaid kompromissid maailma ja riigiga, alistumine teisele isandale kui seda, keda me tunnistame ja oleme kõik nii pimedaks saanud, et me

seda ei näe ja ei tea, et me maailmast oleme.

Ja sellest veel vähe, me püüame sõna, mis on tõde, pöörata, et meil võiks rahu olla südametunnistuse ees ja et see meie kompromissi õigeks tunnistaks, katsume sõnale maailmas anda teist tähendust, kui tal Jeesuse suus oli. Ja see on kõige suurem võltsimine, ehk me ütleme, et kõik Jeesuse sõnad on eshatoloogiliselt mõeldud, või arvame koguni, et nendega praegusel ajal midagi pääle pole hakata, et neid võimatu on elus läbi viia. Ja seda viimast õpetavad vanemad sõnaga ja eluga lastele ja keegi ei taha ega katsugi neid läbi viia. See on esimene viga, mis ühenduses on selle kurikuulsa sammuga – me tahame kanda küll kristlase nime, aga mitte seda olla, sest me tunneme, et kristlane teisiti peaks elama kui meie.

Mis Jeesus mõtles maailma all on lihtne ja selge, ta mõtles kõike, mis pole veel kristlik, mõtles seda vastandina tõe, mis pidi maailmas olema, aga mitte maailmast, sest siis ei oleks seda enam olemas. Ja mis teeme meie? Ütleme: Halastaja ja armuline Jumal, sa tead, et ma maailma viise vihkan ja põlgan, et ma ei taha temaga tegemist teha, aga mu vana liha... Või me katsume sellest sõnast vähe maha kaubelda, öeldes, et siis ainult äärmus keelatakse (!!!). Ja nii me teeme ja teeme ikka edasi – ja kui maailm meile päälegi tuleb, siis ütleme, see on valitsuse käsk ja ei mõtle sugugi, et ka valitsus ja riik on maailm – ja et me sellega ütleme: see on maailma käsk, ja nii alla anname maailmale rahulikult ja mitte sugugi mõeldes, miks me nii teeme.

Ja mis on põhjuseks? – Konstantin Suur, suur Konstantin – kõige kristlikum keiser! Sest kuidas võib maailm iseenennast vihata, sest ükski linn ja koda, mis isekeskis riisus on, ei või seista ja kristlus on saanud maailmaks. Seda ei peeta kristlaseks, kes tapab – aga seda riigimeest peetakse kristlaseks, ta eest palutakse kristkonna kogumiskohas, kes isiklike motiivide ja omakasu pärast alustab teise kristliku rahvaga sõja; joodikud, kes õnnetustele vastu lähevad, tahavad olla kristlased, niisama hästi kui need, kes neid neisse õnnetusisse veavad, ja samuti riigivalitsused, mis omamaa tööstust tõsta püüavad. On ainult mõned õiged kristlased veel, kelle avalik arvamine risti lööb ja maha karjub; kelle ajalehed, need kõige suuremad maailmas ja kuradi teenrid, vigases keeles ja viletsas stiilis



soppa täis pilluvad; need on veel kristlased ja ainult nende pärast seisab veel ülal maailm. – Mis aitab nimi, kui sisu pole, mis on tegemist öel viljaga, ütleb Jehoova. Sellepärast ärgu kartku need seda nime, kes kunagi mõeldagi ei taha, mis see tähendab; olgu ligidal see päev, kus visklabidaga juba siinilmas aganad ja terad lahutatakse.

Ja see on kindel, neist ärataganenuist saavad õigeile kõige vihasemad vaenlased, kes neid veavad kohtu ette, ähvardavad surma ja vangistusega ja piinadega, mida alles maailma-kristlus leidnud. Vaenlasteks saavad patrioodid, sest kristlus on enam kui universaalne; vaenlasiks kapitalistid, sest kristlus on järsum kui iga sotsialism; vaenlasiks sotsialistid, sest kristlus tahab vendlust südame, mitte päevapalga järgi; vaenlasiks kommunistid, sest kristlus ei taha vägivalda. Aga esimesed kristlased olid Rooma riigi juures just samas seisukorras kui praegu kommunistid. Ja vahe on vaid see, et kommunistid on maailmast, kristlased ei olnud aga maailmast. Ja maksev kord on meile samasugune ebajumal kui igavene Rooma, neil ei ole kriipsugi vahet.

Aga kuidas me saame siis maailmast lahti, kas sellega, et me jookseme metsa üksiklaseks, või et me põgeneme euroopa kultuuri eest kuhugile, kus seda veel pole, s.o. joomist ja suguhaigusi; või sellega, et me tõstame sõda maailma ja kõigi tema korralduste vastu, kusjuures meil igal pool toeks peab olema teadmine, et teeme Jumala meelepäralist tööd ja meiega on Jeesuse rõõm. Mis peame siis õieti tegema, et olla maailmas ja mitte maailmast, ja pühitsetud tõe sees, Jumala sõnas, mille majesteetlik tõde jääb igaveseks ajaks.

Meie ei pea võitlema! See kõlab küll imelikult, sest kas pole tõsise kristlase elu terveneni võitlus iseendaga ja selle kurja vastu, mis maailmas on? Aga siiski me ei pea võitlema, sest kellega võideldakse? Lõpuks ainult sellega, mis meist suurem on, tugevam on ja kõrgemal on. Vähemaga ei maksa meil ju üldse võidelda, ta on niikuinii meist all ja nõrgemaga ka mitte, sest ta on niikuinii meie valitseda, aga ka mitte madalamaga, sest mis võib meile see teha, kellest me kaugelt kõrgemal oleme. – Ja nii, niikaua kui me kurja vastu endas võitleme, siis tunnistame, et ta on tugevam kui hää meis, ja niisama on asi terves ilmas. Tähendab, et olla maailmas, aga maailmast üle, on vaja, et me maailma vastu midagi ette ei võtaks,

vaid laseme sündida mis tahes, aga omas maailmas oleme selle eest täielikud valitsejad, kõik kuulab meie sõna enne, kui meil on vaja käskida.

See on raske tee ja seda võib ennem aimata kui täita, aga ei ole teist teed olla kristlane kui teha seda, mis me peame, ja maailma laskma teha, mis ta hääks arvab, ja kui nende kahe maailma vahel tuleb konflikt, siis võidab kristlik, sest ta on üle maailma.

Ja kuidas avaldub see olemine maailmas aga mitte maailmast? Muidugi mitte kibedustundega selle üle, et paljugi teha ei saa, mis maailm teeb, ega ka kibedusena selle üle, et maailmas tehakse seda ja teist, mis meile ei meeldi, sest niikaua kui need tunded on, ei ole me veel mitte kristlased, ei ole maailmast üle. Vaid see tunne avaldub rahulikus naeratuses kõigi nende lapsemängude ja mängukannide, mis maailmas on, ja kõige enam selle üle, et nad nõuavad täielikku andumust – olgu nad siis nii kenad kui tahes, ja teadmises, et Jumal ikka on ja jääb meiega; see avaldub rahus, mis ülem on kui mõistus ja selles kindlas usus, mis mägesid paigast liigutada võib; rõõmus, mis heledaks teeb kõik öö- ja pimeduseajad, ja armastuses iga pisemagi asjakese, iga väikese linna ja lillekese vastu; inimeste vastu, kes ei tea, mis nad teevad. Ja siis on iga maailmas hinnatud, ülistatud ja absoluutseks kuulutatud suurus ainult mingi tillukene ajaviide ja vaatlusobjekt, kõik pimedusse eksinud riigid ei ole ühtekokku sugugi kõrgemal kui põõsas lilli, nad on isegi alamal. Meil pole ajalehti vaja, sest meil pole vaja teada kõike, mis see ehk teine maailmas suur mees sööb või joob, ega ka seda mitte, kui paljudele inimesile on õnnetusi juhtunud. Sest milleks peame me seda teadma? Kas toob see meid Jumalale lähemale, kui me teame, et keegi on rongi alla jäänud. Meil ei ole enam vaja teada kõike, mis maailmas sünnib, sest meie pole maailmast ja meie sees ja juures ei sünni enam midagi, vaid meil on rahu. Meil ei ole vaja kunste, mis tahavad olla kõik ja puhas, nad saavad meile ainult asjuks, mida me vaatleme samuti naeratades nagu suured kunstnikud seda, mida väike laps oma südamest on teinud – ja me ei tunne vahet ilusa ja inetu vahel, need on maailma-terminid, meil pole aga muud kui Jumal ja igavene rõõm iga asja üle, mis Jumal on teinud. Meil ei ole vaja filosoofilisi pikki ja keerulisi ilmasüsteeme, sest me mõistame maailma paremini ja selgemini kui nemad, me

teame, mida nemad ei tea. Jõuame sellest praegusest hirmsast ja lõhkikistud seisukorrast, kus üks rass ei mõista teist, ega üks rahvus, ega üks inimene oma kaasinimest, rääkimata kõigest muust, mis meie ümber on – sellest patusest olukorrast saame jälle aega, kus me vahesid ei tunne ühegi asja vahel, kõiki mõistame ja armastame, sest me teame siis jälle, et Jumal on kõik teinud. Ja Jumal on hää ja armastus.

Aga kuidas saame me niikaugele, et me enam ei võitle? Öeldakse ju ikka, et elu on võitlus, ja seda lauset armastavad kõige enam need, kes veel elanud ei ole, kelledele võitlus paistab mingi suur ja kaugel eesmärk, elu mõte ja siht, kuigi see lause on mõttetu, sest mis tähendab: elu on võitlus elu eest? On ju nii raske mitte võidelda, nii raske olla rahulik ja seletatud valguses üle kõigi sündmuste. Seda me ise ealgi kätte ei saa, me võime selle tulemisele endasse ainult kaasa aidata. Mis on siis vaja teha meil, et Jumal annaks meile selle rahu, mis jumalariigi toob maa pääle. Me ei saagi midagi muud teha, kui uskuda, meil pole midagi muud Jumalale anda, kui ainult usk. Ja mida peame me uskuma? Peame usaldama kõik Jumala kätte, sest mis Jumal teeb, on ikka hää. Kõik meie tahtmised lõpevad ainult valudesse ja iga me soov kaob lõpuks pettumusse. Meie ei saa ega suudagi midagi teha ja mis meie teinud arvame olevat, see on nii väike ja tihtigi on ainult Jumal seda meie läbi teinud.

Peame uskuma ja mitte küsima, mis üks asi nii või teisiti on; seda teab ainult Jumal ja mitte meie; peame teadma, et Jumal on hää, ja tundma, et on igavene armastus, kes meid oma käte sisse on üles märkinud, et ükski ei pea hukka minema.

20.–24. II 29

Siis, kui aeg oli täis saanud ja Jumal saatis oma poja maailma, kes pidi lõpetama töö, mis isa talle andnud, inimesed lunastama poolikust maailmast ja patusest maailmast; kes pidi neile andma igavese rahu, mis üle meie kitsapiirilise ja nõrga mõistuse on ja hoidma nii Isa nime sees. Rahu maailma kallalekippumiste eest ja võidu ta üle. Ja Jeesus on teinud selle töö, mis Isa talle andnud, – aga kuidasviisi ja kus on see töö? Kas meie silmad selle töö tagajärgi näevad? Mis

mõtles Jeesus maailma all kui inimene? Maailma all, kust ta ära läks, millest ta meid vabastas või vabastada tahtis? Öeldakse: maailm on hädaorg, maailm elab patus ja taevani kisendavas ülekohtus, aga mis on maailm? Ja maailm on Jeesusele iga Jumala loodud asi, mille inimene endale ebajumalaks teeb, ja niiviisi maailm on kurjus. Niisuguseid asju on palju ja niisuguseid ebajumalaid on lõpmatu hulk. Inimesed teevad kunsti kunsti pärast, see on nende ebajumal, mis korra ümber lükatakse; inimesed koguvad raha raha pärast ja need koid, mis raha ära söövad, need söövad ära ka inimese; – inimesed austavad ja tunnevad aukartust riigi ees, põlvitavad ja kummardavad selle ebajumala ees ja täidavad selle käske, peljates märtrisurma. Ja ükskord kõrvaldab Jumal viimase kui riigi. See on kõik maailm; aga kristlane peab olema maailmas, nende esemete seas, aga mitte nende võimu all – maailmast. Seda tahtis Jeesus. Kas võib kristlane, kas võime nii öelda, ja kui mitte – kus on häda?

Me vaesed inimesed ei või endi kohta nii öelda: „sest maailm on neid vihanud, sest nemad ei ole mitte maailmast, nõnda kui mina mitte maailmast ei ole.“ Aga missugust kristlast, kes kristlust kannab, vihkab praegu või aastasadu tagasi maailm? Missugust? Isegi mõrtsukad, liiakasuvõtjad, kõige mustemad kaabakad ei vihka kristlust, – neilegi on kristlus asi, mida ei saagi vihata, sest ta on tühine; ükski teadus ei ole kristluse vaenlane, vaid kõik need ütlevad: sina, kristlus, oled ussike, mille jalaga surnuks tallata võib, sina ei suuda midagi mu vastu, ja kui sa mu vaenlane olla tahad, siis ajab see mu naerma nagu see, kui lapsuke algab sõda vanainimese vastu. – Terve maailm tunneb nii, et ta on kristlusest üle, et see on nagu pilvekene, mis mööda läheb, sellepärast ta ei vihka teda. – Miks? Ja ometi öeldakse: meie usk on see võimus, mis maailma on ära võitnud. Kus on võit? Et teda praegu ei ole, siis ei ole meil usku olnud ega pole ka praegu, seda kõikvõimsat ja kõikiväärivat väge. Aga kuhu ta on saanud? Kuhu ta on jäänud, mis on ta ära hävitanud – nii ära hävitanud, et praegu me ei suuda ega oska uskuda, ja sellepärast ei saagi maailmaga võidelda ega teda võita, ja sellepärast ei vihkagi meid maailm.

2. III 29

Porfyrios heidab kristlastele ette, et apostlid olevat uskmatud olnud. Ja tõepoolest on usu kaotus üsna vara alanud, juba siis, kui leigeks said eshatoloogilised ootused, need iga usu toed; kui ümbritseva paganusega hakati ikka järeleandlikumaid vaerahusid püüdma ja vahetevahel ainult loitis veel tuli, aga kustus viimaks ometi, ja inimeste usu asemele tuli üksikute sügavamate või juhtide usk. Ja viimane samm on see olnud, mida sageli nii taevasse on tõstetud, sest sellest ajast pääle on kirik julgeoleku saanud, ja maid, vilja ja rohkesti raha. Aga see päev peaks olema suuremaks leinapäevaks (õnnetuseks ei tea me seda päeva) kui Suur Reede, sest sellel suurel päeval tuli meie lunastus, sai meie õnnistus, aga teisel päeval tuli meie hukatus, meie usu kättesaamatu kadumine. Ma mõtlen nimelt päeva, millal kõige kristlikum ja kõige sünkretistlikum suur mõrtsukas Konstantin kuulutas ristiusu riigiusuks. See on ristiusu surmapäev, sest siis tungis paganus määratu tugevusega sanktsioneeritud usku, mis ju riigiusuna kõik mahutama pidi, ja riik sai valitsema südamete üle. Ja sest ajast pääle pole midagi paranenud, sest keskajal võrdusid riik ja kirik, usk ja kohtuseadused, ja hiljem Saksa vürstid olid tugevamad kui Luther. Ja praegu – enamasti kõikjal on kirik ja riik lahutatud ja usk pole seadus, aga ometi valitseb seadus usu ja südametunnistuse üle ja ebajumalad Jumala üle. Paistab ju küll, nagu oleks maailmavõim usule järele andnud teda vabaks kuulutades, aga see on ainult sellepärast võimalik, et usk on ise maailmale alluv ja kõigiga nõus, ja maailm käib oma sõpradega väga demokraatlikult ümber, kõige enam iseendaga.

Usk ja usukandja kirik on nõus olnud iga alandava kompromissiga, usk on maailma teenistusse astunud ja maailmaks saanud, kristlus on ainult noore inimese ilusaks õhulossiks veel, ta öeldakse olevat ilus, suur ja sügav, irratsionaalne ja numinoosne. Kõike seda ta on, aga mitte sugugi enam – ta ei ole enam jõud, mis maailma ümber korraldada suudaks, uuesti alata loomist, nagu tahtsid esimesed kristlased, vaid ta on väsinud ja alistunud, ja tahab ja jõuab veel vaevalt oma pää tõsta.

Ja sellest on tulnud, et igalpool ainult mäda ja hukkamõistmist on näha. Tahame kiidelda, et oleme pühitsetud sõnas, mis tõde on, et meie täht ja märk ja usu alus on Pühakiri. Aga me pole kunagi selles sõnas pühitsetud, võib-olla

mõned vähesed ainult, kellede inimsuse siis kaasvennad ära närivad ja nad hulluks teevad, või kes endist kunagi kuulda ei lase. Ja mis siis meie? Maailm on meid tingima ja “Geschäfte” tegema õpetanud. Südametunnistus piinab meid, sest tunneme, et meis pole soovi olla SS-kristlane – ja meie ei taha ennast muuta, vaid SS-i. Ütleme: ah, Jeesus mõtles neid asju eshatoloogiliselt, ja ega me ei teagi ju, millal see aeg tuleb, mis me siis endid muidu vaevame! Või mõtleme iga lihtsamagi asja juures: ma tahaks, aga ma ei suuda ja ütleme selle “tahaks” nii, et isegi teame, et me valetame, et me teps pole mitte tahtnud. Ja niisuguse usklikuks peetud kõneviisi õpivad lapsed oma usklike vanemate sõnadest ja elust, ja kuigi see kahekordne raamatupidamine neile alguses imelik näib, võtavad nad ta viimaks siiski omaks, sest nii on kergem, ja nii on hõlpsam sellest hädaorust läbi saada, mis mitte Jumal, vaid inimesed on teinud; on hää teada, et sa oled vaga ja usklik, ja see midagi maksma ei lähe, et seda olles ühtegi suurt ega väikest kaotust vaja pole, ainult kõnelda tuleb vähe, teod – ah, kes siis neid hääks teha jõuab! Ja me oleme kõik nii suured variserid, et me ei tunnistagi: oleme läbi ja läbi uskmatud, halvemad kui kõik paganad, rahvad, kellede nimesid me põlgame, sest sellaine tunnistus enda ees teeks elu ju siiski vähe kibedaks, ja milleks seda siis vaja on, meil on muresid küll ja küll: küll selle täitmatu kõhu, küll selle hästiistuva riidetusega ja sellega, kuidas saavutada oma lihale võimalikult suuri ja kestvaid lõbusid. Ja kui need kõik saadud on, teatris, kinos või kohvikus oldud, aga ka jumalavallatut, mõttetut kirjandust ja ajalehti hariduse täiendamiseks loetud, siis istume kusagil ja mõtleme, et Piibel on kirjutatud vägevas stiilis, lapidaarsete võrdlustega, ja leiame mingis esteetilis-erootilises melanhoolitsemises, et see ometi nii suur ja sügav mõte on, et Jumal on armastus, või keerame selle lause koguni ümber. Ja niiviisi hoolitseme selle eest, et tal ikka uskujaid on. – Ja see on meieaegse nõndaöeldud haritud inimese maksimaalne usk. Aga see ei olegi usk, see ei ole õieti mitte midagi, ka ebausk mitte, sest usk peab olema meis ja mitte mingi kosmiline fluidum, mis vahel meie üle tuleb.

5. III 29

Sellepärast võime otsida laternaga või päiksega ilmast ja inimeste seast usku, ja

me leiame harva midagi pääle traditsionaalse etiketi. Kust me seda leida võiksimegi? Selleks pole enam kohtagi. Riigid on niivõrd patused asutused, et ime on, et Jumal neid veel ära pole kaotanud, riigid toetavad viinavalmistamist, aga toetavad tihtigi sellega saadud rahaga niiviisi ebakõlbeliseks saanud karskusliikumist; joogikohtade omanikud on nime poolest needsamad kristlased kui joodikud; kohtud tahavad õigust, mida metafüüsiliseks suuruseks peetakse, tuua maa pääle, aga selleks, et õigusetoojad ja -kaitsjad elada saaks, on vaja võimalikult palju ja võimalikult suuri õiguserikkujaid; mõrtsukaid nuheldakse ühel pool vähem või enam raskesti, aga teisel pool tasutakse nende vaeva määratute austustega; võideldakse kõlblusetusega ja selle kaasnähetega vastu, teisel aga toetatakse ja armastatakse kirjandust, mis üks selle tooja ja edendaja. Iga asi enese vastu. Niisugune on maailm, ja asjata vaev on sellest katsuda leida kristlust ja usku, ja siis teda ei ole ka kuskil leida; ta on kadunud nende mõningate õigete inimeste juures, keda keegi ei tunne, nende juures, kelle avalik arvamine ja pühaks saanud seltskondlikud traditsioonid risti löövad, ja kelle ajalehed, need kõige suuremad maailma ja kuradi teenrid, vigases keeles ja viletsas ja armetus stiilis soppa täis pilluvad. Ja ka neid inimesi on nii vähe – ja nemad on inimesed ja nõrgad, ka nemad tunnevad, et neil ei ole küllalt usku, et maailmas olla ja mitte maailmast, ja nad hoiavad maailmast kõrvale, väsinud ja pessimistlikud, teades, et see kõik siin on koledam kui iga põrgu, ja oodates oma lunastust ja ometi ükskord kohtumõistja tulemist, kes istub paremal käel Isa, ja see on veel nende ainuke rõõm, kui nad sellele suudavad mõelda, et Kristus on jälle lubanud tulla Jumala riigis. Aga maailm ei anna ka neile kunagi rahu, ta toob ühe koleduse teise järel nende haigete silmade ette ja laseb nende kõrvad, mis kurdid tahaks olla, kuulda asju, mis raskemad kui tuli. – Ja kui niisugused inimesed lähevad vahel rõõmsa ootusega ilma, seda Jumala abiga muuta tahtes, siis tapab maailm nad või teeb igavesti vigaseks, sest kõik on siis nende vaenlased: patrioodid, sest usk on enam kui universaalne; kapitalistid, sest kristlus on järsum igast sotsialismist; aga ka sotsialistid, sest kristlus tahab üheõiguslust ja vendlust südame, mitte päevapalga järgi; ja kommunistid, sest kristlus ei taha midagi vägivallaga. Aga inimesed alistuvad vägivallale ja mitte hädusele ja armastusele, kuigi seda öeldakse.

Kristlus on maailma ära kadunud ja ei ole teda mitte soolaseks teinud; kristlased on maailmast; kuigi paistab viimasel ajal, nagu tõstaks kristlus oma pää, ollakse siiski igal pool väsinud, sest maailmamürk on liiga sügavale verre imbunud ja ei ole enam seda jõudu ega kindlat usku, mida vaja oleks. Kirjutatakse ilusaid raamatuid ja loodetakse, et teised selle täide viivad, ise suudetakse ainult mõelda, mis õige ja mis hää on, aga seda mitte teha, ja ei tahetagi seda teha. Maailma patt on igal pool meie ümber ja sees, ja kes teab kui kaua me paludagi jõuame, et sellest lahti saaksime. Euroopa kultuuri lõpp-päevad pole enam kaugel, oleme skeptitsismi ja stoitsismi aegade lävel, lõpp on ligi, ja mida enam lõpu poole, seda koledamaks ja haigemaks läheb kõik, sest jõud saab otsa, ja juba praegu ei tee me enam midagi, valame ainult vanu asju ümber nii ja teisiti, suurema ja vähema tehnilise oskusega teeme ainult teadust. Ja ka usuga on nii läinud, me ei usu enam, vaid mõtleme vähem või enam sügavalt usu üle, arutame ainult ja mõtleme selle juures – nüüd ma usun ja ei tunne ometi mitte, et Jumal meie ligi on. Kas me üldse veel midagi teha jõuame, – Jumal taevas, – mis me peame tegema, et su au ilmsiks saaks, et see maailm tunnistaks alistudes sulle ja meile, et usk on see võimus, mis ilma on ära võitnud?

7. III 29

Ja kuidas me saame siis sellest kurja asetatud maailmast lahti? Kas sellega, et me kuskile pageme ta eest, kloostresse või maile, kus kõige suurem maailma kandja, Euroopa kaduv kultuur pole veel mitte oma koledaid saavutusi üldiseks teinud, või sellega, et me Jumala abiga algame sõda maailma ja ta korralduste vastu, katsudes läbi viia mingit kristlikult anakronistlikku ilmakorda ja teades, et kui me langeme, siis oleme usutunnistajad? Või peame ennem endast võitma kurja, et seda mujal kaotada?

Aga ükski neid teid ei vii meid sinna, kuhu tahame. Vahel on ju suur ja ülepääsmatu vajadus eemalduda sellest ilmast, aga selle juures tunneme kohe, et põgenemine on allaandmine, ja et kui me enam maailmale midagi teha ei suuda, elame tuha all hõõguvas vaenus ta vastu, ja siis me pole tast ometi lahti saanud, vaid oleme ikka maailmast, mõtleme enam talle kui Jumalale. Ja Kristus ei taha



ka, et meid maailmast ära võetaks niisugusel viisil, vaid et me oleks ta kurja eest hoitud. Aga ükski võitlus ei vii sihile. Ei enda juures ega ilma juures. Me ei tohi võidelda, olgugi et me seda ikka ja alati armastame teha ja seda kristlikuks peame. Öeldakse, et tõsise kristlase elu olevat ainult võitlus vana Aadamaga ja see on igavene ja lõputu, tagajärjete võitlus. Me teeme nii, aga me ei tohi seda teha, sest sellel pole mõtet: ühegi inimese jõud ei ulatu võitluses enda kurjuse vastu niikaugele, et selle täiesti võita võiks, et oleks rahu südame majas. Just siis, kui me arvame, et ometi oleme sellest nuhtlusest korra jagu saanud ja võitluse pääle puhata tahame, tõstab ta uuesti oma pääd, ja isegi Augustinus kaebab, et kui ta oma kurja päeval olevat maha suutnud suruda, siis olevat see ööl teda unes veel enam vaevanud, ja ta oli lõpmata õnnetu selle pärast, ja nii ka meie. Me ei jõua lihtsalt, kuri on meis niisama tugev kui hää või veel tugevam. Ja kelle vastu võideldakse? Keda püütakse suruda ja vaevata – ikka ainult seda, kes meist tugevam on, kes meist kõrgemal on ja meid valitseb. Nii on kurja vastu võitlemine iseendas ainult patutunnistus, oma nõrkuse tunnistus, aga see ei tee meid veel maailmast ega kurjast lahti – ja ükskõik kuidasviisi me mõõga tõmbame, mõõga läbi saame me kindlasti hukka, ja siis oleme olnud vaesed ja õnnetud inimesed, kes ainult endaga sõdivad ja sellepärast ei tee hääd ega kurja, kellede elu on elatud, aga kes pole vilja kannud, ei vähe ega palju.

Aga kas on võimalik elada ilma võitluseta, ütles mees, keda prohvetiks peetakse paljude poolt; elu ise olevat võitlus – olemise eest. Aga mis vahe on elu ja olemise vahel. Igatahes on see mõte ainult ring. On muidugi raske olla võitluseta, sest siis peab inimene seisma nagu püramiid, mida tuul ja liiv ikka ja alati lõhkuda püüavad, aga ei suuda – siis peab inimene alati tundma, et ta seisab ja et teda midagi paigast liigutada ei jõua, ei inglid ega kuradid, siis peab inimene teadma, et ta endas kannab ja kehastab Jumala vääramatut tahtmist. – Ja see on usk, mida meil nii vähe on, usk, mis igast asjast on tugevam, mis asjast üle seisab, ise kellelegi kallale ei tiku, ja kellele hoobid ilma poolt tunduvad sama naeruväärsed kui laps vihas ja pisarates müüri tagudes; see usk, mis tunneb, et kõik on võimetu pääle enda. Ja see usk on usaldus Jumalasse, Jeesuse täielik rõõm meie sees, et Jumal teab ja hästi teeb ja hästi minna laseb, sest kui viimaks see, kui

usklik inimene, kellele üksilugu valu tehakse, neid [hoope] enam ei tunne, ega tea, et teda vaevatakse, siis tüdib viimaks ka vaevaja kuri maailm, sest ta näeb, et ta midagi ei suuda – ja siis põgeneb tema. Kurat käib ringi kui lõukoer ja otsib saaki, aga kui ta leiab, et tal midagi suu- ega kõhupärast ei ole, siis peab ka tema ükskord nälga surema, kuigi ta enne valudes hirmsasti märatseda võib. Ja häda sellele, kes üheks silmapilgukski kaotab oma usu ja oma usalduse Jumalasse!

9. III 29

Niisugune elu on tõsine maailmas, aga mitte maailmast olemine; ta on passiviteet küll, aga ta on kõige aktiivsem eluviis, mis üldse võimalik on; kõik murdub ta vastu, kõik kuri, mille olemasolu üle tal enam kibedustunnetki pole, sest niikaua kui see tunne veel on, siis ei ole inimene üle enda ega ilma, siis ei olegi veel kindlat usku, inimene ei naera veel selle üle, mida valudeks nimetatakse. Aga kui ta sellest üle on saanud, siis ta naerab rahulikult nende lapsemängude ja nende mängukannide üle, mis endale nõuavad täielist andumist, sest ta on neist vaba, olgu ka need asjakesed nii kenad kui tahes; ta teeb nendega ehk veel tegemist, aga ta elu sisu ei seisa mitte nendes ja ta võib elada ka ilma nende kõigita, sest tal on rahu, mis on igast üle, üle iga mõistuse, see rahu, mis terve ilma võib mässama panna, aga mis siiski ealeski ei kao; ta teab, et kõik on Jumala tahtmine, ja ükski vaev ega häda ei tundu talle enam vaev. Vaid ta on alati rõõmus, kandes Jeesuse rõõmu, alati õnnelik kõige selle üle, mis Jumal teeb ja teinud on; talle on armsad kõik asjad, iga tillukene rohuliblegi, aga ta armastus on nii suur, et seda ükski asi enda külge siduda ei suuda ainuüksi – kõik asjad jäävad üheväärseiks ja armsaiks, kõik maailmas hinnatud ja absoluutseks kuulutatud suurused on talle sama palju väärt, kui pihutäis kirjuid kive, ükski pimedusse eksinud riigid ei ole sugugi rohkem vajalik kui salk kuuski; nad on õieti palju vähem vajalikud, sest need on Jumal otsekohe teinud, riigid on aga inimeste kätetöö. – Kõik on talle ükskõikne, ta ei vaja ajalehti, et teada, mis mõni suur maailmamees arvab tühiste asjakeste kohta, ja ta teab selgesti, et see talle midagi ei anna, kui ta teaks, mitu inimest kusagil rongi alla jäänud või kus midagi muud halba juhtunud. Ta vaatab sellele maailmas igaveseks ja absoluutseks kuulutatud kunstile nagu kunstnik vaatab

väikese lapse abituile, kuigi südamest tulevaile joonistuskatseile. Ta on üle igasuguse filosoofia, sest ta on Jumalale hulga lähemal, tunneb Jumala tahet enda pää üle ja Püha Vaimu vaikset tööd ja segamata rõõmu oma südames; ta tunneb end kõigile inimestele ligi, ei tunne vahet enda ja kellegi muu, oma või võõra rassi inimese vahel; ta saab neist kõigist aru ja mõistab neid kõiki, teades, et ka nemad on samal ülesandel ilmas: saada täielikuks, nagu nende Isa taevas täielik on. Ta on lunastatud, ta ei tunne enam pattu, sest tal pole enam soove mingi maise järgi, sest ta teab, et ta Isa talle ise annab, mis ta lapsel vaja, ja kõigiti ta eest hoolt kannab.

Ja kui ta surema peab, siis teab ta, et see on ainult lühike ja magus uni, mille järgi ta üles ärkab veel suuremasse rahhu Isa riigis. Ta on alati õnnelik, sest tal ei puudu midagi, kuna Jumal on temaga, ja ta teab, et ta on Jumala meelepärast, sest ta kannab eneses Kristuse usku ja Püha Vaimu väge.

Aga ta ei ole ometi mitte selline inimene, kes seisab üksi eemal ilmast ja inimesist, ta on küll inimesile arusaamatu, võib-olla paistab ta neile liiga hall või läbipõlenud vaimuga inimene. Aga kuhu ta tuleb, toob ta endaga kaasa midagi võõrast ja muinasjutuliselt kaunist, seda, mille järgi vaatavad väsinud ja haigete inimeste valutavad silmad; ta toob endaga kaasa selle rahu, mis ülem on mõistusest, selle kindluse, mis kõik kindlused võidab, ja paljudeski inimesis tõuseb soov omandada sama igavest rahu Jumala juures Kristuse läbi. – Aga ometi ei tee ta midagi, see kõik hõõgub ja särab tast välja, nii et ta isegi seda ei tea ja ei aima, ja inimesed tunnevad, et Jumala vaim nende ligi on tulnud, ja neil on määratu palju kergem, neile on taevas jälle selge ja päike on ka nende jaoks, midagi langeb neilt ära ja kaob.

10. III 29

Ja siis tuleb Kristus maailma, siis on kõik inimesed üks, tuleb vaikne rahulik elu, kus igaüks teeb, mis hää on, ja ei tunne enam muresid, sest ta teab, et Jumal tema eest hoolitseb hää ja kurjaga, siis algab uus aeg maailmas, aeg, kus pole kurja, kus enam midagi ei muutu ja ei kao, kus pole enam lõhkikistud ja õnnetuid inimesi, kes iga päev mõtlevad ja paluvad: Issand, võta mind ära sellest ilmast, ma ei suuda, ma ei jõua enam kannatada. Siis on Jumala sõna kõik läbi ja läbi

pühitsenud, ja meie usk suurem kui lapsel isa sisse, ja siis teame, et kõik meie usu järgi sünnib, sest me oleme lähedal Jumalale, ja keda ometi see ilm veel kuidagiviisi seob. Aga see kõik on nii kaugel, niisugune õnnis elu on lootus meile, on siht, mida me kõrgel ja kaugel näeme, ja teame ometi, kui valus see ka on, et me silmad enam neid päevi ei näe; teame ometigi, et meie seda aega tuua ei suuda, kui Jumal seda ei taha, kui Jumal meile usku ei taha anda. Usku on vaja, ainult suurt ja tugevat usku, ja siis, kui meil see on, siis võime öelda siit ilmast ära minnes: Issand, nüüd lased sa oma sulase ära minna, sest mu silmad on su õnnistust näinud,

11. III 29<sup>481</sup>

---

481 Masing, *Jutus tekstile Jh. 17,11-17*, 29-46.

Lisa 2: Autori kiri Uku Masingule.

+

Rahu

Aus Uku, mu armastus väljendub suutmatuses. Ja ma olen vist teinud midagi koledat, räpakalt puudutanud õrna ja puhast. Anna andeks, et Sind niimoodi jälle lahanud ja sodinud olen. Võtan oma süü omaks, istun kännul küürus ja vahin enda ette. Üldse tahtsin kirjutada teistmoodi. Anna andeks.

Orenti Kampus

+

## **Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks**

Mina, Orenti Kampus,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Uku Masingu Pühast Vaimust „Jutlus tekstile Jh. 17,11-17 ja mõtteid selle teksti üle” näitel,

mille juhendajad on dots. dr. theol. habil. Urmas Nõmmik ja prof. dr. Thomas-Andreas Pöder,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **10.05.2017**

